

Premiepensionen

– Pensionsspararna och pensionärerna 2009 –

Datum 2010-04-26
Dok.bet. PID 102503
Version 1.1

Pensionsspararna och pensionärerna 2009
Pensionsutveckling
Datum: 2010-04-26

Kontaktperson:
Bengt Norrby, bengt.norrby@pensionsmyndigheten.se

Sammanfattning

6,1 miljoner individer och 340 miljarder kronor i förvaltad kapital

Premiepensionssystemet omfattade vid utgången av år 2009 6,1 miljoner personer, varav 5,4 miljoner pensionssparare och 664 000 pensionärer.

Fondförmögenheten uppgick i slutet av året till 340 miljarder kronor, medan det förvaltade kapitalet i den traditionella försäkringen uppgick till 2,2 miljarder kronor. Pensionsspararnas andel utgjorde 95 procent av fondförmögenheten och pensionärernas andel var 5 procent.

Drygt 29 miljarder kronor i nya pensionsrätter placerades under året, samtidigt betalades 769 miljoner kronor ut i premiepensioner.

Nya sparare väljer Premiesparfonden, etablerade väljer egen portfölj

Närmare 42 procent av pensionsspararna har sina medel placerade i Premiesparfonden, medan övriga har valt egna portföljer. Trots det är det bara 26 procent av fondkapitalet som är placerat i Premiesparfonden. Skillnaden beror på att de flesta som har sina pensionsmedel placerade i Premiesparfonden också har ett relativt litet kapital att placera. Det i sin tur beror på att många av dem är nya i systemet och därför har relativt små pensionsavsättningar.

De senaste åren har 98 procent av nyspararna placerat sina medel i Premiesparfonden. I takt med att pensionsspararna blir äldre och får mer på premiepensionskontot väljer fler att placera i egna portföljer.

Av pensionärerna har 53 procent valt en egen portfölj, medan 35 procent har placerat i Premiesparfonden. De resterande 12 procenten har placerat sina pensionsmedel i den traditionella försäkringen.

60 900 kronor i genomsnittlig kontobehållning för pensionsspararna

Den genomsnittliga kontobehållningen är högre för pensionssparare med egen portfölj än för dem med Premiesparfonden, 77 500 kronor jämfört med 37 800 kronor. Den främsta förklaringen till denna skillnad är, som nämnts ovan, att det är främst nya sparare med låga pensionsavsättningar som har Premiesparfonden.

För pensionärerna är den genomsnittliga kontobehållningen något högre för dem med fondförsäkring än för dem med traditionell försäkring 27 200 kronor jämfört med 26 300 kronor.

127 kronor i månaden i premiepension

Pensionärerna kan välja att ta ut hela eller delar av pensionen från och med 61 års ålder. Nästan alla, 96 procent, väljer att ta ut hel pension. Under 2009 uppgick pensionsutbetalningarna i denna grupp till i genomsnitt 127 kronor i månaden.

Pensionsspararnas värdeutveckling blev 31,1 procent under 2009 och 3,7 procent per år sedan start

De finansiella marknaderna stabiliserades under 2009 och uppgången i fonderna på fondtorget blev 34,7 procent. Eftersom en stor del, drygt 80 procent, av pensionsspararnas fondkapital är placerat i aktier har börsuppgången fått ett stort genomslag i värdeutvecklingen.

Värdeutvecklingen på pensionsspararnas konto under året var 31,1 procent, vilket kan jämföras med -29,0 procent föregående år. I stort sett alla spararna, 99,8 procent har haft en positiv värdeutveckling. Under år 2008 var motsvarande andel 1,2 procent. Sparare med eget vald portfölj har haft en något bättre genomsnittlig värdeutveckling än de som placerat i Premiesparfonden. Likaså har män haft en något bättre värdeutveckling jämfört med kvinnor.

Den årliga värdeutvecklingen beräknad från start, dvs. från det att pensionsspararna kommer in i premiepensionssystemet, var 3,7 procent. 97 procent av spararna har haft en positiv årlig värdeutveckling sedan start.

Pensionärer med fondförsäkring fick en värdeutveckling på 33,6 procent under 2009 och med 3,9 procent per år sedan start

Avkastningen på pensionärernas fondsparande var 33,6 procent under 2009 och 3,9 procent sedan start. Värdeökningen under året har inte fått lika stort genomslag i den årliga värdeutvecklingen sedan start för pensionärerna som för pensionsspararna. Det beror på att ca 92 procent av pensionärerna kom in i premiepensionssystemet redan 1995 (som pensionssparare), medan pensionsspararna har en betydligt kortare spartid i genomsnitt. Det senaste årets utveckling får därför större genomslag för pensionssparargruppen.

Pensionärer med traditionell försäkring fick en värdeutveckling på 1,1 procent under 2009 och med 3,7 procent per år sedan start

Återbäringsräntan i den traditionella försäkringen var i genomsnitt 1,1 procent under 2009 och uppgick till i genomsnitt 3,7 procent per år för perioden 2001–2009. Samtidigt var avkastningen på tillgångarna i den traditionella försäkringen 4,0 procent under 2009.

Att avkastningen var så mycket högre i fondförsäkringen än för den traditionella försäkringen under 2009 beror på att en den största delen av tillgångarna i den traditionella försäkringen är placerade i räntebärande tillgångar.

Premiepensionskapitalet är trögrörligt

Under 2009 hade drygt 80 procent av pensionsspararna delar av sitt kapital placerat i någon av de tio mest valda fonderna. Samtidigt var ca 18 procent av kapitalet placerat i någon av de tio fonder med mest premiepensionskapital.

Över tid är det i stort sett samma fonder på fondtorget som är de tio mest valda fonderna. Likaså, över tid är det i stort sett samma 10 fonder som har mest premiepensionskapital. Detta visar att pensionskapitalet är trögrörligt. Det speglar också att det är relativt få sparare och pensionärer som byter fonder.

Liten skillnad i värdeutveckling mellan de som sällan byter fonder och de som byter ofta.

Det är en relativt liten andel av pensionsspararna och pensionärerna som har bytt fonder under året, ca 15 procent. Av de som har en egen vald portfölj, har 28 procent av pensionsspararna och 7 procent av pensionärerna bytt fonder. För de pensionssparare som gjorde fler än 20 fondbyten under 2009 blev värdeutvecklingen 31,8 procent. För de som inte gjorde några byten alls blev värdeutvecklingen 33,7 procent.

Bland pensionärerna hade de som gjorde fondbyten något bättre värdeutveckling. För de som gjorde flest fondbyten var värdeutvecklingen 33,5 procent och för de som avstod från fondbyten blev värdeutvecklingen 32,6 procent. Bäst gick det för de pensionärer som gjorde 2 till 5 fondbyten med en värdeutveckling på 37,1 procent.

Portföljrisken har ökat

Under 2009 har det skett en förskjutning till högre risk både i de eget valda portföljerna och i Premiesparfonden. Förskjutningen av risknivån förklaras främst av att risken i fonderna har ökat. Utöver detta har pensionsspararna även växlat upp risken i sina portföljer genom att placera en större del av sina pensionsmedel i aktiefonder jämfört med 2008.

Rabattkravet på fondavgiften reducerar förvaltningsavgifterna och bidrar till högre pension

Förvaltningsavgifterna uppgick i slutet av året till i genomsnitt 0,37 procent för eget valda portföljer och till 0,15 procent för Premiesparfonden.

Pensionsmyndigheten verkar aktivt för att sänka förvaltningsavgifterna för pensionsspararna. Kravet på rabatt ger i genomsnitt 0,3–0,5 procentenheter lägre avgifter. Det gör att premiepensionen blir 10–15 procent högre.

Administrativa avgiften var i genomsnitt 0,19 procent

Den administrativa avgiften till Premiepensionsmyndigheten för 2009 var 0,25 procent, med ett tak på 125 kronor. Den genomsnittliga avgiften, beräknad på samtliga i premiepensionssystemet, uppgick till 0,19 procent.

Höga avgifter för privata förvaltartjänster

Antalet fondbyten ökade till 4,5 miljoner under året. Uppskattningsvis har drygt hälften av dessa fondbyten gjorts genom s.k. privata förvaltartjänster. Avgifterna för förvaltartjänsterna är i regel höga. Den genomsnittliga avgiften ligger kring 500 kronor per år.

Innehåll

Sammanfattning	3
Ordlista	9
1 Inledning	10
2 Premiepensionssystemet 2009	11
2.1 Premiepensionssystemet i siffror	11
2.2 Flödet i premiepensionssystemet	11
2.3 Utvecklingen på de finansiella marknaderna	13
2.4 Värdeutvecklingen i premiepensionsfonderna	14
Pensionsspararna	16
3 Behållning på premiepensionskontot och fördelning av kapitalet	16
4 Värdeutveckling för pensionsspararna	23
4.1 Värdeutveckling för pensionsspararna år 2009	23
4.2 Värdeutveckling sedan starten av premiepensionssystemet	29
5 Val av portfölj	36
5.1 Antal valda fonder	36
5.2 De mest valda fonderna	36
5.3 Värdeutveckling och fondval	38
5.4 Tillgångsallokering och risk i portföljen	39
5.4.1 Fördelning av tillgångar i portföljen	40
5.4.2 Risk i portföljen	41
5.5 Avgiftsnivå i portföljen	47
6 Pensionsspararnas aktivitet	49
6.1 Andel med egen vald portfölj respektive Premiesparfonden	49
6.2 Val vid inträdet i premiepensionssystemet	49
6.3 Utflödet av pensionssparare och pensionärer ur Premiesparfonden... ..	52
6.4 De med egen vald portfölj och som endast har gjort ett aktivt val efter inträdesåret	53
6.5 Antal fondbyten	54
6.5.1 Antal fondbyten efter inträdesår	56
6.5.2 Antal fondbyten och kontobehållning	57
6.5.3 Antal fondbyten och värdeutveckling	58
6.5.4 Antal fondbyten och risk i portföljen	59
6.5.5 Antal fondbyten och portföljavgift	61
Pensionärerna	63
7 Behållning på premiepensionskontot och fördelning av kapitalet	63
8 Värdeutveckling för pensionärerna	65
8.1 Värdeutveckling för pensionärerna år 2009	65
8.2 Värdeutveckling sedan starten av premiepensionssystemet	67

9	Val av portfölj	71
9.1	Antal valda fonder	71
9.2	De mest valda fonderna.....	72
9.3	Tillgångsallokering och risk i portföljen	73
9.3.1	Fördelning av tillgångar i portföljen	73
9.3.2	Riskenivån	74
9.4	Avgiftsnivå i portföljen	76
10	Pensionärernas aktivitet	78
10.1	Andel med egen vald portfölj respektive Premiesparfonden.....	78
10.2	Antal fondbyten efter inträdesåret.....	78
10.3	Antal fondbyten och värdeutveckling	79
11	Pensionärernas premiepension	81
11.1	Pensionsuttagen	81
Bilaga 1	85
	Beskrivning av data	85
Bilaga 2	86
	Övergripande fakta om premiepensionssystemet.....	86
Bilaga 3	88
	Avkastningsmått för fondförsäkringen	88

Ordlista

Här följer en sammanställning av viktiga begrepp som används i rapporten.

Aktivt val: Att vid något tillfälle, vid inträdet eller senare, ha gjort ett eget fondval.

Egen vald portfölj: En sammansättning av värdepappersfonder vald av pensionsspararen eller pensionären.

Fondtorg: Valbara fonder anslutna till premiepensionssystemet.

Inträdesår: I rapporten är inträdesåret det år en person för första gången får information om möjligheten att välja fonder inom premiepensionssystemet.

Pensionssparare: En person som har premiepensionsmedel placerade i egen vald portfölj eller i Premiesparfonden och som ännu inte påbörjat uttag av premiepensionen.

Pensionsrätt: Det belopp som årligen sätts av till den allmänna pensionen, baserat på pensionsunderlaget.

Pensionär: En person som tar ut premiepension. Den som en gång påbörjat uttag av premiepensionen men upphört med dessa uttag betraktas fortfarande som pensionär. En person som parallellt med uttagen fortsätter tjäna in nya pensionsrätter ses också som pensionär.

Portfölj: En sammansättning av värdepappersfonder.

Portföljval: Val av värdepappersfonder som ska ingå i portföljen.

Återbalansera: Justera sammansättningen av fonder i portföljen så att den ursprungliga, eller valda, risknivån bibehålls. I rapporten ses återbalansering av portföljen som att fondbyten görs.

1 Inledning

Premiepensionssystemet är den fonderade delen av det allmänna ålderspensions-systemet och omfattar i dagsläget ca 6,1 miljoner personer. Tanken med en fonderad del av pensionssystemet är att den enskilde får möjlighet att utjämna risken i den allmänna pensionen utifrån sin egen ekonomiska situation.

Behållningen på premiepensionskontona påverkas av pensionsspararnas och pensionärernas investeringsbeteende samt av utvecklingen på de finansiella marknaderna. Eftersom premiepensionen är en viktig del av den samlade ålderspensionen är det av intresse att följa spararna och pensionärernas beteende och utvecklingen på de finansiella marknaderna över tid.

Denna årliga rapport ger en sammanfattande beskrivning av läget för pensionsspararna och pensionärerna vid slutet av 2009. Syftet med rapporten är att följa utvecklingen av premiepensionen samt pensionsspararnas och pensionärernas investeringsbeteende över tid. Fokus är dock på det senaste året.

Rapporten baseras på ett slumpmässigt urval av de individer som omfattas av premiepensionssystemet. Närmare 178 500 pensionssparare och 21 500 pensionärer ingår i urvalet, vilket motsvarar ca 3 procent av den population som omfattas av premiepensionssystemet 2009. En del uppgifter i rapporten är baserade på statistik över den totala populationen i premiepensionssystemet. Bilaga 1 beskriver urvalet närmare och de data som ligger till grund för rapporten.

Om inget annat anges i rapporten är det data per den 31 december 2009 som presenteras. De data som anges inom parentes avser motsvarande uppgifter för år 2008.

2 Premiepensionssystemet 2009

Premiepensionsmedlen är placerade i olika typer av aktie- och räntefonder. Utvecklingen av pensionsmedlen är därför beroende av utvecklingen på de finansiella marknaderna. För att få en bättre förståelse för utvecklingen av premiepensionsmedlen ges i detta kapitel en översiktlig bild av utvecklingen på de finansiella marknaderna under perioden 2000–2009. I kapitlet beskrivs också de flöden som årligen sker i premiepensionssystemet. Kapitlet avslutas med att visa värdeutvecklingen för fonderna i premiepensionssystemet och Premiesparfonden.

2.1 Premiepensionssystemet i siffror

6,1 miljoner personer i premiepensionssystemet

Premiepensionssystemet omfattar för närvarande drygt 6,1 miljoner personer, varav 5,4 (5,4) miljoner är pensionssparare och drygt 664 000 (555 000) pensionärer. När det nya pensionssystemet är helt infasat kommer det att omfatta cirka 7 miljoner sparare och pensionärer. Det är framförallt antalet pensionärer som kommer att öka allteftersom det nya pensionssystemet fasas in. Bilaga 2 ger en översiktlig beskrivning av premiepensionssystemet och systemets infasning.

Det är ungefär lika många kvinnor och män som omfattas av systemet. Bland pensionsspararna är mäns andel något större än kvinnornas, 51 procent. Det speglar könsfördelningen i den yrkesaktiva delen av befolkningen. Bland pensionärerna är fördelningen jämn mellan könen.

340 miljarder kronor i fondförmögenhet

I slutet av 2009 uppgick fondförmögenheten inom premiepensionssystemet till 340 (231) miljarder kronor och det inkluderar inflödet av nya pensionsrätter som uppgick till 29,6 miljarder. Av summan tillhörde 97 procent pensionsspararna och 3 procent pensionärerna.

Värdet på de totala tillgångarna i den traditionella försäkringen uppgick vid utgången av 2009 till 2 211 miljoner kronor. Det motsvarade 0,6 (0,7) procent av de totala tillgångarna i premiepensionssystemet. Det är bara pensionärer som har möjlighet att placera sina pensionsmedel i den traditionella försäkringen.

2.2 Flödet i premiepensionssystemet

182 000 nya pensionssparare

Under 2009 fick ca 182 000 (163 000) nya pensionssparare möjlighet att välja vilka fonder deras pensionsmedel skulle placeras i¹. Fram till denna tidpunkt hade deras medel förvaltats på konto hos Riksgälden. De nya sparare som inte anmäler fondval får sina medel placerade i Premiesparfonden. Tabell 2.1 nedan visar antalet

¹ De nya spararna fick sina medel överförda från den tillfälliga förvaltningen till sina premiepensionskonton i december 2008. Information om möjlighet att välja fonder skickades ut till nyspararna början av 2009.

nyttillkomna pensionssparare från år 2000 och framåt samt totala antalet individer som omfattas av premiepensionssystemet.

År 2000 var det första året som det blev möjligt att placera sina premiepensionsmedel i fonder. Fram till dess förvaltades pensionsmedlen på konto hos Riksgälden. Förtidspensionärerna fick denna valmöjlighet under 2001. Detta förklarar de stora antalen nya pensionssparare dessa år. För övriga år utgörs de nya pensionssparare av individer som har kommit in på arbetsmarknaden och för första gången börjat tjäna in pensionsrätter.

29 miljarder kronor i nya pensionsrätter

Tabellen 2.1 visar även det årliga inflödet av kapital i form av pensionsrätter. I december 2009 placerades drygt 29 (28) miljarder kronor i de fonder som pensionsspararna hade valt respektive Premiesparfonden. Av detta belopp är 279 miljoner kronor från de nya pensionsspararnas pensionsrätter.

Tabell 2.1: Antal pensionssparare och pensionsrätter i premiepensionssystemet, 2000 – 2009.

År	Pensionssparare och pensionärer, tusental	Pensionsrätter, inflöde, mdkr	Nya sparare, tusental	Pensionsrätter, nya sparare, mnkr
2000	4 440	55,8	4440	55 800
2001	4 900	18,3	493	670
2002	5 100	20,4	196	216
2003	5 200	21,1	150	167
2004	5 300	22,3	129	142
2005	5 400	23,4	117	139
2006	5 600	49,6	115	148
2007	5 800	27,6	133	180
2008	6 000	28,6	163	239
2009	6 100	29,6	182	279

769 miljoner kronor i pensionsutbetalningar

Under 2009 blev 115 000 (112 000) personer pensionärer – i bemärkelsen att de tagit ut premiepension. Längre fram i rapporten visas antalet pensionärer över tid. De första pensionsutbetalningarna gjordes 2001 och då betalades det ut närmare 400 000 kronor. Under 2009 uppgick utbetalningarna till 769 miljoner kronor. I procent kommer utbetalningarna av premiepension öka mycket kraftigt, i princip varje år, under den långa tid som premiepensionen fasis in. De flesta pensionärerna har sina pensionsmedel placerade i fondförsäkring. Tidigare har trenden varit att allt fler väljer att gå över till traditionell försäkring. De senaste två åren har dock antalet personer som väljer att gå över till traditionell försäkring minskat något, se tabell 2.2.

Tabell 2.2: Utbetalda pensioner från fondförsäkring och traditionell försäkring, samt flödet från fondförsäkring till traditionell försäkring under perioden 2001–2009, tkr.

År	Utbetalda pensioner, totalt	Utbetalda pensioner, fondförsäkring	Utbetalda pensioner, traditionell försäkring	Antal personer som övergår från fondförsäkring till traditionell försäkring
2001	400	370	31	1 200
2002	1 400	1 300	130	2 700
2003	10 900	9 900	955	25 500
2004	42 500	39 300	3 200	44 300
2005	103 700	93 800	9 900	182 700
2006	231 600	206 500	25 000	324 700
2007	460 100	404 800	55 300	495 600
2008	825 400	733 900	91 500	473 400
2009	769 300	737 200	32 200	405 000

2.3 Utvecklingen på de finansiella marknaderna

Kraftig återhämtning på börsmarknaderna under 2009

Det kraftiga raset på världens börser som inleddes under senare delen av 2007 bottenade under första kvartalet 2009 och i mars vände börskurserna uppåt både i Sverige och i den övriga världen. Utvecklingen på världens börsmarknader har stor betydelse för värdeutvecklingen av pensionsmedlen i premiepensionssystemet eftersom ca 80 procent är placerade i aktiefonder.

Diagram 2.1 ger en bild av hur de svenska och utländska marknaderna för aktier och räntor har utvecklats under 2000–2009. En betydande nedgång inleddes på aktiemarknaderna under 2007 och den fortsatte under hela 2008. Nedgången blev procentuellt mycket större än den som ägde rum de första åren på 2000-talet.

Nedgången var störst på tillväxtmarknaderna men det är också på tillväxtmarknaderna som återhämtningen under 2009 har varit störst. Index för tillväxtmarknaderna uppvisar nu åter högst indexnivå. Återhämtningen för den svenska och globala aktiemarknaden har också varit god men index för de båda aktiemarknaderna ligger fortfarande under svenska och globala ränteindex vid utgången av 2009.

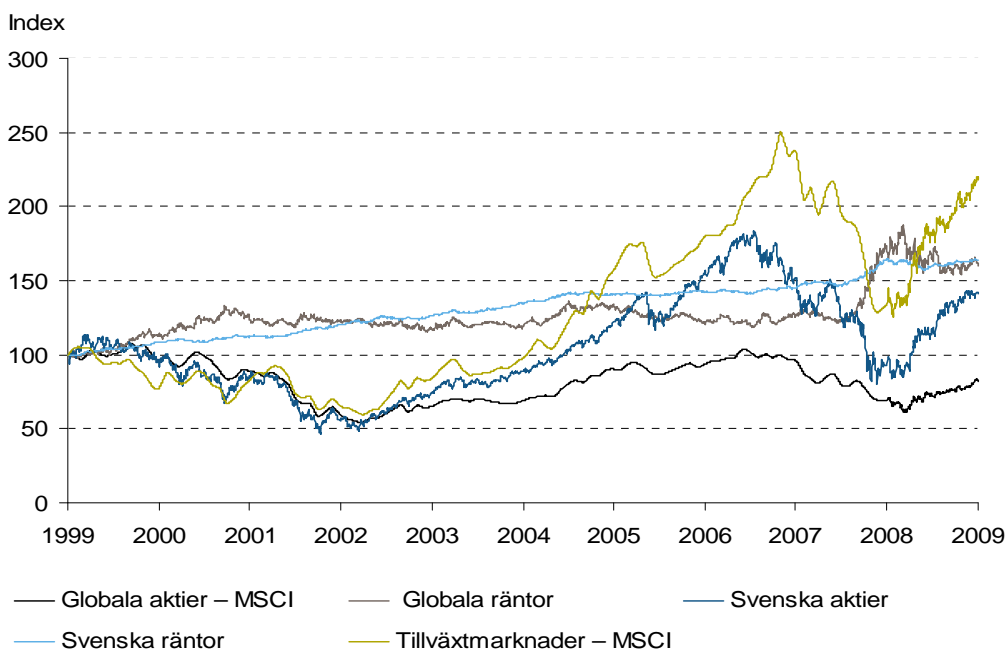
Fallande ränteindex till följd av stärkt svensk krona

Under 2009 fick låga styrräntor och omfattande stimulansåtgärder räntorna att stabilisera sig på en låg nivå. Den svenska kronan stärktes också under året och för en utländsk obligationsplacering innebar det ett negativt valutabidrag under 2009. Avkastningen från en placering i utländska obligationer uppgick under året till -5 procent, mätt i svenska kronor.

God värdeutveckling i premiepensionssystemet för dem som investerat i räntor

Avkastningen på premiepensionsmedlen beror på i vilken utsträckning pensionsspararna och pensionärerna har tagit del av upp- och nedgångarna på aktiemarknaderna. Däremot har de sparare och pensionärer som investerat på räntemarknaderna haft en relativt god värdeutveckling, oberoende av när de gick in på dessa marknader. De som hade innehav i utländska fonder missgynnades av kronans förstärkning under 2009.

Diagram 2.1: Värdeutvecklingen på de svenska och utländska aktie- och räntemarknaderna, perioden 2000–2009.

Källa: Globala aktier – MSCI, Globala räntor – World, Citigroup, Government Bond Index, Svenska aktier – OMXSBCAP OMX-Stockholm Exchange, Svenska räntor – Sweden, OMRX, Government Bond Index, Tillväxtmarknader – MSCI.

Anmärkning: Tillväxtmarknader omfattar globala aktier på tillväxtmarknader.

2.4 Värdeutvecklingen i premiepensionsfonderna²

Avkastningen på fondtorget blev 34,7 procent

Under 2009 skedde en kraftigt återhämtning på aktiemarknaderna både i Sverige och i den övrig världen. Stockholmsbörsen steg med ca 45 procent och globala börser steg med ca 20 procent under året. Den genomsnittliga avkastningen på fondtorget, inklusive Premiesparfonden, steg också betydligt och uppgick till 34,7 (-34,5) procent.

² Fondernas avkastning är beräknad som tidsviktad avkastning. För mer information om måttet se bilaga 3.

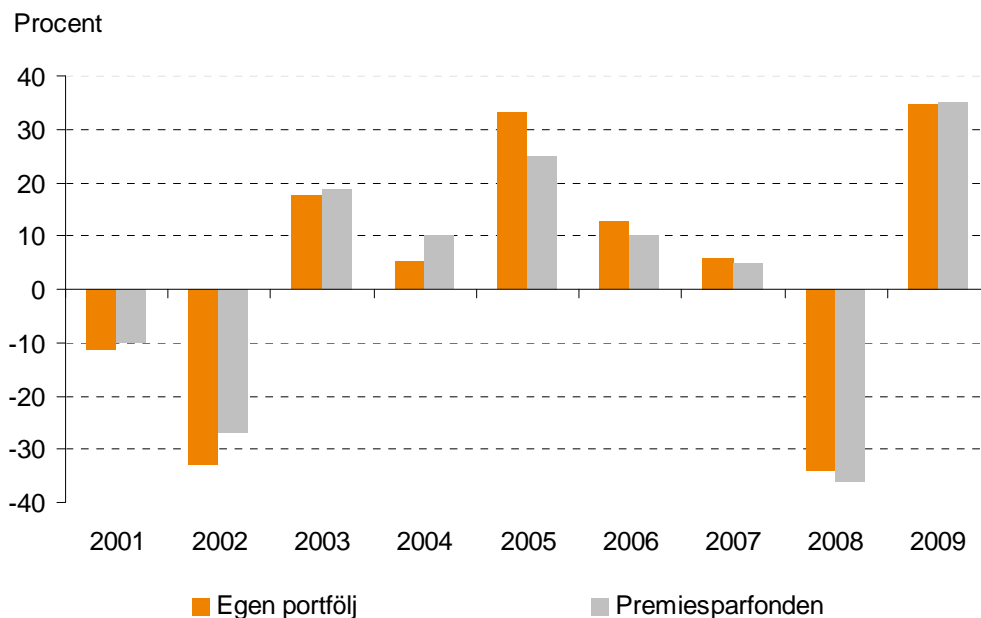
Den sämre värdeutvecklingen på fondtorget jämfört med utvecklingen på Stockholmsbörsen beror till stor del på att många pensionssparare och pensionärer till övervägande del har placerat sina pensionsmedel i utländska aktier. Till detta kommer att ungefär 20 procent av spararnas medel är placerade i räntefonder som under 2009 hade en negativ avkastning. En annan orsak som har bidragit till att det har gått sämre för de utländska fonderna är att de har missgynnats av kronans förstärkning under 2009. Uppgången under 2009 medförde att den genomsnittliga årliga avkastningen för perioden 2001–2009 steg till 0,3 (-3,0) procent.

Avkastningen i Premiesparfonden blev 35,1 procent

Av det totala förvaltade fondkapitalet är drygt 26 (27) procent placerat i Premiesparfonden, vilket motsvarade 90 miljarder kronor i slutet av 2009. Premiesparfonden förvaltas av Sjunde AP-fonden.

Diagram 2.2 visar att avkastningen i Premiesparfonden har följt den genomsnittliga avkastningen för fonderna på fondtorget relativt väl. Under 2009 hade Premiesparfonden en något högre värdeutveckling, 35,1 (-36,2) procent jämfört med 34,5 (-33,5) procent för den genomsnittliga avkastningen på fondtorget. Åren dessförinnan presterade dock Premiesparfonden något sämre än den övriga fondrörelsen. Sedan start³ fram till slutet av år 2009 var den årliga avkastningen 2,6 (-24,1) procent för Premiesparfonden och 2,5 (-23,9) procent för fonderna på fondtorget.

Diagram 2.2: Avkastning per år för fonder i de eget valda portföljerna och för Premiesparfonden, perioden 2001–2009.

³ Startdatum är satt till 2000-12-13. Vid den tidpunkten var alla pensionsrätter placerade i fonder vid första valet.

Pensionsspararna

3 Behållning på premiepensionskontot och fördelning av kapitalet

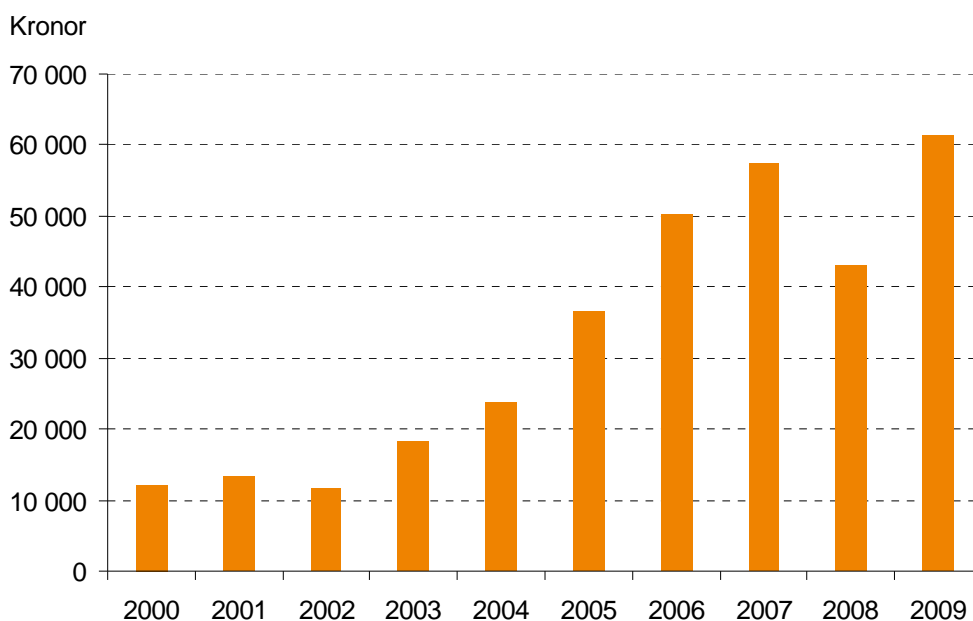
I det här kapitlet visas hur den genomsnittliga behållningen på pensionsspararnas premiepensionskonton samt hur fondförmögenheten är fördelad mellan sparare med egen vald portfölj och Premiesparfonden, efter ålder, utbildning, inkomst samt boendelän.

60 900 kronor i genomsnittlig kontobehållning

Den positiva avkastningen på premiepensionsmedlen under 2009 har ökat den genomsnittliga behållningen på pensionsspararnas konto betydligt. I slutet av året uppgick kontobehållningen i genomsnitt till ca 60 900 (42 100) kronor.

Kontobehållningen ökar när nya pensionsrätter sätts in. Behållningen ökar förstås även när avkastningen på pensionsmedlen är positiv och minskar när avkastningen är negativ. Som framgår av diagram 3.1 har den genomsnittliga kontobehållningen historiskt ökat över tid, med undantag för år 2002 och 2008. Vid den förra börsnedgången i början på 2000-talet minskade behållningen med 12 procent. Under perioden 2003–2007 har ökningarna varit avsevärda, mellan 30 procent och 54 procent per år, vilket sammanfaller med den goda utvecklingen på framförallt aktiemarknaderna. Under 2008 sjönk kontobehållningen med cirka 28 procent, däremot steg den med närmare 45 procent under 2009.

Diagram 3.1: Genomsnittlig behållning på pensionsspararnas premiepensionskonto i slutet av respektive år, perioden 2000–2009.

Anmärkning: Staplarna i diagrammet visar medelvärdet av pensionsspararnas kontobehållning den 31 december respektive år.

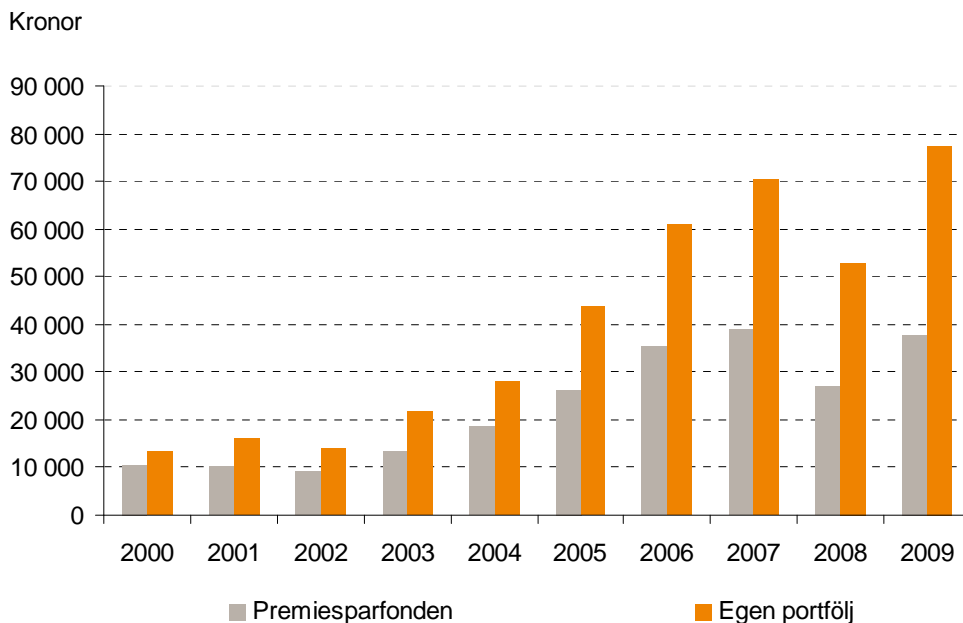
De med egna portföljer har högre kontobehållning

Pensionssparare med egen vald portfölj har en högre genomsnittlig behållning på sitt premiepensionskonto än sparare med Premiesparfonden, se diagram 3.2. I slutet av 2009 var genomsnittet 77 500 (52 900) kronor för pensionssparare med egen vald portfölj och 37 800 (27 000) kronor för sparare med Premiesparfonden.

Skillnaderna på premiepensionskontona har ökat över tid. År 2000 var den genomsnittliga kontobehållningen för dem med Premiesparfonden 83 procent av den genomsnittliga behållningen för dem med egen portfölj. I slutet av 2009 var motsvarande relation 48 (51) procent.

En förklaring till denna skillnad i behållning är att en stor del av kapitalinflödet till Premiesparfonden kommer från unga sparare. Denna grupp av sparare har vanligen låga inkomster och därmed låga pensionsavsättningar, vilket ger en lägre genomsnittlig kontobehållning. De flesta som väljer en egen portfölj gör det senare i livet och har då dels högre inkomster och därmed större pensionsavsättningar, dels några års ackumulerat pensionssparande med sig. Årliga analyser av nyväljarna har visat att de som väljer en egen portfölj vid inträdet också i genomsnitt har större pensionsrätter att placera än de som låter pensionsrätterna placeras i Premiesparfonden.

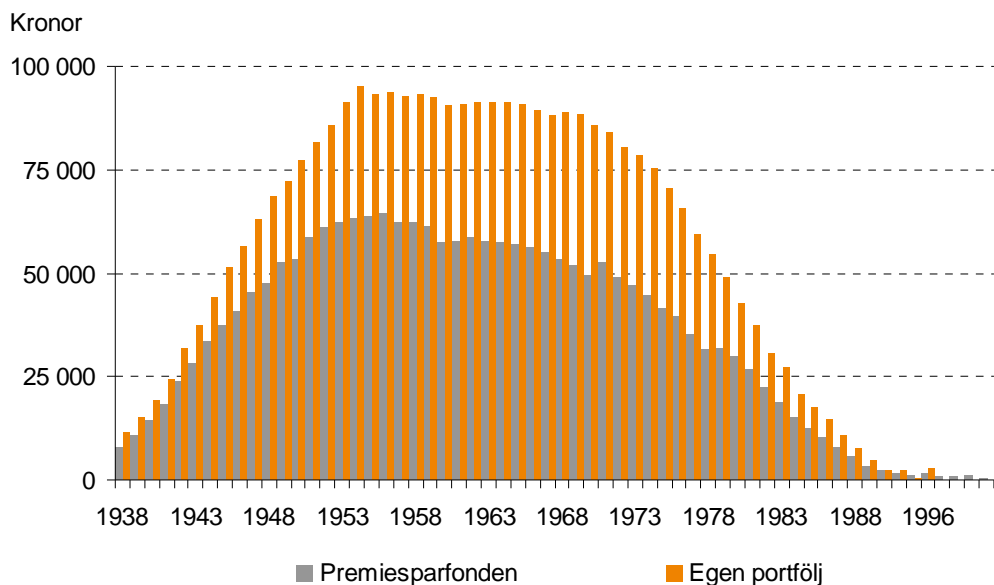
Diagram 3.2: Genomsnittlig behållning på premiepensionskontot för pensionssparare med egen portfölj respektive Premiesparfonden.

Anmärkning: Staplarna i diagrammet visar medelvärdet av pensionsspararnas kontobehållning den 31 december respektive år.

I diagram 3.3 visas kontobehållningen uppdelad på egen portfölj och Premiesparfonden fördelat på födelseår. Diagrammet visar hur graden av infasning i det nya pensionssystemet har betydelse för behållningen på kontot. Det framgår också att de med egna portföljer har mer pengar på kontot.

Diagram 3.3: Genomsnittlig behållning på premiepensionskontot för pensionssparare med egen portfölj respektive Premiesparfonden efter födelseår.

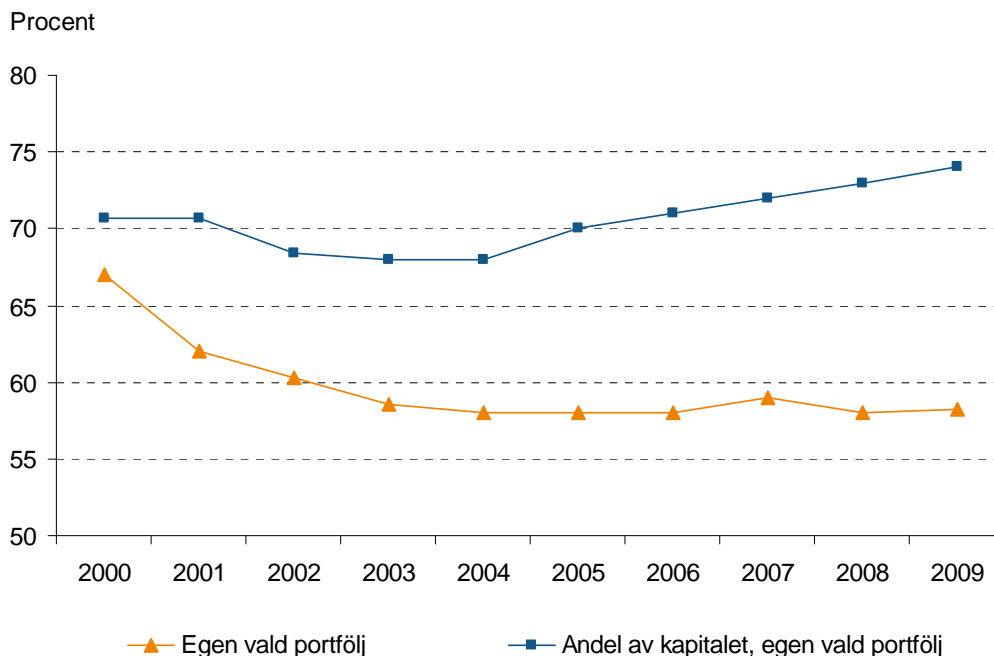
Anmärkning: Staplarna i diagrammet visar medelvärdet av pensionsspararnas kontobehållning per den 31 december 2009.

58 procent av spararna har egen vald portfölj och äger 74 procent av kapitalet

I slutet av 2009 hade drygt 58 (58) procent av pensionsspararna en egen vald portfölj, medan de övriga hade sina medel placerade i Premiesparfonden. Diagram 3.4 visar utvecklingen av andelen sparare med egen vald portfölj och deras andel av premiepensionskapitalet. Det framgår att andelen med egen vald portfölj har minskat över tid. Nedgången beror främst på att intresset av att välja en egen portfölj var ovanligt stort i samband med introduktionen av premiepensionssystemet. Detta intresse avtog de följande åren. Trenden har dock stabiliserats under senare år. Det kan tolkas som att intresset att välja en egen portfölj har normaliserats.

Samtidigt som andelen pensionssparare med egen portfölj har minskat och sedan stabiliserats, har deras andel av kapitalet ökat. I slutet av 2009 uppgick deras andel till 74 (73) procent. Förklaringen till deras allt större andel är att intresset för att göra egna portföljval ökar i takt med att behållningen på kontot blir större. Som jämförelse har 98 procent av årets nysparare, som av förklarliga skäl har små pensionsavsättningar, fått sina premiepensionspengar placerade i Premiesparfonden.

Diagram 3.4: Andelen pensionssparare med egen vald portfölj och deras andel av kapitalet.

Män har högre kontobehållning

Män har ca 12 100 (7 900) kronor mer i genomsnitt på premiepensionskontot än kvinnor, se tabell 3.1. Det beror på att män i regel har högre inkomster och är yrkesaktiva i något större utsträckning än kvinnor.

Tabell 3.1: Genomsnittlig behållning på män och kvinnors premiepensionskonton vid slutet av 2009, kronor.

	Samtliga	Egen vald portfölj	Premiesparfonden
Alla	60 900	77 500	37 800
Män	66 900	85 600	41 500
Kvinnor	54 800	69 400	33 900

Åldersgruppen 50–59 år har störst kontobehållning

I slutet av 2009 var den genomsnittliga åldern bland pensionsspararna 43 (43) år. I tabell 3.2 visas den genomsnittliga behållningen på pensionsspararnas premiepensionskonton uppdelad efter ålder. Av tabellen framgår att pensionssparare i åldersgruppen 50–59 år i genomsnitt har mer på sina konton jämfört med övriga åldersgrupper. Störst procentuell ökning av kontobehållningen jämfört med 2008 hade personerna i åldersgruppen över 60 år. De ökade sin kontobehållning med 76 procent

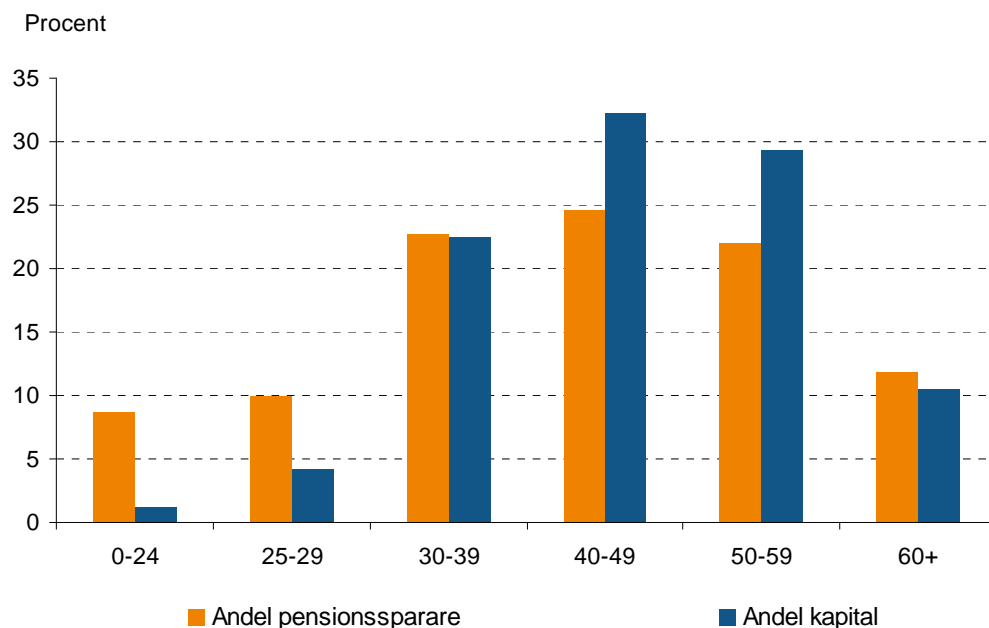
vilket motsvarar 23 300 kronor. En förklaring till att den äldsta gruppens kontobehållning ökar så mycket är infasningen av premiepensionssystemet. För varje år tillkommer de som är ett år yngre till den äldsta åldergruppen och de har en större andel av sin pension i det nya systemet.

Tabell 3.2: Genomsnittlig behållning på pensionsspararnas premiepensionskonton efter ålder, vid slutet av 2009, kronor.

	Samtliga	Egen vald portfölj	Premiesparfonden
Ålder			
18-24	8 700	13 628	8 000
25-29	25 600	33 100	22 500
30-39	60 000	72 700	41 200
40-49	79 600	90 000	56 100
50-59	81 100	89 700	61 200
60+	54 100	60 500	40 800

Diagram 3.5 visar andelen pensionssparare samt deras andel av fondförsäkringskapitalet efter ålder. Det framgår att både andelen pensionssparare och andelen kapital är störst i åldersgrupperna 30–59 år. Det är naturligt eftersom den största andelen yrkesaktiva finns i dessa åldrar. På sikt, när pensionssystemet har fasats in fullt ut kommer troligen andelen kapital att ha ökat i åldersgruppen 60+.

Diagram 3.5: Andel pensionssparare och andel fondförsäkringskapital, efter ålder, i slutet av 2009.

Högt utbildade och de med höga inkomster har högre kontobehållning

De med högst utbildning har också i genomsnitt mest på sina premiepensionskonton eftersom de i regel har högre inkomster än övriga och därmed större pensionsavsättningar, se tabell 3.3

Tabell 3.3: Genomsnittlig behållning på pensionsspararnas premiepensionskonton, efter utbildning och inkomst, vid slutet av 2009, kronor.

	Samtliga	Egen vald portfölj	Premiesparfonden
Utbildning*			
Förgymnasial	45 500	68 900	27 700
Gymnasial	63 000	76 300	41 600
Eftergymnasial	69 400	82 100	45 600
Forskarutbildning	84 000	97 000	91 700
Inkomst 2008, tkr**			
0	25 500	38 200	11 400
1-50	19 900	34 900	8 600
50-100	26 900	38 300	13 900
100-200	46 100	52 300	29 100
200-300	67 000	70 100	48 000
300-349	85 000	87 200	65 100
349-	104 600	106 500	82 200

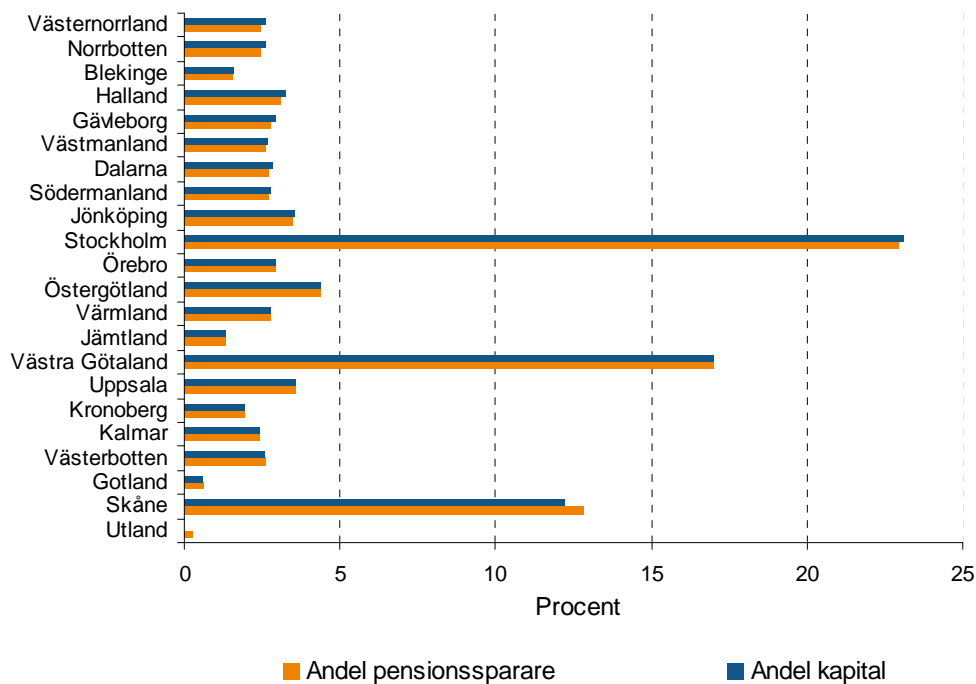
*Anmärkning: *Det finns brister i registret över utbildning vilket medför ett stort bortfall. Registret saknar exempelvis uppgifter om invandrades utbildning i hemlandet. Det saknas även uppgifter om vissa typer av utbildning som exempelvis Komvux och arbetsmarknadsutbildningar. Dessutom finns det en eftersläpning i uppdateringen av registret, vilket påverkar framförallt de yngre grupperna som nyligen gått ut gymnasiet.*

***Årsinkomsten är baserad på information om pensionsspararnas intjänade pensionsrätter år 2008.*

Kapitalfördelning och län

Den geografiska fördelningen av pensionsspararna och pensionskapitalet avspeglar i stort hur befolkningen är fördelad i Sverige, se diagram 3.6. I de tre storstadslänen Stockholm, Västra Götaland och Skåne bor drygt 53 (52) procent av pensionsspararna. Det är också i dessa län som den största andelen av pensionskapitalet finns, sammanlagt 52 (52) procent.

Diagram 3.6: Pensionssparare och deras fondförsäkringskapital, fördelat på boendelän, i slutet av 2009.

4 Värdeutveckling för pensionsspararna

I det här kapitlet redovisas värdeutvecklingen för pensionsspararna under 2009 och värdeutvecklingen sedan starten av premiepensionssystemet 1995 fram till utgången av 2009. Här inkluderas alltså även den avkastning som genererades i den tillfälliga förvaltningen hos Riksgälden före det första fondvalet 2000.

Värdeutvecklingen i detta kapitel är beräknad som kapitalviktad avkastning. Kapitalviktad avkastning benämns även interränta. Detta mått mäter värdeutvecklingen på pensionsspararnas konto och kan jämföras med den ränta som beräknas för bankkonton.

I kapitel 2 visades den tidsviktade avkastningen för fonder. Den huvudsakliga skillnaden mellan dessa mått är att när man beräknar den kapitalviktade avkastningen, beaktar man de kapitalflöden som sker på spararens konto och storleken på kapitalflödena. Måttet inbegriper alltså de pensionsrätter som betalas in, räntan på preliminära pensionsrätter, avkastningen på spararens fonder, avgiften till PPM, förvaltningsavgiften, rabatten på förvaltningsavgiften samt arvsvinsterna. Den tidsviktade avkastningen tar däremot inte hänsyn till dessa flöden och inte heller till storleken på det kapital som genererar avkastningen, dvs. det har ingen betydelse om det är 1 krona eller 1000 kronor som genererar avkastningen. Ytterligare information om de olika måtten för värdeutveckling finns i bilaga 3.

4.1 Värdeutveckling för pensionsspararna år 2009

Betydande återhämtning på aktiemarknaderna påverkade värdeutvecklingen positivt

Den betydande uppgången på de svenska och utländska aktiemarknaderna har haft en kraftig positiv effekt på värdeutveckling av pensionsspararnas premiepensionsmedel under 2009. En förklaring är att premiepensionsmedlen till största delen är placerade i aktier, ca 83 procent. Avkastningen på pensionsmedlen är alltså starkt beroende av utvecklingen på aktiemarknaderna.

Värdeutvecklingen under året blev 31,1 procent

Den genomsnittliga värdeutvecklingen för 2009 blev 31,1 procent⁴. Det är en dramatisk förändring jämfört med 2008 då värdeutvecklingen var -29,0 procent. Värdeökningen har inte varit riktigt lika stor för alla pensionsspararna. De med egen vald portfölj hade i genomsnitt en värdeutveckling på 32,6 (-28,7) medan de som hade Premiesparfonden hade en värdeutveckling på 28,9 (-29,5) procent. Används istället medianen som mått har värdeutvecklingen för de med Premiesparfonden varit bättre jämfört med dem som har egen portfölj under 2009.

⁴ Av Pensionssystemets årsredovisning 2009 (PÅR) framgår att den genomsnittliga värdeutvecklingen av pensionsspararnas premiepensionsmedel för 2009 är 34,9 procent och inte 31,1 procent. Skillnaden i resultat beror på att vid beräkningen av interräntan till PÅR exkluderas pensionsrätterna för 2008 medan de inkluderas i beräkningsunderlaget till den här rapporten.

Vid s.k. sneda fördelningar kan medianen vara ett bättre mått än genomsnittet. För de som har egen vald portfölj är fördelningen positiv och det medför att medianen är lägre jämfört med genomsnittet. För de som har Premiesparfonden är fördelningen istället negativ, medianen blir därför högre än genomsnittet. Orsaken till den sneda positiva fördelningen bland de med egen portfölj är att det finns ett antal pensionssparare med mycket hög värdeutveckling under 2009 s.k. outlayers. Dessa personer är relativt få men deras höga värdeutveckling höjer genomsnittet. Den negativa sneda fördelningen bland de som har sina pensionsmedel placerade i Premiesparfonden beror på att det i princip inte går att få högre värdeutveckling än vad fonden presterar. Däremot kan man få lägre värdeutveckling beroende på vilka flöden man har haft. I första hand är det pensionsrätterna för 2008 som har betydelse.

Under 2009 var medianen i värdeökningen för de med egen portfölj 30,5 procent och för de som hade Premiesparfonden blev värdeökningen 31,3 procent.

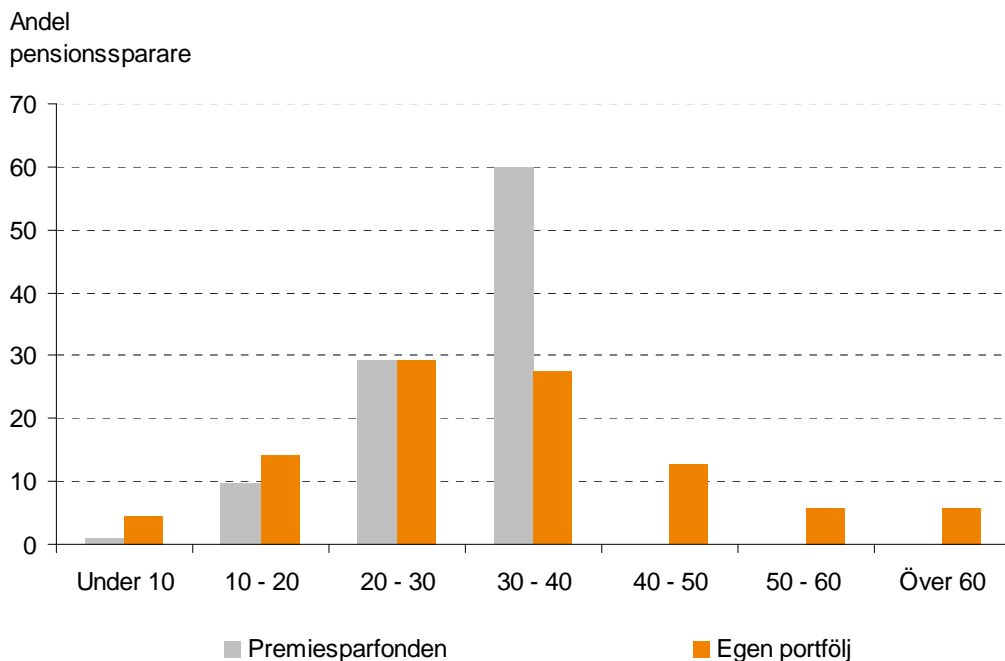
99,8 procent av spararna har haft en nominellt positiv värdeutveckling

Under 2009 hade 99,8 (1,2) procent av pensionsspararna en positiv värdeökning. De flesta av spararna hade en värdeökning som låg i intervallet 30 till 40 procent, se diagram 4.1. Det kan jämföras med år 2008 då utvecklingen var den omvända och de flesta av spararna hade en värdeutveckling som låg i intervallet -40 till -30 procent. Avkastningen skiljer sig normalt åt mellan pensionssparare beroende på vilken placeringsinriktning de har valt och på hur stort flöde av kapital de individuellt har haft att placera under året.

Spridningen av värdeutvecklingen är betydligt mindre bland spararna med Premiesparfonden än bland dem med egen vald portfölj. Anledningen är att spridningen i Premiesparfonden enbart kommer av att pensionsspararna har varit med olika länge i premiepensionssystemet och har olika stort kapital på sina konton, och inte av att de valt olika investeringsinriktningar som de med egen vald portfölj. Spararna med egen portfölj har haft de största värdeökningarna under 2009 men de är också överrepresenterade bland de som har haft lägst värdeökning.

Ju äldre premiepensionssystemet blir desto mindre relevant är den nominella värdeutvecklingen av fonderna som beskrivning av utvecklingen. För att avgifterna som betalas till systemet inte ska förlora i köpkraft måste den nominella värdeutvecklingen vara minst lika med prisutvecklingen. Och för att avgifterna till premiepensionen inte ska förlora i värde i förhållande till inkomstutvecklingen måste värdeutvecklingen vara minst lika med inkomstutvecklingen.

Diagram 4.1: Värdeutveckling för 2009 fördelat på andel pensionssparare, procent.

Män hade en bättre värdeutveckling än kvinnor

Män med egen portfölj har i genomsnitt haft en något högre genomsnittlig värdeökning jämfört med motsvarande grupp kvinnor, 33,8 (-29,4) procent respektive 31,3 (-27,9) procent, se tabell 4.1.

Längre fram i rapporten visas att under 2009 har män haft en generellt något högre risknivå i sina portföljer än kvinnor. Det kan vara en förklaring till varför män med egen vald portfölj har haft en något bättre avkastning under 2009. För att dra några slutsatser om eventuella skillnader mellan kvinnors och mäns investeringsbeteende behövs dock en fördjupad analys.

Generellt hade män en högre portföljrisk även under 2008. Detta år hade män med egen vald portfölj en sämre genomsnittlig värdeförändring jämfört med motsvarande grupp kvinnor.

Tabell 4.1: Genomsnittlig värdeutveckling under 2009, fördelat på kön, ålder, utbildning och inkomst, procent.

	Samtliga	Egen vald portfölj	Premiesparfonden
Alla	31,1	32,6	28,9
Kvinnor	30,3	31,3	29,1
Män	31,8	33,8	28,8
Ålder			
18-24	21,9	24,6	21,5
25-29	28,4	29,7	27,8
30-39	32,0	33,4	29,9
40-49	33,1	33,8	31,4
50-59	32,2	32,2	32,1
60-	31,8	31,3	33,1
Utbildning*			
Förgymnasial	28,6	30,8	26,9
Gymnasial	31,3	32,3	29,7
Eftergymnasial	32,2	33,5	29,8
Forskarutbildning	33,6	34,5	32,1
Årsinkomst, tkr**			
0	36,6	38,4	34,5
1-50	29,8	35,0	26,0
50-100	28,8	32,3	24,9
100-200	30,2	31,4	26,9
200-300	31,0	31,3	28,6
300-349	32,2	32,5	29,5
349-	34,4	34,7	30,2

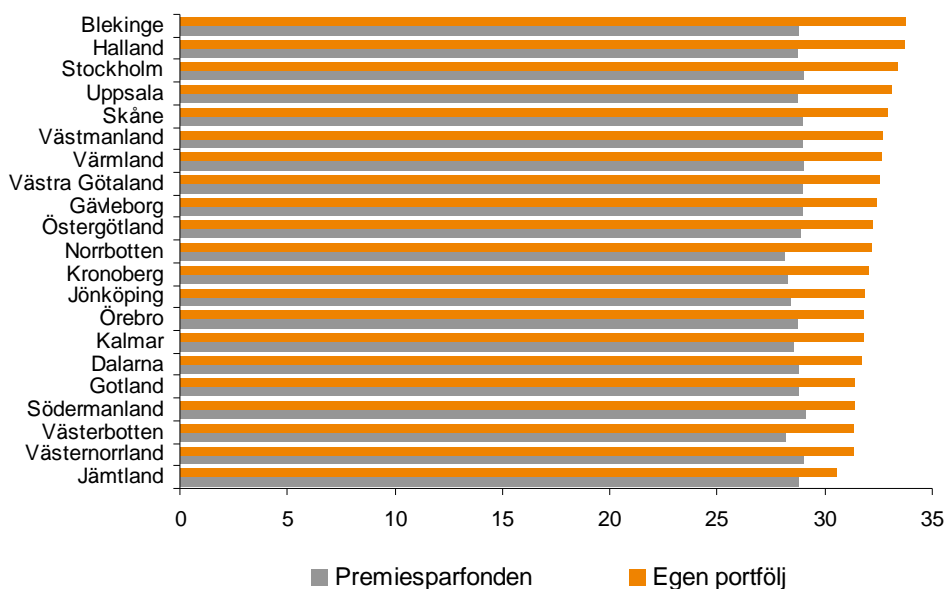
*Anmärkning: *Det finns brister i registret över utbildning vilket medför ett stort bortfall. Registret saknar exempelvis uppgifter om invandrares utbildning i hemlandet. Det saknas även uppgifter om vissa typer av utbildning som exempelvis Komvux och arbetsmarknadsutbildningar. Dessutom finns det en eftersläpning i uppdateringen av registret, vilket påverkar framförallt de yngre grupperna som nyligen gått ut gymnasiet.*

***Årsinkomsten är baserad på information om pensionspararnas intjänade pensionsrätter år 2008.*

Blekinge i topp 2009

Länet med högst värdeutvecklingen för dem med egen portfölj under 2009 var Blekinge, 33,7 procent. Se diagram 4.2.

Diagram 4.2: Genomsnittlig värdeutveckling för 2009 fördelat på län i procent.

Fler anlitar rådgivningsföretagen

Antalet rådgivningsföretag som erbjuder förvaltning av premiepensionen har ökat de senaste åren. Vid årsskiftet fanns det ett 30-tal företag som sålde någon form av rådgivnings- och/eller förvaltningstjänster. Uppskattningsvis anlitar 600 000 pensionssparare något av företagen som säljer rådgivnings- och/eller förvaltningstjänster och kapitalet som förvaltas uppgår till omkring 30 miljarder kronor.

I genomsnitt anlitar knappt var femte pensionssparare med egen vald portfölj ett rådgivningsföretag. Störst andel användare av de tjänster som rådgivningsföretagen erbjuder finns i Jämtlands län där nästan var tredje pensionssparare nyttjar rådgivningstjänster. Lägst andel pensionssparare som anlitar rådgivningsföretag finns i Stockholms län. Där har ungefär en av sju överlåtit förvaltningen av pensionsmedlen till något rådgivningsföretag.

I den här rapporten är de som anlitar rådgivningsföretag uppdelade i fyra grupper, se tabell 4.2. I gruppen ”Fler än 10 000” är antalet portföljer i förvaltning fler än 10 000. Här återfinns de stora rådgivningsföretagen och antalet pensionssparare i denna grupp är drygt 400 000.

2009 gav rådgivningsföretagen sämre avkastning för sina kunder

Värdeutvecklingen i de portföljer som har förvaltats av rådgivningsföretag har inte varit riktigt lika hög som för övriga med egen vald portfölj, jfr tabell 4.1. Lägst värdeutveckling hade stora rådgivningsföretag med fler än 10 000 portföljer i förvaltning, 25,3 procent.

En möjlig förklaring till att rådgivningsföretagen inte till fullo har tagit del av 2009 års börsuppgång är att risknivån har varit något lägre i portföljerna, se tabell 4.2. Lägst risk är det i gruppen som har fler än 10 000 portföljer i förvaltning.

Tabell 4.2: Antal portföljer i förvaltning, värdeutveckling, marknadsvärde, och risk i portföljen.

Antal portföljer i förvaltning	Värdeutveckling 2009	Marknadsvärde	Risk i portföljen
300 - 2 000	28,5	81 000	16,8
2 000 - 5 000	28,3	97 000	18,0
5 000 - 10 000	28,1	83 000	19,3
Fler än 10 000	25,3	71 000	15,8

4.2 Värdeutveckling sedan starten av premiepensionssystemet

Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen sedan start är 3,7 procent

Värdeökningen av premiepensionsmedlen under 2009 fick ett betydande genomslag i den årliga värdeutvecklingen sedan starten 1995 och fram till slutet av 2009. Det årliga genomsnittet för perioden uppgick till 3,7 procent. Det är en uppgång med 5,3 procentenheter jämfört med 2008 då genomsnittet låg på -1,6 procent.

Värdeutvecklingen sedan start angiven som *median* är något lägre, 3,2 (-1,3) procent. Medianen ger ibland en bättre bild av utvecklingen än ett medelvärde. Det gäller t.ex. när man har en skev fördelning med många "outlayers" dvs ett fåtal observationer med extrema värden. I diagram 4.3 kan man observera en viss positiv skevhet i fördelningen. Vid positiv skev fördelning är medelvärde högre än medianen.

Som nämnts tidigare är en stor del av premiepensionsmedlen placerade i aktier, ca 83 procent. En så betydande uppgång på aktiemarknaderna som pågick under större delen av 2009 fick därför en betydande effekt såväl på värdeutvecklingen under året som på den genomsnittliga årliga värdeutvecklingen sedan start.

Likvärdig värdeutveckling i eget valda portföljer och i Premiesparfonden

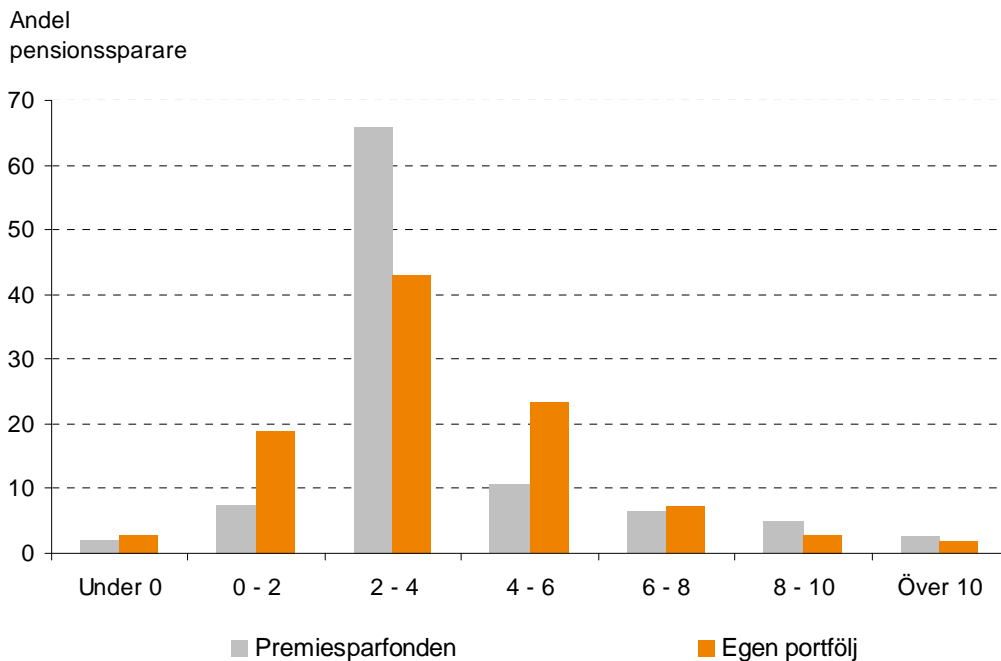
Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen var 3,6 (-0,7) procent för dem med egen portfölj och 3,8 (-2,8) procent för dem med Premiesparfonden. Det är dock värt att notera att den årliga avkastningen varierar mellan pensionsspararna. En del av spararna med egen portfölj har haft en sämre värdeutveckling än de med Premiesparfonden, medan andra har haft en bättre utveckling. Variationerna beror bland annat på i vilken utsträckning spararna har tagit del av upp- respektive nedgångarna på aktiemarknaderna. Det i sin tur beror på när i tiden spararna kommit in i premiepensionssystemet. För att få en mer fullständig bild visas värdeutvecklingen i detta avsnitt utifrån olika perspektiv.

97 procent av pensionsspararna har haft en nominellt positiv värdeutveckling

Diagram 4.3 visar spridningen i den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen sedan start bland pensionsspararna. Det framgår att de allra flesta pensionssparare har haft en positiv värdeutveckling, oberoende om de har en egen portfölj eller har pensionsmedlen i Premiesparfonden. Det är bara en liten andel av pensionsspararna som har haft en negativ värdeutveckling, cirka 3 procent. Detta kan jämföras med värdeutvecklingen för perioden 1995–2008 då endast 23 procent av spararna hade en positiv värdeökning. För de flesta av spararna, närmare 66 procent, ligger värdeutvecklingen i intervallet 2 till 4 procent. För perioden fram till 2008 låg värdeutvecklingen för 65 procent av spararna i intervallet -5 till 0 procent.

Som framgår av diagrammet är spridningen i värdeutvecklingen större bland sparare med egen portfölj än bland dem med Premiesparfonden, dvs. det är en större andel sparare med egen portfölj som har hög respektive låg värdeutveckling i jämförelse med de som har Premiesparfonden.

Diagram 4.3: Årlig genomsnittlig värdeutveckling fördelad på andel pensionssparare, perioden 1995–2009, procent.

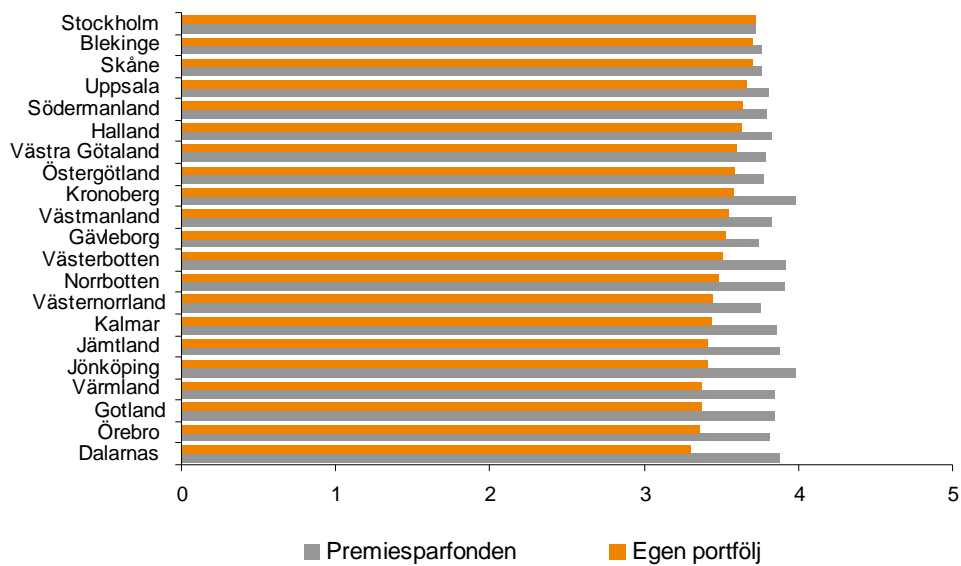

Som redan nämnts minskar värdet av den information som den nominella värdeutvecklingen representerar allteftersom premiepensionssystemet åldras.

Stockholm i topp sedan start

Högst värdeutvecklingen från start för dem med egen portfölj hade personer bosatta i Stockholms län, 3,7 procent. För dem med Premiesparfonden var det personer bosatta i Jönköpings län som hade högst värdeutveckling sedan start, 4,0 procent. Se diagram 4.4

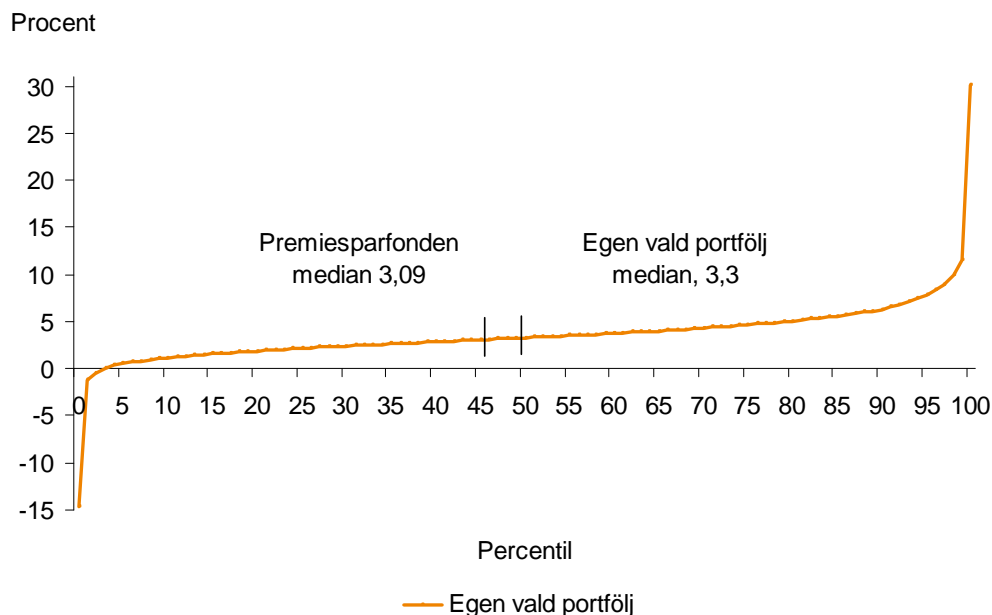
Diagram 4.4: Genomsnittlig årlig värdeutveckling sedan start fördelad på län i procent

54 procent av de med egen vald portfölj har haft en bättre värdeutveckling än medianen i Premiesparfonden

I diagram 4.5 visas den årliga värdeutvecklingen sedan 1995 dels fördelad på percentiler för pensionssparare med egen vald portfölj, dels medianen för spararna med Premiesparfonden. Diagrammet visar att 54 (62) procent av pensionsspararna med egen portfölj har haft en bättre genomsnittlig värdeutveckling än medianen i Premiesparfonden.

Diagram 4.5: Genomsnittlig årlig värdeutveckling under perioden 1995–2009, fördelad på percentil för pensionssparare med egen portfölj, samt medianen för sparare med Premiesparfonden.

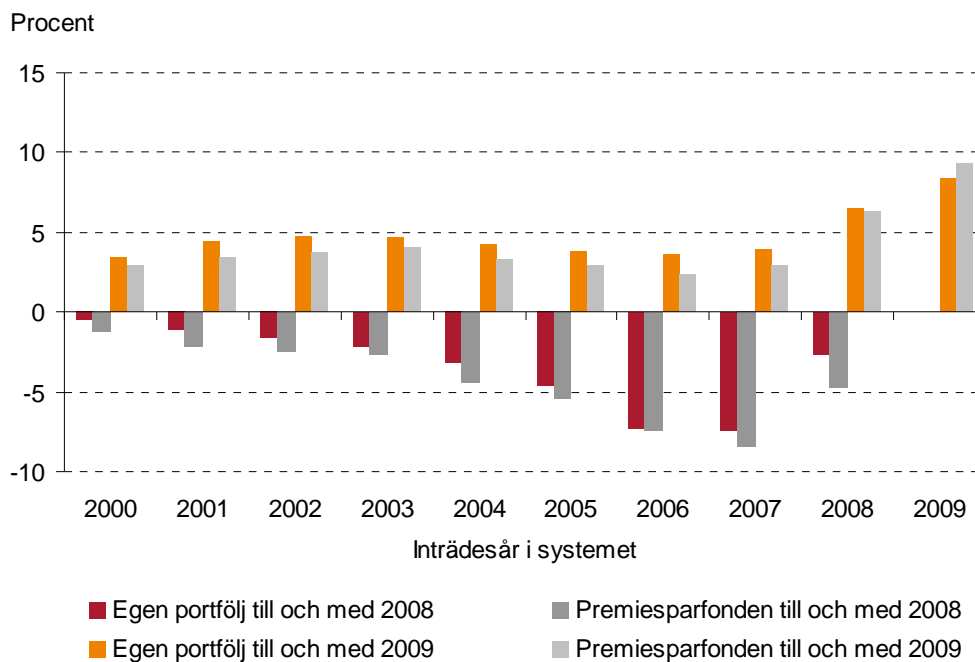
Anmärkning: Begreppet percentil kan förklaras enligt följande. Pensionsspararna rangordnas med början från den sparare som har den lägsta värdeutvecklingen till den sparare som har den högsta värdeutveckling. Därefter delas de in i hundra lika stora grupper, dvs. percentiler. Medianen är den 50:e percentilen, dvs. den mittersta percentilen.

Inträdesår har betydelse för värdeutvecklingen

I diagram 4.6 visas den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen efter inträdesår. Det framgår att värdeutvecklingen genomgående är positiv, både för dem med egen portfölj och för de med Premiesparfonden. Diagrammet visar också att sparare med egen portfölj i genomsnitt har haft en bättre värdeutveckling än de med Premiesparfonden, nästan oberoende av inträdesår. Undantaget är 2009 då de med Premiesparfonden har haft en bättre värdeutveckling.

Bäst har det gått för de som kom in i systemet 2008 och 2009. De har haft en relativt god värdeökning trots börsturbulensen de senaste åren. Det förklaras av att de under större delen av den tid som de gjort inbetalningar till premiepensionen (sedan 2007) har haft sina medel i den s.k. tillfälliga förvaltningen till riksgäldsrenta. På så vis undgick de börsfallet under 2007 och 2008. Räntan som de erhöll har i genomsnitt varit 5–6 procent. För de som kom in i systemet före 2004 har värdeminskningen begränsats genom att en del av deras inbetalningar fick vara med om den mycket höga avkastningen under åren 2005–2006.

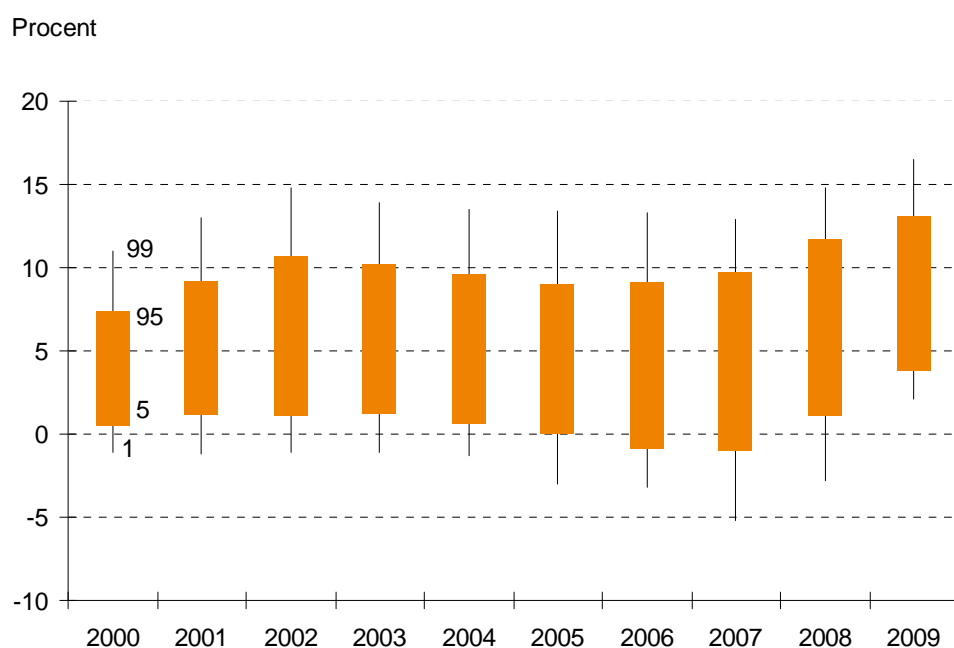
Diagram 4.6: Årlig genomsnittlig värdeutveckling för perioden 1995–2009 och för perioden 1995–2008, efter inträdesår, för pensionssparare med egen vald portfölj samt för sparare med Premiesparfonden.

Stor spridning i värdeutvecklingen

Diagram 4.7 visar spridningen av den årliga värdeutvecklingen efter inträdesår för den grupp av pensionssparare som valt egen portfölj. Den nedre och övre kanten på staplarna markerar den 5:e percentilen respektive den 95:e percentilen. Det framgår av diagrammet att spridningen av värdeutvecklingen är som störst bland pensionssparare med inträdesår 2006–2007. Det är också de pensionssparare som har haft den lägsta värdeökning. Diagrammet visar även, som konstaterats tidigare, att den övervägande delen av pensionsspararna har haft en positiv årlig värdeutveckling.

Diagram 4.7: Genomsnittlig årlig värdeutveckling för pensionssparare med egen portfölj efter inträdesår och percentiler, perioden 1995–2009.

Kvinnor och män har haft lika stor värdeökning

Av tabell 4.3 framgår att kvinnor och män i genomsnitt har haft ungefär lika stor årlig genomsnittlig värdeökning, 3,7 (-1,6) procent respektive 3,6 (-1,5) procent.

Det framgår vidare av tabellen att pensionssparare i åldersgruppen 18–24 år (18–24 år) har haft den högsta genomsnittliga värdeutvecklingen. En trolig förklaring till att den yngsta åldersgruppen har högst värdeutveckling, är som tidigare nämnts, att en stor del av dem inte drabbades av börsnedgången 2008 men fick ta del av börsuppgången under 2009.

De övriga åldersgrupperna har haft en likartad värdeutveckling sedan start.

Tabell 4.3: Genomsnittlig årlig värdeutveckling under perioden 1995–2009 för pensionssparare med egen vald portfölj samt för sparare med Premiesparfonden, efter kön, ålder, utbildning och årsinkomst, procent.

	Samtliga	Egen vald portfölj	Premiesparfonden
Alla	3,7	3,6	3,8
Kvinnor	3,6	3,5	3,8
Män	3,7	3,7	3,8
Ålder			
18-24	5,8	5,0	5,9
25-29	3,9	4,4	3,7
30-39	3,5	3,6	3,4
40-49	3,3	3,3	3,0
50-59	3,3	3,5	3,0
60-	3,6	3,8	3,2
Utbildning*			
Förgymnasial	4,1	3,6	4,5
Gymnasial	3,5	3,5	3,5
Eftergymnasial	3,6	3,7	3,4
Forskarutbildning	3,5	3,7	3,1
Årsinkomst, tkr**			
0	3,4	3,4	3,4
1-50	4,5	3,9	4,9
50-100	4,2	3,8	4,6
100-200	3,7	3,6	4,0
200-300	3,5	3,5	3,6
300-349	3,5	3,6	3,4
349-	3,7	3,7	3,3

*Anmärkning: *Det finns brister i registret över utbildning vilket medför ett stort bortfall. Registret saknar exempelvis uppgifter om invandrares utbildning i hemlandet. Det saknas även uppgifter om vissa typer av utbildning som exempelvis Komvux och arbetsmarknadsutbildningar. Dessutom finns det en eftersläpning i uppdateringen av registret, vilket påverkar framförallt de yngre grupperna som nyligen gått ut gymnasiet.*

***Årsinkomsten är baserad på information om pensionsspararnas intjänade pensionsrätter år 2008.*

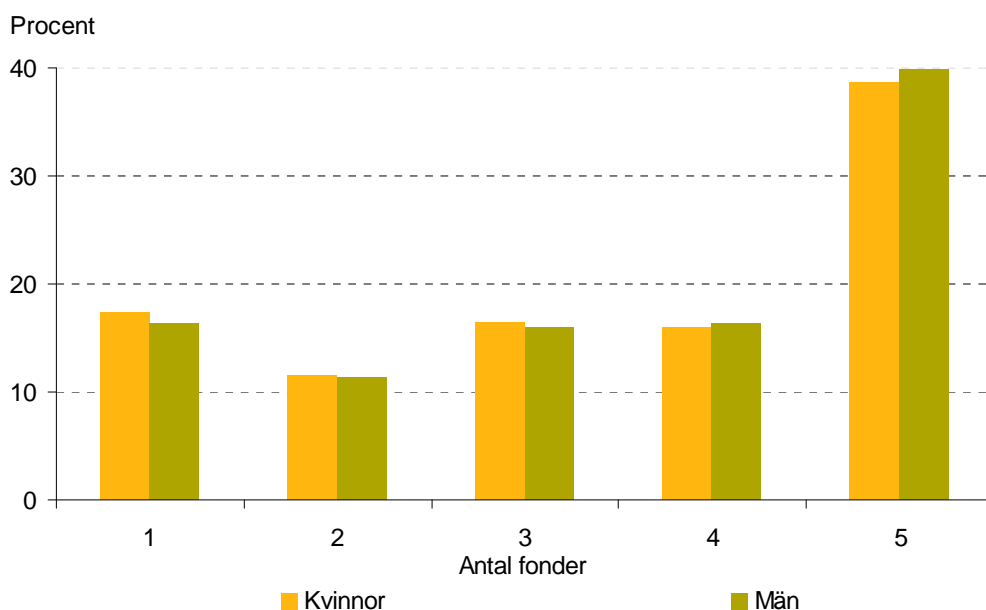
5 Val av portfölj

I det här kapitlet visas antalet valda fonder och de fonder som flest pensionssparare har valt att ha i sina portföljer. Därefter beskrivs pensionsspararnas val av portfölj utifrån risknivå och avgiftsnivå i portföljen.

5.1 Antal valda fonder

Pensionsspararna kan välja att placera pensionsmedlen i upp till fem fonder. I slutet av 2009 ingick i genomsnitt 3,5 (3,3) fonder i de eget valda portföljerna. Diagram 5.1 visar att cirka hälften av spararna har fyra till fem fonder i portföljerna. Det genomsnittliga antalet valda fonder bland nyväljarna varierar över tid. Vid starten av premiepensionssystemet år 2000 valde pensionsspararna att placera sina pensionsmedel i 3,4 fonder. Nyväljarna 2008 hade däremot endast 2,2 fonder i sina portföljer medan nyväljarna 2009 valde att placera i 3,5 fonder dvs. ungefär samma antal fonder som år 2000. Möjligen kan det finnas en koppling mellan antalet fonder som nyväljarna väljer och det rådande borsklimatet.

Diagram 5.1: Antalet fonder i den egna valda portföljen, i slutet av 2009.

5.2 De mest valda fonderna

81 procent av spararna har de mest populära fonderna

I slutet av 2009 bestod fondutbudet i premiepensionssystemet av 777 (773) fonder och 88 (83) fondbolag stod för utbudet. Tabell 5.1 visar de tio fonder som flest pensionssparare har valt. Av tabellen kan man utläsa att 81 procent av spararna har valt någon av dessa fonder. För 2008 var motsvarande andel var 77 procent.

De mest populära fonderna är aktiefonder

De tio mest populära fonderna är aktiefonder. Sju fonder är registrerade av svenska fondbolag, medan tre är utländska.

En jämförelse med motsvarande tio-i-topplista för 2008 visar att den genomsnittliga risknivån har höjts med knappt 8 procentenheter från 16,3 till 24,0. Nio av tio fonder tillhör kategorin hög risk eller mycket hög risk. Samtliga fonder har högre risknivå men samtliga fonder har också högre avkastning jämfört med föregående år.

Fondavgifterna är relativt låga netto, dvs. efter att rabatten på förvaltningsavgiften dragits av. Nettoavgifterna ligger inom intervallet 0,2–0,6 procent.

I stort är samma fonder de mest populära över tid

Jämförelsen med 2008 visar att sju av tio fonder på 2008 års topplista också finns med på listan för 2009. De tre fonder som är nya på årets tio-i-topplista har funnits med i premiepensionssystemet under ganska lång tid. I topp på 2009 års lista ligger förra året listetta, AMF Aktiefond Sverige. Swedbank Robur Contura har tappat en placering och istället är Skagen Global ny två på listan. Den nykomling som har attraherat flest sparare är Skagen Kon-Tiki. Sex av de tio fonderna som finns med på 2009 års lista var också de mest valda fonderna år 2000. Cirka 52 (56) procent av pensionsspararna som valde egen portfölj det året hade kvar denna första portfölj 2009.

Tabell 5.1: De tio mest valda fonder bland pensionssparare med egen portfölj, rangordnade efter andel sparare som valt fonden, i slutet av 2009.

Fondnamn	Risk, procent	Värdeutveckling 2005-2009, procent	Placering 2000/2008	Andel sparare som valt fonden, procent
AMF Aktiefond Sverige	27,8	11	4/1	11,4
SKAGEN Global	22,9	13	Ny 2002/6	9,9
Swedbank Robur Contura	19,7	4	1/2	8,7
SKAGEN Kon-Tiki	30,2	23	Ny 2003/-	8,4
Didner & Gerge Aktiefond	29,6	11	5/4	7,7
Swedbank Robur Sverigefond MEGA	28,4	11	Ny 2002/-	7,6
AMF Aktiefond Världen	23	8	2/3	7,6
SPP Aktieindexfond Europa	19,9	6	Ny 2003/-	6,5
Carnegie Fund - WorldWide Sub-Fund	16,4	8	7/8	6,5
Swedbank Robur Aktiefond Pension	21,7	7	6/5	6,3

Anmärkning: Andelen sparare som valt fonden baseras på de pensionssparare som i slutet av 2009 har en egen vald portfölj. Värdeutvecklingen är beräknad som tidsviktad avkastning.

18 procent av premiepensionskapitalet finns i de tio största fonderna

När fondernas popularitet rangordnas efter mest kapital får tio-i-topplistan ett något annorlunda utseende, se tabell 5.2. Storleken på kapitalet, och därmed rangordningen, styrs dels av hur mycket pensionsmedel som har placerats i fonden, dels av fondens värdeutveckling. Ca 18 procent av premiepensionskapitalet för dem med egen portfölj ligger i de tio fonder med mest kapital. Andelen är oförändrad sedan 2008, även då var andelen av premiepensionskapitalet ca 18 procent.

Premiepensionskapitalet är trögrörligt

En jämförelse med motsvarande tio-i-topplista 2008 visar att sju av tio fonder finns med även på listan för år 2009. De tre nykomlingarna är SKAGEN Kon-Tiki, SKAGEN Global och Swedbank Robur Sverigefond MEGA. De fonder som har försvunnit från 2008 års lista är SPP Generation 40-tal, Folksam Penningmarknadsfond och AMF Aktiefond Balansfond. Sju av de tio fonder på denna lista fanns också med på motsvarande lista för år 2000.

Tabell 5.2: De tio fonder med mest kapital i slutet av 2009, miljoner kronor.

Fondnamn	Fondkapital	Placering 2000/2008
AMF Aktiefond Sverige	10 500	4/1
Didner & Gerge Aktiefond	7 900	5/4
AMF Aktiefond Världen	7 700	2/2
Swedbank Robur Aktiefond Pension	6 500	3/3
SKAGEN Kon-Tiki	5 400	Ny 2003/-
SKAGEN Global	5 400	Ny 2002/-
SPP Generation 50-tal	4 700	7/5
SPP Generation 60-tal	4 700	8/6
Swedbank Robur Sverigefond MEGA	4 600	Ny 2002/-
Swedbank Robur Contura	4 200	1/8

Anmärkning: Uppgiften om fondkapital baseras på totalstatistik över de pensionssparare och pensionärer som i slutet av 2009 har en egen vald portfölj.

5.3 Värdeutveckling och fondval

Aktiefonder gav bäst värdeutveckling 2009

En närmare titt på de portföljer som gav högst respektive lägst värdeutveckling under 2009 visar att aktiefonder är de vanligaste fondkategorierna i portföljer med högst värdeutveckling, se tabell 5.3. Räntefonder är däremot vanligast i portföljer med lägst värdeutveckling. Notera att tabellerna bara redovisar förekomsten av fondkategorierna och tar inte hänsyn till hur stor andel en fondkategori är av pensionsspararens hela portfölj.

Tabell 5.3: Genomsnittlig värdeutveckling år 2009, de vanligaste fondkategorierna i intervallet för värdeutvecklingen samt andelen pensionssparare i intervallet för värdeutveckling som valt fondkategorin.

Värdeutveckling, procent	Fondkategori	Andel sparare procent
Över 60	Ryssland (a)	22,3
	Sverige (a)	11,6
	Asien och Fjärran östern (a)	9,7
50 till 60	Sverige (a)	16,8
	Ryssland (a)	9,0
	Asien och Fjärran östern (a)	7,9
10 till 20	Global (a)	24,4
	Sverige (a)	9,2
	Sverige lång (r)	6,9
Under 10	Sverige lång (r)	20,8
	Sverige kort (r)	15,5
	Global (a)	13,1

Anmärkning: Räntefond (r) och aktiefond (a). Tabellen visar förekomsten av fondkategorierna och tar inte hänsyn till hur stor andel en fond är av individens portfölj.

5.4 Tillgångsallokering och risk i portföljen

Risken i portföljen har stor betydelse för premiepensionen

Pensionsspararna har möjlighet att välja upp till fem fonder när de sätter samman sin premiepensionsportfölj. Risknivån i portföljen beror dels av risknivån i de enskilda fonderna, dels av hur dessa fonder samvarierar med varandra. Portföljer med hög risknivå förväntas ge högre avkastning än portföljer med låg risk, samtidigt som risken för lägre avkastning är större. Risknivån i en portfölj har stor betydelse för den slutliga premiepensionen.

I den här rapporten beskrivs portföljrisk utifrån två perspektiv. I det första perspektivet används fördelningen mellan aktier och ränteplaceringar i portföljen, så kallad tillgångsallokering. En portfölj som innehåller en relativt stor andel aktiefonder har i regel högre risknivå i förhållande till en portfölj med lika stor andel räntefonder. Det beror på att värdet för aktiefonder vanligen varierar mer över tid än värdet för räntefonder.

I det andra perspektivet mäts portföljrisken som den genomsnittliga standardavvikelsen av avkastningen på de fonder som ingår i portföljen. Avkastningen avser här den tidsviktade avkastningen och är beräknad för de senaste 36 månaderna före årsslutet av 2009. Risken uttrycks i procentenheter.

5.4.1 Fördelning av tillgångar i portföljen

Större aktieandel i Premiesparfonden

Fondsammansättningen i premiepensionsportföljen speglar den risknivå pensionsspararen har valt för sin premiepension. I regel är det så att ju större andel aktier som ingår i portföljen desto högre är risknivån. Samtidigt så har spararen möjlighet att diversifiera bort en del av risken i de enskilda fonderna genom att ta hänsyn till hur fonderna samvarierar med varandra.

Den största delen av premiepensionsmedlen, 83 procent var vid slutet av 2009 placerade i aktier. I Premiesparfonden var en större andel av tillgångarna placerade i aktier jämfört med de eget valda portföljerna, 86 (84) procent respektive 82 (77) procent, se tabell 5.4.

Tabell 5.4: Genomsnittlig tillgångsallokering av premiepensionskapitalet för pensionssparare med egen vald portfölj och Premiesparfonden, i slutet av 2009, procent.

Tillgångsslag	Egen vald portfölj	Premiesparfonden
Svenska aktier	25,4	19,7
Globala aktier	40,2	47,3
Tillväxtmarknader	16,4	19,2
Alternativa investeringar	0,2	4,9
Svenska räntor	14,7	5,7
Utländska räntor	3,1	3,2

Anmärkning: Tillväxtmarknader omfattar globala aktier på tillväxtmarknader. Alternativa investeringar är investeringar utanför de traditionella tillgångsklasserna, till exempel private equity och hedgefonder.

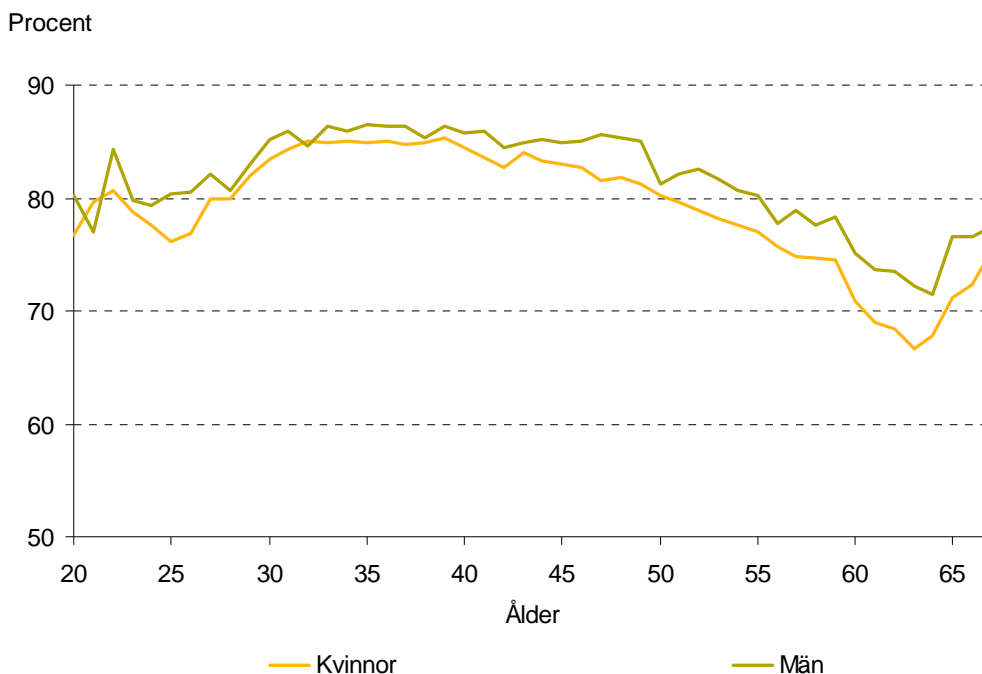
De nya pensionsspararna som valt en egen portfölj under 2009 var på samma sätt som 2008 års nyväljare fortsatt försiktiga i sina val av tillgångsallokering. 72 (77) procent av pensionsmedlen placeras i aktier och 28 (23) procent i räntor. En förklaring till den försiktiga strategin bland 2009 års nyväljare är förmodligen den nedgång på världens börser som började andra halvåret 2007. Sannolikt påverkade det nyspararna att välja mer återhållsamma placeringar med avseende på risk.

Män har större aktieandel än kvinnor

Diagram 5.2 visar hur andelen aktier i de eget valda portföljerna är fördelad över pensionsspararnas ålder. Andelen aktier är relativt hög i samtliga åldrar, både för kvinnor och för män. I de flesta åldrar har män en större andel aktier jämfört med kvinnor, skillnaderna är dock små.

Andelen aktier är som nämnts relativt hög i samtliga åldrar, även om den är lägre för både de allra yngsta och de allra äldsta. Det bör dock noteras att andelen aktier varierar relativt mycket mellan enskilda pensionssparare, särskilt bland de yngsta och äldsta åldrarna.

Diagram 5.2: Andel aktier i eget valda portföljer, fördelad på ålder och kön, i slutet av 2009.

5.4.2 Risk i portföljen

Högre risk i eget valda portföljer

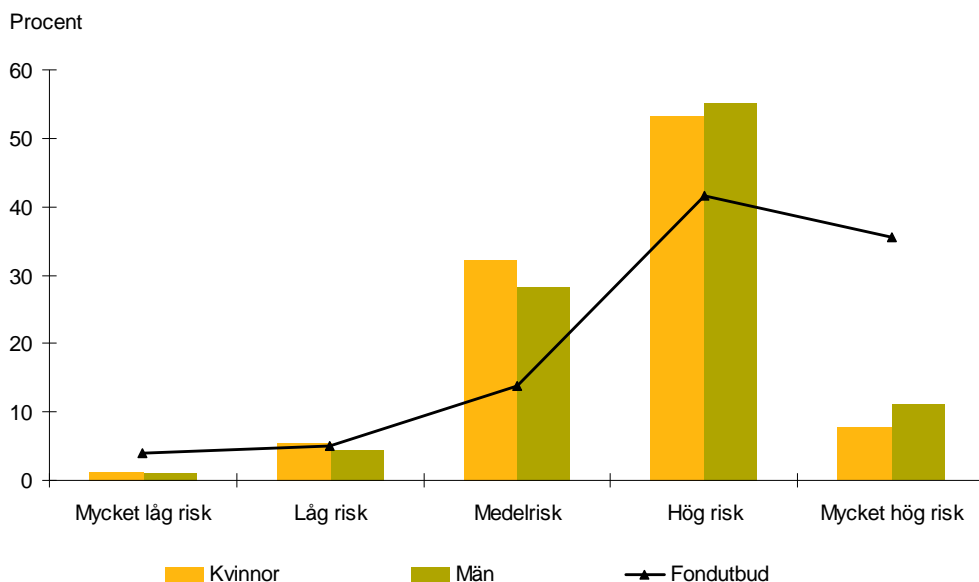
Den genomsnittliga risknivån i pensionsspararnas portfölj, mätt som standardavvikelse av fondernas avkastning, var ca 17,6 (16,1) procentenheter i slutet av 2009. Risknivån var obetydligt högre i de eget valda portföljerna än i Premiesparfonden, 17,6 (16,8) procentenheter respektive 17,5 (15,2) procentenheter. Risknivån i Premiesparfonden har ökat från medelrisk 2008 till hög risk 2009. Den genomsnittliga risknivån i de egna portföljerna var redan 2008 i kategorin hög risk. Gränserna för riskintervallen anges i diagram 5.3. I bilaga 4 beskrivs hur portföljrisken är beräknad.

I slutet av 2009 hade ca 30 (33) procent av pensionsspararna medelrisk i pensionsportföljen och ca 54 procent hade hög risk i portföljen.

Kvinnor har lägre risk i portföljen jämfört med män

Diagram 5.3 visar fördelningen av portföljrisken för dem som valt en egen portfölj samt fördelningen av risknivån i fonderna på fondtorget. De fem riskkategorierna i diagrammet motsvarar de kategorier som Pensionsmyndigheten använder i fondkatalogen, dvs. mycket låg risk, låg risk, medelrisk, hög risk och mycket hög risk. Diagrammet ger en bild av hur väl risknivån i pensionsspararnas portföljer i genomsnitt stämmer överens med risknivån i det utbudet av fonder som finns på fondtorget. I jämförelse med fondutbudet är andelen portföljer överrepresenterade i kategorierna medelrisk och hög risk medan de är underrepresenterade i de övriga riskkategorierna. Diagrammet visar att kvinnor i något högre utsträckning än män tenderar att välja portföljer med lägre risknivåer.

Diagram 5.3: Andelen eget valda portföljer för kvinnor och män samt andelen fonder på fondtorget fördelat efter riskkategorier.

Anmärkning: Portföljrisken beräknas utifrån standardavvikelsen för avkastningen i fonderna i portföljen och kovariansen mellan fonderna i portföljen. Mätperioden för risken är de senaste 36 månaderna. Enbart de portföljer/fonder som har en riskhistorik på minst 36 månader ingår i beräkningarna. Metoden att beräkna portföljrisken är ändrad i denna rapport. Portföljrisken är därför inte jämförbar med portföljrisken i tidigare års utgåvor av rapporten. Portföljrisken för 2008 är dock beräknad på samma sätt som för 2009 i denna rapport.

De olika kategorierna för risk indelas enligt följande. Mycket låg risk om $0 = \text{risk} < 3$, låg risk om $3 \leq \text{risk} < 8$, medelrisk om $8 \leq \text{risk} < 16$, hög risk om $16 \leq \text{risk} < 25$ och mycket hög risk om $\text{risk} \geq 25$.

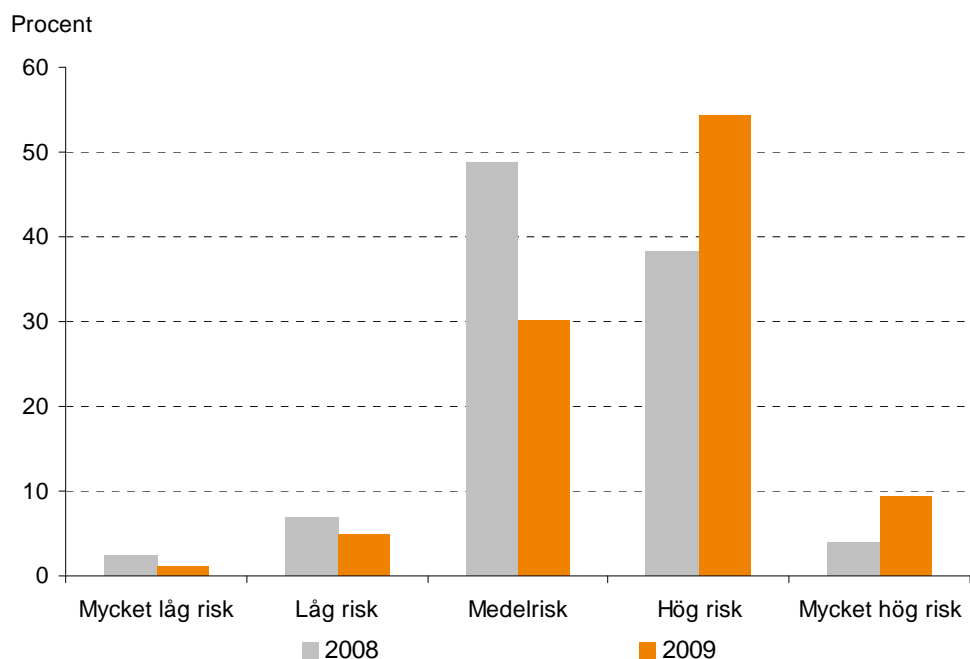
Risken ökade under 2009

En jämförelse av fördelningarna mellan åren 2008 och 2009 visar på en tydlig förskjutning från medelrisk till hög risk, i både den valda risknivån och risknivån i fondutbudet. Orsaken till att risken har ökat är dels att volatiliteten i fondernas avkastning har ökat men också att andelen aktier i spararnas portföljer har ökat under året.

Diagram 5.4 visar att 2008 hade ca 48 procent av spararna medelrisk i sina eget valda portföljer och knappt 40 procent hade hög risk. Motsvarande uppgifter för 2009 var drygt 30 procent respektive 55 procent.

År 2008 låg ca 30 procent av fondutbudet i kategorin medelrisk och ca 45 procent i kategorin hög risk. Motsvarande uppgifter för 2009 var drygt 15 procent respektive 45 procent. I kategorin mycket hög risk har dock andel fonder i fondutbudet ökat betydligt. 2009 återfinns drygt 30 procent i den högsta riskkategorin jämfört med 10 procent 2008.

Diagram 5.4: Andelen eget valda portföljer för pensionssparare 2008 och 2009, fördelat efter riskkategorier.

Ökad risknivå orsakad av finansiell oro och spararnas aktivitet

Förskjutning mot högre risk som skett mellan 2008 och 2009 förklaras främst av att risknivåerna i spararnas portföljer har ökat på grund av oron på de finansiella marknaderna. Riskförskjutningen mot högre risk beror också på att spararna som gör aktiva val har valt att ha en större andel av sina pensionsmedel i aktier jämfört med 2008 och därmed en högre risk. Andel sparare som gör aktiva val är relativt liten. Det gör att bidraget mot högre risk som beror på aktiva val är litet jämfört med den ökade risk som beror på den ökade risken i fonderna.

Medelrisk och hög risk är vanligast

Tabell 5.5 visar den genomsnittliga risknivån i pensionsspararnas portföljer efter ålder och riskkategori. I samtliga åldersgrupper är det en betydande större andel som väljer medelrisk eller hög risk i portföljen, medan det är relativt få som väljer de övriga riskkategorierna.

Tabell 5.5: Fördelningen av risk i de eget valda portföljerna vid olika åldrar, procentenheter

Ålder	Mycket låg risk	Låg risk	Medel risk	Hög risk	Mycket hög risk
18-24	1,1	4,5	42,3	38,3	13,7
25-29	1,2	4,6	32,3	49,2	12,6
30-39	1,0	2,2	27,6	60,2	9,2
40-49	0,9	2,2	25,5	62,8	8,6
50-59	1,2	5,4	33,0	51,2	9,3
60+	2,0	14,1	36,7	37,2	10,0

Ombalansering till hög risk gav hög värdeutveckling

Tabell 5.6 visar den genomsnittliga värdeutvecklingen under 2009 vid olika nivåer av risk i de eget valda portföljerna. Tabell 5.7 visar det årliga genomsnittet för värdeutvecklingen sedan spararnas inträdesår och fram till 2009. Det framgår av båda tabellerna att ju högre risk pensionsspararna har haft i sina portföljer desto bättre har värdeutvecklingen varit. Motsvarande tabeller för 2008 visar att då var relationen den omvända, dvs. ju lägre risk desto större värdeökning.

Tabell 5.6: Genomsnittlig värdeutveckling år 2009 för pensionssparare med egen portfölj, vid olika kategorier av risk, procent.

Riskenivå	Alla	Kvinnor	Män
Mycket låg risk	6,8	5,3	8,8
Låg risk	10,5	10,5	10,5
Medelrisk	23,5	23,4	23,6
Hög risk	36,7	36,0	37,3
Mycket hög risk	61,3	60,5	61,8

Tabell 5.7: Årlig genomsnittlig värdeutveckling under 1995–2009 för pensionssparare med egen portfölj, vid olika kategorier av risk, procent.

Riskenivå	Alla	Kvinnor	Män
Mycket låg risk	3,6	3,5	3,6
Låg risk	3,2	3,2	3,3
Medelrisk	2,9	2,9	2,8
Hög risk	3,7	3,6	3,7
Mycket hög risk	6,0	5,8	6,1

Tabell 5.8 visar den genomsnittliga risken i portföljen för de pensionssparare som har haft de högsta respektive lägsta nivåerna av värdeutveckling under 2009. De som har haft en låg värdeökning har i genomsnitt haft låg risk i sina portföljer. Det framgår också att ju högre värdeökningen varit desto högre risk har spararen haft i sin portfölj. Under 2008 var relationen den omvända, dvs. ju högre värdeutveckling desto lägre var riskenivån i portföljen.

Tabell 5.8: Genomsnittlig värdeutveckling under 2009 och risk i portföljen, i slutet av 2009.

Värdeutveckling, procent	Risk i portföljen medelvärde, procentenhet
Över 60	28,4
50 till 60	24,3
10 till 20	11,4
Under 10	6,2

De pensionssparare som har haft högst årlig genomsnittlig avkastning sedan inträdet har i genomsnitt haft en risk motsvarande mycket hög risk i portföljerna, se tabell 5.9.

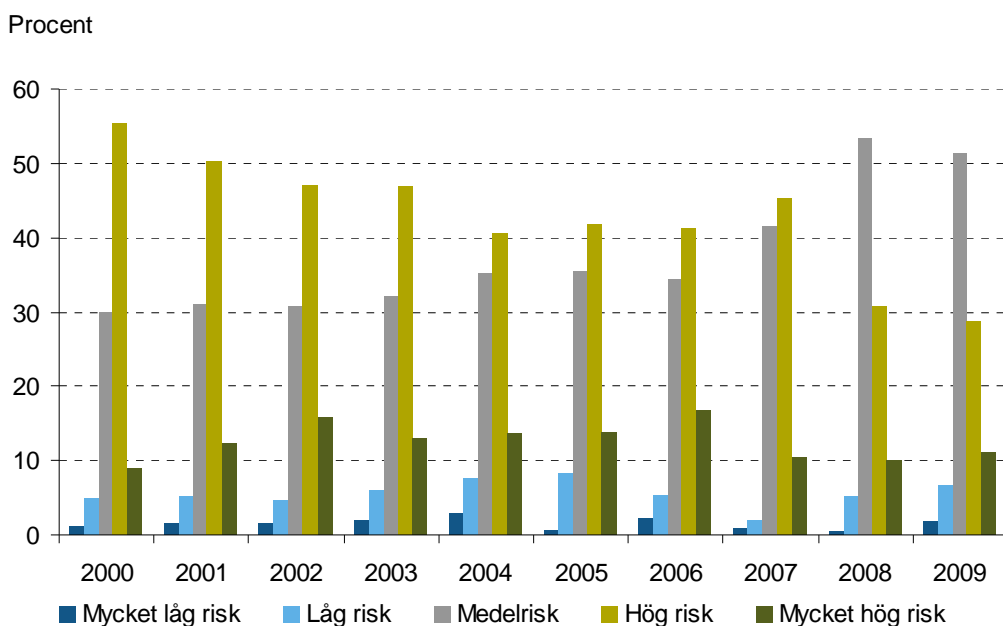
Tabell 5.9: Årlig genomsnittlig värdeutveckling under perioden 1995–2009 och risk i portföljen, i slutet av 2009.

Värdeutveckling, procent	Risk i portföljen medelvärde, procentenhet
Över 10	27,1
5 till 10	21,1
0 till 5	16,6
Under 0	16,8

Risk och inträdesår

I diagram 5.5 visas den genomsnittliga risknivån i portföljen efter pensionsspararnas inträdesår. Av diagrammet framgår det att de sparare som kom in i premiepensionssystemet år 2000 har valt en något högre risknivå jämfört med övriga sparare. Framförallt är sparare med inträdesår 2000 överrepresenterade i kategorin hög risk. Skillnaderna i risknivå mellan pensionssparare med inträdesår 2008 och 2009 är marginellt små.

Diagram 5.5: Genomsnittlig risknivå i eget valda portföljer, efter inträdesår, i slutet av 2009.

5.5 Avgiftsnivå i portföljen

Avgiften spelar stor roll för den framtida premiepensionen

Fondavgiftens storlek skiljer sig åt mellan fonderna. I regel har fonder med högre risknivåer också högre fondavgifter. Till exempel har aktiefonder oftast högre avgifter än räntefonder och fonder med aktiv förvaltning har vanligen högre avgifter jämfört med indexfonder.

Portföljavgiften är det vägda genomsnittet av de fondavgifter, efter rabatt, som fondbolagen tar ut för de fonder som ingår i pensionsspararens portfölj⁵. På lång sikt har avgiftsnivån stor betydelse för pensionsutfallet. En avgift på exempelvis 0,5 procent reducerar pensionen på sikt med cirka 15 procent i förhållande till en avgiftsfri portfölj⁶.

Rabatt på förvaltningsavgiften ger högre premiepension

Nivån på den genomsnittliga avgiften efter rabatt för hela pensionsspararkollektivet har ökat sedan 2008, från 0,30 procent till 0,31 procent 2009⁷. Avgiften för Premiesparfonden är oförändrad vid 0,15 procent, medan den genomsnittliga avgiften för dem som valt en egen portfölj har ökat från 0,34 procent till 0,37 procent. En förklaring till att den genomsnittliga fondavgiften har ökat något är att de med egen vald portfölj har en högre andel aktier 2009 jämfört med 2008. Avgiften i aktiefonder är som regel högre än i räntefonder.

2007 infördes en ny rabattmodell på fondernas förvaltningsavgift i premiepensionssystemet. Den nya rabattmodellen har medfört att den genomsnittliga avgiften för egna portföljer har minskat med 0,16 procentenheter. Den reducerade avgiften medför att den framtida premiepensionen i genomsnitt kommer att vara 6 procent högre, givet allt annat lika. Sammantaget beräknas rabatten på avgiften leda till 0,3–0,5 procentenheters lägre avgift. På sikt beräknas detta ge 10–15 procents högre pension.

5 procent av de med egen vald portfölj betalar mer än 0,73 procent i avgift

Tabell 5.10 visar att 5 procent av dem med egen vald portfölj har en högre avgift än 0,73 (0,67) procent (se 95:e percentilen). Dessa pensionssparare får minst 10 procent lägre pension jämfört med genomsnittet bland sparare med egen vald portfölj, allt annat lika.

5 Pensionsmyndigheten har en rabattmodell för att pensionsspararna och pensionärerna ska kunna ta del av de kostnadsfördelar i kapitalförvaltningen som premiepensionssystemet genererar. Information om rabattmodellen finns i Årsredovisningen för Premiepensionsmyndigheten avseende år 2009.

⁶ En investerad krona finns i pensionsspararnas portfölj i genomsnitt under 31,8 år.

⁷ I årsredovisningen för Premiepensionsmyndigheten avseende år 2009 framgår att den genomsnittliga avgiften i portföljen har ökat från 0,30 procent år 2008 till 0,31 procent år 2009. Skillnaderna mellan uppgifterna i årsredovisningen och i rapporten beror dels på olika urval, dels på olika beräkningsmetoder.

Det framgår även av tabellen att kvinnor har lägre genomsnittlig portföljavgift jämfört med män, 0,35 (0,33) procent respektive 0,38 (0,35) procent, samt att äldre pensionssparare har lägre genomsnittliga avgifter än yngre sparare.

Tabell 5.10: Portföljavgift i eget valda portföljer 2009, procent.

	Medelvärde	Median	5:e percentil	95:e percentil
Alla	0,37	0,33	0,19	0,73
Kvinnor	0,35	0,31	0,18	0,70
Män	0,38	0,33	0,19	0,75
Ålder				
18-24	0,40	0,33	0,19	0,79
25-29	0,39	0,33	0,18	0,77
30-39	0,39	0,34	0,19	0,74
40-49	0,38	0,33	0,19	0,73
50-59	0,36	0,31	0,18	0,72
60-	0,33	0,28	0,17	0,70

6 Pensionsspararnas aktivitet

Kapitlet beskriver pensionsspararna aktivitet med avseende på portföljval vid inträdet i premiepensionssystemet och antal fondbyten. I kapitlet visas även kontobehållning, värdeutveckling, risknivå samt portföljavgift vid olika antal fondbyten.

6.1 Andel med egen vald portfölj respektive Premiesparfonden

58 procent av spararna har egen vald portfölj

Om pensionsspararna inte anmäler något val av fond placeras pensionsmedlen i Premiesparfonden. I slutet av 2009 hade ca 58 (58) procent av pensionsspararna en egen vald portfölj, medan de övriga hade sina medel i Premiesparfonden, se tabell 6.1. Det är en något större andel kvinnor jämfört med män som har en egen vald portfölj, ca 59 (59) procent respektive 58 (58) procent.

Tabell 6.1: Pensionssparare med egen vald portfölj eller Premiesparfonden, i slutet av år 2009, procent.

	Alla	Kvinnor	Män
Egen vald portfölj 2009	58,2	58,9	57,5
Premiesparfonden 2009	41,8	41,1	42,5

6.2 Val vid inträdet i premiepensionssystemet

Endast 1,6 procent av nytilkomna sparare väljer egen portfölj

Som framgår av tabell 6.2 har pensionsspararnas beteende vid inträdet i premiepensionssystemet förändrats över tid. År 2009 var det 1,6 (1,6) procent av de nytilkomna spararna som valde en egen portfölj vid inträdet. Det kan jämföras med 67 procent vid det allra första fondvalet år 2000.

Den höga andelen pensionssparare som valde egen portfölj inträdesåret 2000 kan sannolikt förklaras av att en omfattande informationskampanj genomfördes i syfte att så många som möjligt skulle välja en egen portfölj. Samtidigt var det massmediala intresset för valet stort. Dessutom hade de flesta pensionssparare mer kapital att placera eftersom kapitalet bestod av ackumulerade pensionsrätter för åren 1995–1998. Sammantaget påverkade detta troligen en stor del av pensionsspararna att göra ett aktivt val och välja en egen portfölj.

Ändrad kommunikationsstrategi gav lägre valdeltagande

Det är intressant att notera att andelen som väljer en egen portfölj vid inträdet minskade markant mellan åren 2006 och 2007, se tabell 6.2. Det beror förmodligen på

att PPM ändrade kommunikationsstrategi vid den tidpunkten. Tidigare år hade PPM, kort efter utskicket av det orange kuvertet, skickat ut ett ”valpaket” till alla nya pensionssparare bestående av valblankett, guide till fondvalet samt en fondkatalog. År 2007 fick de nytilkomna spararna i stället information i samband med det orange kuvertet där de upplystes om att de kunde beställa valblankett och fondkatalog från PPM via kundservice eller på PPM:s hemsida.

Anledningen till att PPM ändrade kommunikationsstrategi var att valdeltagandet ansågs lågt i förhållande till informationsinsatsen. De senaste åren har PPM genomfört riktade informationsinsatser till de nytilkomna pensionssparare som har varit med i systemet en tid. Bedömningen har varit att dessa insatser är mer kostnadseffektiva.

Tabell 6.2: Andel pensionssparare som väljer egen portfölj vid inträdet samt antal nya pensionssparare, fördelat på samtliga, kvinnor, män och inträdesår, åren 2000–2009.

År	Totalt, procent	Kvinnor, procent	Män, procent	Antal nya pensionssparare, tusental
2009	1,6	1,5	1,8	183
2008	1,6	1,4	1,8	163
2007	1,6	1,6	1,7	133
2006	7,4	7,4	7,5	115
2005	8,0	8,3	7,7	117
2004	9,4	9,3	9,5	129
2003	8,4	8,4	8,3	150
2002	14,0	14,0	14,3	196
2001	18,0	18,2	16,8	493
2000	67,0	68,0	66,0	4 420

De med högre utbildning eller högre inkomst väljer oftare egen portfölj

Tabell 6.3 visar att ju högre utbildning och inkomst desto större andel av pensionsspararna väljer egen portfölj vid inträdet i pensionssystemet.

Notera att de pensionssparare som kommit till Sverige från länder utanför Norden i betydligt mindre utsträckning väljer en egen portfölj än sparare från Sverige och övriga Norden.

Tabell 6.3: Andelen pensionssparare som valt egen portfölj vid inträdet åren 2000–2009, efter kön, utbildning, inkomst och födelse land, procent.

Egen vald portfölj	
Alla	48,3
Män	47,5
Kvinnor	49,1
Utbildning*	
Förgymnasial	35,8
Gymnasial	50,9
Eftergymnasial	54,3
Forskarutbildning	55,4
Okänd	3,8
Årsinkomst, tkr**	
0	22,8
1-50	13,8
50-100	18,9
100-200	35,7
200-300	53,2
300-349	60,7
349+	66,5
Födelse land	
Sverige	52,6
Norden (utom Sverige)	49,9
Övriga	24,4

*Anmärkning: *Det finns brister i registret över utbildning vilket medför ett stort bortfall. Registret saknar exempelvis uppgifter om invandrarens utbildning i hemlandet. Det saknas även uppgifter om vissa typer av utbildning som exempelvis Komvux och arbetsmarknadsutbildningar. Dessutom finns det en eftersläpning i uppdateringen av registret, vilket påverkar framförallt de yngre grupperna som nyligen gått ut gymnasiet.*

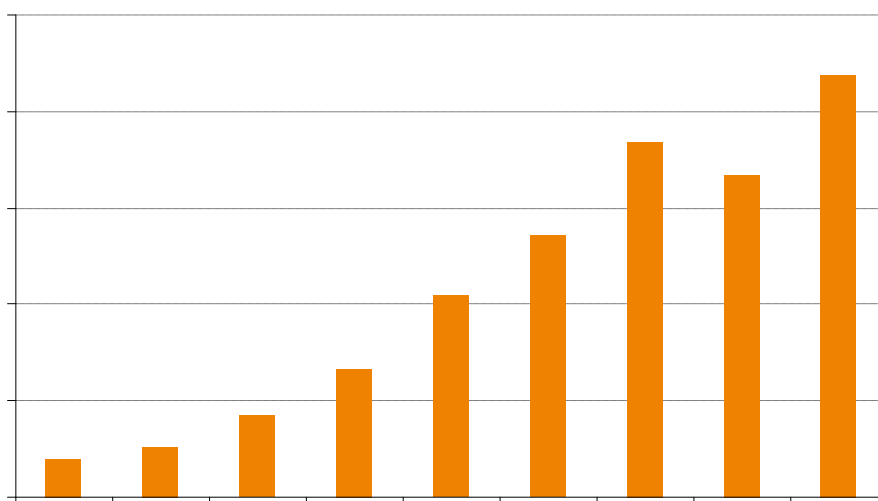
***Årsinkomsten är baserad på information om pensionsspararnas intjänade pensionsrätter år 2008.*

6.3 Utflödet av pensionssparare och pensionärer ur Premiesparfonden

Årligt nettoinflöde till Premiesparfonden

De flesta som fått sina medel placerade i Premiesparfonden väljer också att behålla fonden, dvs. det sker ett årligt nettoinflöde av personer till fonden. I slutet av 2009 uppgick andelen pensionssparare som har kvar Premiesparfonden till 81 (85) procent. Denna siffra sjunker dock i takt med att allt fler väljer att lämna fonden. Diagram 6.1 visar att antalet personer som lämnar Premiesparfonden har ökat kontinuerligt över tid. År 2008 utgjorde ett undantag. Då sjönk antalet pensionssparare som valde att lämna Premiesparfonden till ca 83 400. Under 2009 valde knappt 110 000 personer att lämna Premiesparfonden för att istället placera pensionsmedlen i en egen vald portfölj.

Diagram 6.1: Antal pensionssparare och pensionärer per år som byter från Premiesparfonden till en egen portfölj.

Anmärkning: Diagrammet visar data för perioden 1 januari–31 december varje år. För år 2001 finns dock bara uppgifter från februari till december. Det beror på att data för januari 2001 och tidigare inte är korrekta. Vid det allra första valet inom premiepensionssystemet år 2000 uppstod det en del fel när valblanketterna fylldes i. Följden blev att en relativt stor grupp av pensionssparare tillfälligt placerades i Premiesparfonden tills felen hade blivit rättade.

6.4 De med egen vald portfölj och som endast har gjort ett aktivt val efter inträdesåret

52 procent av de med egen vald portfölj har aldrig gjort ett fondbyte

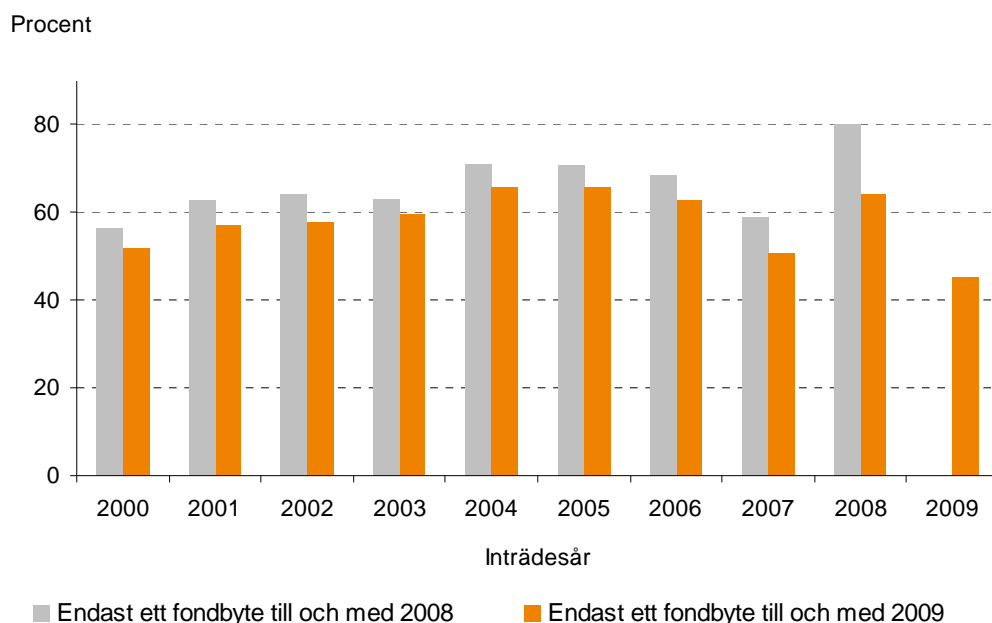
Bland de pensionssparare som valt en egen portfölj vid inträdet är det många som aldrig har gjort ett fondbyte sedan dess. Cirka 52 (57) procent av dessa personer har kvar sina pensionsmedel i denna första portfölj.

I diagram 6.2 jämförs andelen pensionssparare som valt egen portfölj under inträdesåret och som fortfarande har den kvar i slutet av 2009 med motsvarande andel pensionssparare i slutet av 2008. Andelen som inte har gjort något fondbyte, fördelat på inträdesår, har minskat sedan 2005 med undantag av år 2008.

Etablerade pensionssparare är mer benägna att byta.

Av diagrammet framgår också att de pensionssparare som varit med en längre tid i systemet, dvs. de med tidiga inträdesår, tenderar att välja nya fonder i större utsträckning än de som kommit in senare i systemet. Det är naturligt eftersom riskprofilen vanligen förändras med stigande ålder. Under de tre senaste åren har relativt få nysparare valt att placera sina medel i en egen vald portfölj. Det får till följd att små förändringar i antal ger här stora procentuella förändringar.

Diagram 6.2: Andel med egen vald portfölj vid inträdet och som endast har gjort ett fondbyte sedan inträdet, fram till slutet av år 2008 respektive år 2009.

Kvinnor och de med lägre inkomster har oftare kvar den först valda portföljen

Bland pensionssparande kvinnor är andelen som inte gjort något fondbyte efter det första valet något större än motsvarande andel män. Sparare med lägre inkomster har också i större utsträckning kvar den första valda portföljen än sparare med högre inkomster.

Likaså tenderar de med lägre utbildning ha kvar den första portföljen i större utsträckning än de med högre utbildning. Andelen som inte har gjort något fondbyte minskar med stigande ålder, med undantag för de äldsta åldrarna.

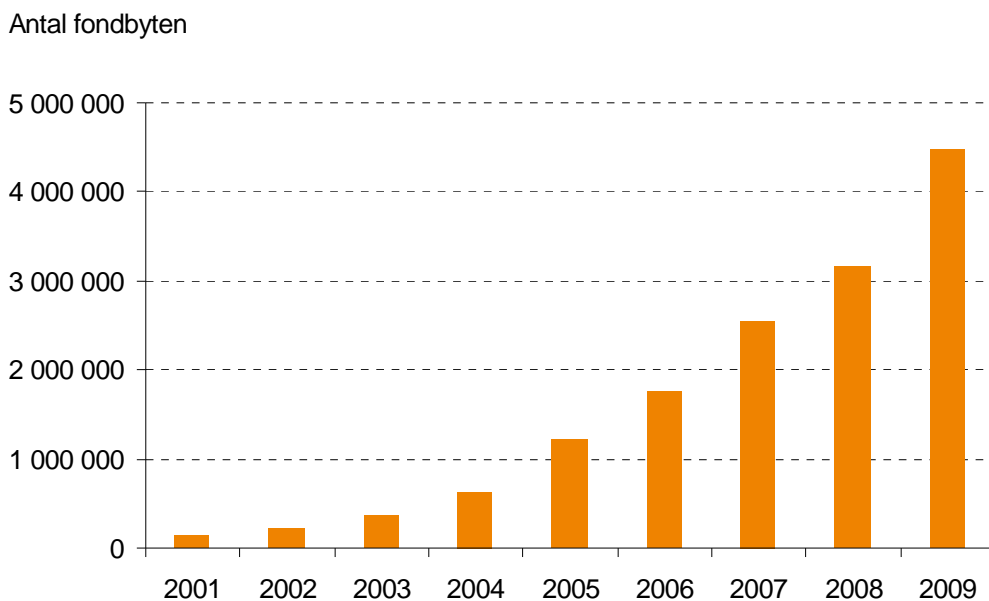
6.5 Antal fondbyten

Förvaltningsföretagen bakom en stor del av den ökade fondhandeln

Inom premiepensionssystemet kan pensionsspararna köpa och sälja fonder på nära nog daglig basis och utan att några transaktionsavgifter påförs. Totalt genomfördes 4,5 (3,2) miljoner fondbyten under 2009.

Antalet byten har ökat markant över tid, vilket framgår av diagram 6.3. Under 2009 ökade antalet med 41 (24) procent. En stor del av ökningen kan troligen tillskrivas de förvaltningsföretag som under senare år regelbundet, mot en avgift, genomför fondbyten åt sina kunder. Cirka 2,5 miljoner, eller ungefär 55 (44) procent, av samtliga fondbyten under 2009 uppskattas ha genomförts genom dessa förvaltningsföretag.

Diagram 6.3: Antal fondbyten per år inom premiepensionssystemet.

En liten andel av pensionsspararna står för en stor andel av fondbytena

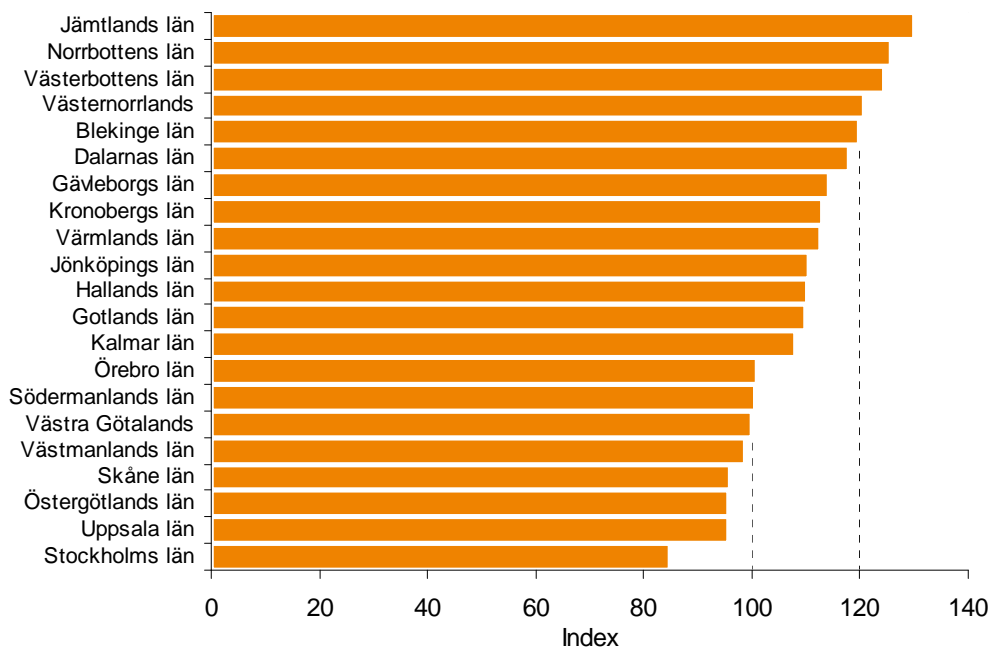
Under 2009 bytte något fler än 890 000 (722 000) pensionssparare, inklusive pensionärer, fonder vid åtminstone ett tillfälle, vilket motsvarar 15 (12) procent av kollektivet. Av de pensionssparare som har en egen vald portfölj var det 23 procent som bytte fonder under året. Det innebär att det är en relativt liten andel av pensionsspararna som står för fondhandeln i systemet.

Ca 33 (30) procent av samtliga pensionssparare hade genomfört minst ett fondbyte sedan sitt inträde i premiepensionssystemet och fram till slutet av 2009. Bland spararna som har valt en egen portfölj vid inträdet och bland dem som ursprungligen hade Premiesparfonden var motsvarande andelar 43 (43) procent respektive 10 (12) procent.

Jämtlänningar är mest aktiva

Diagram 6.4 visar aktiviteten hos pensionssparare i olika län. Staplarna visar andelen pensionssparare som har varit aktiva under år 2009, och bytt fonder åtminstone en gång, i förhållande till andelen pensionssparare som är bosatta i länet. När index är 100 betyder det att andelen aktiva bosatta i länet är lika stor som andelen sparare som bor i länet. Som framgår av diagrammet är pensionsspararna i Jämtlands län de mest aktiva spararna.

Diagram 6.4: Andel pensionssparare som har bytt fond minst en gång under 2009 i förhållande till andelen pensionssparare bosatta i respektive län.

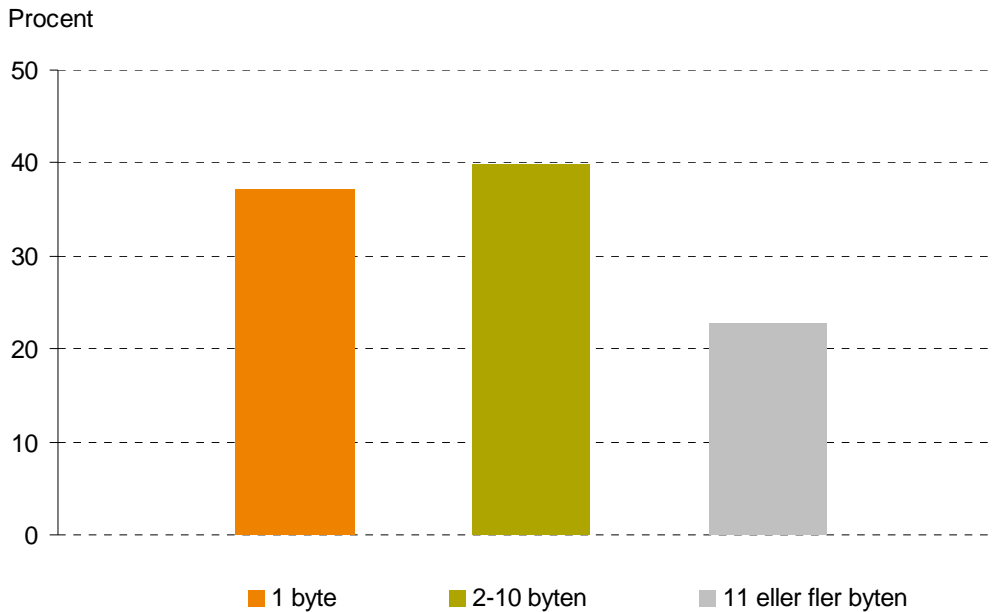
6.5.1 Antal fondbyten efter inträdesår

37 procent av dem som har bytt fond har bara gjort ett fondbyte sedan inträdet

Diagram 6.5 visar hur många fondbyten pensionssparare med egen vald portfölj har gjort sedan inträdet i premiepensionssystemet. I kategorin 1 byte ingår de sparare som hade Premiesparfonden vid inträdet och sedan valt en egen portfölj (ett fondbyte) men som därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och därefter endast gjort ett fondbyte.

Drygt 37 procent av dem som har en egen portfölj och som någon gång har bytt fonder har endast gjort ett byte sedan sitt första aktiva fondval. Närmare 23 (18) procent har gjort 11 eller fler fondbyten sedan sitt första val och det är en ökning med 5 procentenheter sedan 2008. Det är en något större andel kvinnor än män som bara gjort ett byte.

Diagram 6.5: Pensionssparare med egen vald portfölj fördelade på antal fondbyten gjorda efter inträdesåret och fram till slutet av 2009.

Anmärkning: I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt en egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

6.5.2 Antal fondbyten och kontobehållning

Sparare med högre kontobehållning gör fler fondbyten

Av tabell 6.4 framgår att de som har bytt fonder har större genomsnittlig behållning på premiepensionskontot. Likaså har de som gjort fler byten större kontobehållning än de som gjort färre byten. Skillnaden i kontobehållning mellan de som gjort endast ett fondbyte och de som gjort fler än 10 fondbyten är i genomsnitt 15 300 (18 200) kronor.

En tidigare analys visar att sannolikheten att välja en egen portfölj ökar ju större kontobehållning pensionsspararen har⁸.

⁸ Vad kännetecknar individer som byter Premiesparfonden? Dnr 06-21.

Tabell 6.4: Årlig genomsnittlig behållning på premiepensionskontot i slutet av 2009 uppdelat på antal fondbyten gjorda efter inträdesåret, för pensionssparare med egen vald portfölj, kronor.

Antal byten	Kontobehållning, medelvärde	Andel pensionssparare, procent
0	74 400	43,2
1	73 600	21,1
2 till 10	78 000	22,7
11 till 20	87 000	6,3
21 till 50	96 800	5,9
Fler än 50	121 800	0,7

Anmärkning: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden som sedan valt en egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

6.5.3 Antal fondbyten och värdeutveckling

Aktiva sparare har haft högre värdeutveckling sedan start

Tabell 6.5 visar att de som har gjort fler byten sedan inträdet har haft högre värdeutveckling än övriga. En bidragande orsak till att det är lönsamt att göra många fondbyten är att ingen avgift påförs vid bytet.

Tabell 6.5: Årlig genomsnittlig värdeutveckling för perioden 1995–2009 uppdelat på antal fondbyten gjorda efter inträdesåret, för pensionssparare med egen vald portfölj, procent.

Antal byten	Värdeutveckling, årligt genomsnitt 1995 - 2009	Andel pensionssparare, procent
0	3,3	43,2
1	3,5	21,1
2 till 10	3,7	22,7
11 till 20	4,0	6,3
21 till 50	5,0	5,9
Fler än 50	8,0	0,7

Anmärkning: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

Liten skillnad i värdeutveckling mellan de som sällan byter fonder och de som byter ofta.

Tabell 6.6 visar antalet fondbyten gjorda under år 2009. Av tabellen framgår att av de pensionssparare med egen vald portfölj har 28 (23) procent bytt fonder under året. En jämförelse mellan tabellen och motsvarande uppgifter för föregående år indikerar att de aktiva spararna har fått en höjd risknivå i sina portföljer under 2009. Den höjda risknivån har förmodligen två huvudorsaker. Den kraftiga uppgången på aktiemarknaderna har gjort att aktieandelen i portföljerna har ökat. Till det kommer att spararna själva i högre grad än 2008 valt att placera sina medel i aktiebärande papper. De som gjorde många fondbyten under 2009 har inte fått betalt för hög aktivitet i form av högre värdeutveckling. Skillnaden i värdeutveckling mellan de som inte gjorde något fondbyte och de som gjorde fler än 20 fondbyten är 1,9 procentenheter till de icke-aktivas fördel. Sett i ett längre perspektiv har fortfarande de mest aktiva bäst årlig värdeutveckling.

Under 2009 har risken i framförallt de aktivas portföljer ökat. Mest har risken ökat för de sparare som har gjort fler än 20 byten under 2009. 2008 hade de en risk på 5,9 procentenheter och vid utgången av 2009 hade risken ökat till 21,4 procentenheter.

Tabell 6.6: Genomsnittlig värdeutveckling för 2009 samt årlig genomsnittlig värdeutveckling sedan inträdesåret och fram till 2009, uppdelat på antal fondbyten gjorda under 2009, för pensionssparare med egen vald portfölj, procent.

Antal byten 2009	Värdeutveckling,		Andel räntebärande papper i portföljen	Risk i portföljen genomsnitt 2009, procentenhet	Andel sparare i varje kategori
	genomsnitt 2009	genomsnitt årlig			
0	33,7	3,5	17,7	17,4	72,0
1 byte	33,4	3,8	22,1	19,0	7,1
2 till 5 byten	27,7	3,6	27,6	16,8	11,3
6 till 10 byten	26,1	3,5	20,4	17,5	6,2
11 till 20 byten	34,3	5,4	12,3	21,5	3,2
Fler än 20 byten	31,8	7,8	12,2	21,4	0,2

Anmärkning: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

6.5.4 Antal fondbyten och risk i portföljen

De flesta har hög risk i sina portföljer

I alla bytesgrupper ligger 57 procent eller mer av pensionsspararna på risknivån hög risk eller mycket hög risk. Högst risk har de som har gjort 11 byten eller fler. I den

gruppen ligger knappt 74 procent på risknivån hög risk eller mycket hög risk. Den mest aktiva gruppen är också den grupp som har störst andel låg risk, 2,6 procent.

De mest aktiva spararna har höjt risken mest i portföljen

Den grupp som har ökat risken mest under 2009 är de som har gjort 11 byten eller fler, se tabell 6.7. Under 2008 hade 37 procent av dem hög eller mycket hög risk i portföljen, medan motsvarande uppgift för 2009 är 74 procent.

Störst procentuell förändring i risk har alltså de mest aktiva. Det tyder på att det framförallt är de mest aktiva pensionsspararna som är benägna att reagera på marknadsförändringar. Denna grupp utgör dock bara 13 procent av de sparare som har en egen vald portfölj.

Tabell 6.7: Risknivå vid olika antal fondbyten gjorda efter det första aktiva valet, för pensionssparare med egen vald portfölj, procentenheter.

Riskenivå	0 byten	1 byte	2-10 byten	11 eller fler byten
Mycket låg risk	0,3	1,4	0,0	2,6
Låg risk	3,3	6,9	7,0	3,5
Medelrisk	33,3	24,9	33,5	20,3
Hög risk	61,2	57,4	37,6	51,2
Mycket hög risk	2,0	9,5	19,6	22,5

Anmärkning: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade

Premiesparfonden och som sedan valt en egen portfölj (ett fondbyte) men som därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

6.5.5 Antal fondbyten och portföljavgift

Aktiva sparare har betalat mer avgift

I avsnittet ovan om avgiftsnivån i pensionsspararnas portfölj framgår att den genomsnittliga avgiften för de med egen vald portfölj var 0,37 (0,34) procent i slutet av 2009. Tabell 6.8 visar att den genomsnittliga avgiftsnivån för dem som enbart gjort ett fondbyte efter det första aktiva valet är något lägre, cirka 0,34 (0,33) procent. Den genomsnittliga avgiftsnivån är däremot väsentligt högre bland dem som gjort flera fondbyten.

Övergången till aktiefonder har höjt avgiftsnivån

Uppgifter om antal fondbyten och portföljavgift för år 2009 visar på att mönstret delvis är förändrat. De som gjorde 2 eller fler byten under 2009 hade också högre avgift i genomsnitt än de som hade gjort färre byten, precis som under 2008. År 2009 hade dock de som gjort 11 eller fler byten betydligt högre portföljavgift än övriga sparare. Skillnaderna mellan dem som gjort 2-10 byten och den som gjort 11 eller fler byten är ungefär 0,1 procentenheter.

Uppgifter från 2008 visar att det då var vanligt att de som gjort många byten också hade valt fonder med relativt låg risknivå. Fonder med högre risknivåer är ofta inriktade på tillväxtmarknader eller andra mindre segment på kapitalmarknaden. Med en sådan förvaltning följer vanligen högre avgifter. Tabell 6.8 visar dock att de som har gjort många byten också har en lägre andel räntebärande papper i sina portföljer. Det kan vara så att de under året har lämnat lågriskalternativen och istället valt att placera i fonder med högre risk och högre förvaltningsavgifter.

Tabell 6.8: Årlig genomsnittlig portföljavgift, uppdelat på antal fondbyten gjorda efter det första aktiva valet, för pensionssparare med egen vald portfölj, procent.

	1 byte	2 till 10 byten	11 eller fler byten
Alla	0,34	0,43	0,51
Kvinnor	0,33	0,42	0,50
Män	0,36	0,45	0,52
Ålder			
18-24	0,37	0,39	0,60
25-29	0,35	0,42	0,53
30-39	0,35	0,46	0,53
40-49	0,34	0,45	0,52
50-59	0,32	0,42	0,50
60-	0,32	0,41	0,50

Anmärkning: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt en egen portfölj men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

Pensionärerna

7 Behållning på premiepensionskontot och fördelning av kapitalet

I det här kapitlet visas den genomsnittliga behållningen på pensionärernas premiepensionskonto samt hur deras fondförmögenhet är fördelad mellan egen vald portfölj och Premiesparfonden. Kapitlet tar även upp den genomsnittliga åldern bland pensionärerna samt visar andelen pensionärer som valt egen portfölj, Premiesparfonden och traditionell försäkring.

660 000 pensionärer och 16,2 miljarder kronor i kapital

Det finns drygt 660 000 pensionärer i premiepensionssystemet. Av den totala fondförmögenheten utgör pensionärernas andel närmare 5 procent, vilket motsvarar omkring 16,2 miljarder kronor. Ytterligare 2,2 miljarder kronor finns placerade i den traditionella försäkringen.

27 100 kronor i genomsnittlig kontobehållning

Den genomsnittliga behållningen på pensionärernas premiepensionskonto har ökat under 2009 och uppgick i slutet av året till cirka 27 100 (18 800) kronor. Ökning förklaras främst av den positiva värdeutvecklingen i fondförsäkringen under 2009.

De med fondförsäkring har högre kontobehållning

I slutet av 2009 var den genomsnittliga behållningen högre i fondförsäkringen än i den traditionella försäkringen, 27 200 (22 800) kronor jämfört med 26 300 (25 200) kronor. Siffrorna inom parentes anger behållningen i slutet av 2008 och visar att då var den genomsnittliga kontobehållningen högre i den traditionella försäkringen jämfört med fondförsäkringen. Skillnaden kommer av att värdeökningen i fondförsäkringen har varit betydligt större jämfört med värdeökningen i den traditionella försäkringen.

Det framgår av diagram 7.1 att den genomsnittliga kontobehållningen, efter födelseår, genomgående är högre för pensionärer med fondförsäkring än för dem med traditionell försäkring. En förklaring till detta kan vara att portföljsammansättningen för fondförsäkringen är mer offensiv än för traditionell försäkring, vilket har gett utdelning under 2009. Under 2008 var behållningen genomgående högre för dem med traditionell försäkring.

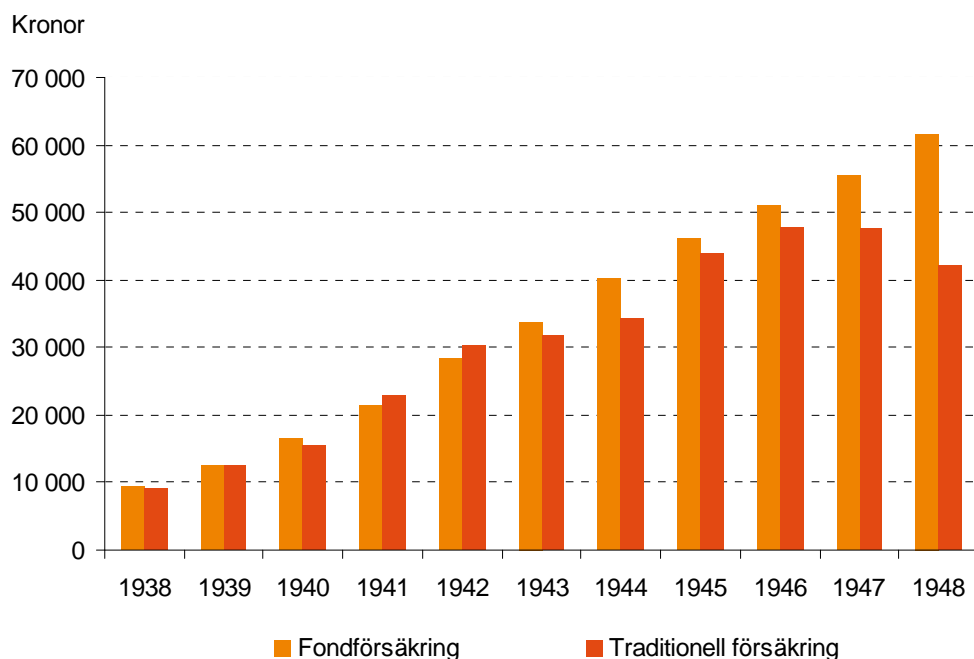
Yngre pensionärer har mer på sina konton än de äldre

Diagram 7.1 visar också att den genomsnittliga behållningen är högre för yngre pensionärer jämfört med äldre pensionärer. De främsta förklaringarna till denna skillnad är att de omfattas i olika utsträckning av det nya pensionssystemet och att det därmed har avsatts olika mycket till premiepensionssystemet. Till exempel, för pensionärer födda 1938 avsätts 0,5 procent av pensionsunderlaget till det nya pensionssystemet medan motsvarande andel för dem födda 1946 däremot är 1,5 procent.

Antalet år med avsättningar är dessutom fler för de yngre pensionärerna, de har därför generellt mer på sina konton. Personer som är födda 1954 och senare ingår helt i det nya pensionssystemet och för dem avsätts 2,5 procent av pensionsunderlaget till det allmänna pensionssystemet.

En annan förklaring till att de yngre pensionärerna har högre kontobehållning, är att de äldre förmodligen har gjort uttag från sina pensionskonton i större utsträckning än de yngre. I detta sammanhang kan också nämnas att kontobehållningen påverkas av vid vilken ålder uttagen påbörjas. Den som gör uttag vid 61 års ålder får av naturliga skäl mindre kvar på sitt konto i jämförelse med den som påbörjar uttagen vid 67 års ålder, givet storleken på uttagsbeloppet. Därutöver påverkas kontobehållningen om pensionären fortsätter att förvärvsarbeta och tjänar in nya pensionsrätter. Kontobehållningen ökar givetvis ju fler och större insättningar som görs.

Diagram 7.1: Genomsnittlig behållning på premiepensionskontot, för pensionärer med fondförsäkring respektive traditionell försäkring, efter födelseår, vid utgången av 2009.

Anmärkning: De födda 1944 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

8 Värdeutveckling för pensionärerna

Detta kapitel om värdeutveckling består av två delar. Den första delen beskriver värdeutvecklingen för pensionärerna under kalenderåret 2009, medan den andra delen visar värdeutvecklingen sedan starten av premiepensionssystemet 1995 och fram till slutet av 2009.

Värdeutvecklingen för pensionärer med fondförsäkring tar hänsyn till de pensionsrätter som betalats in, räntan på preliminära pensionsrätter, avkastningen på pensionärens fonder, avgiften till PPM, fondavgiften, rabatten på fondavgiften samt arvsvinster. Värdeutvecklingen redovisas i form av kapitalviktad avkastning, dvs. internränta. Internräntan kan jämföras med den ränta som skulle ha genererat behållningen på premiepensionskontot om motsvarande belopp av intjänade pensionsrätter istället hade placerats på ett bankkonto. En närmare beskrivning av värdeutvecklingsmättet ges i bilagan.

Avkastningen för den traditionella försäkringen räknas även ut i form av en återbäringsränta. Denna ränta kan förändras vid varje månadsskifte beroende på hur väl placeringarna i försäkringen utvecklas. Pensionärerna är dock garanterade ett lägsta pensionsbelopp.

8.1 Värdeutveckling för pensionärerna år 2009

Värdeutvecklingen för fondförsäkringen blev 33,6 procent

Den kraftiga uppgången på de svenska och utländska aktiemarknaderna har även påverkat värdeutvecklingen av fondförsäkringen för pensionärerna. Under 2009 var den genomsnittliga värdeutvecklingen 33,6 (-28,4) procent, se tabell 8.1.

Värdeökningen på pensionsmedlen i Premiesparfonden var i genomsnitt något högre än för pensionsmedlen placerade i eget valda portföljer, 34,9 (-34,0) procent jämfört med 32,8 (-24,4) procent.

En förklaring till varför börsuppgången har fått så stort genomslag i värdeutvecklingen är att pensionärerna har en relativt stor andel av fondförsäkringstillgångarna placerade i aktier, ca 77 (76) procent. Avkastningen på pensionsmedlen är alltså starkt beroende av utvecklingen på aktiemarknaderna.

Bättre värdeutveckling i fondförsäkring

Tabell 8.1 visar att de som har haft fondförsäkringen under 2009 genomgående har haft en bättre värdeutveckling jämfört med dem som har haft traditionell försäkring. 2008 var rollerna ombytta. De som då hade traditionell försäkring hade då en bättre värdeutveckling jämfört med dem som hade fondförsäkring.

Den genomsnittliga återbäringsräntan blev 1,1 procent

För pensionärer med traditionell försäkring uppgick återbäringsräntan i december 2009 till 4,0 (0,0) procent och i genomsnitt för året till 1,1 (2,2) procent.

Värdeutvecklingen på tillgångarna i traditionell försäkring blev 4,8 procent

Värdet på de totala tillgångarna i den traditionella försäkringen ökade från 1 738 miljoner kronor år 2008 till 2 211 miljoner kronor i slutet av 2009. Tillgångarna har ökat eftersom de inbetalda premierna har varit större än pensionsutbetalningarna.

Avkastningen på försäkringens tillgångar har varit positiv under året, 4,8 (-2,0) procent. Avkastningen var god men överskuggades i jämförelse med avkastningen för fondförsäkringen under 2009.

En förklaring till att avkastningen för den traditionella försäkringen blev lägre än i fondförsäkringen, är att en stor andel av dess tillgångar är placerade i räntebärande papper. Cirka 68 procent av tillgångarna är investerade på den svenska räntemarknaden, medan de resterande tillgångarna är placerade i aktier. Som visas i kapitel 2 har den svenska räntemarknaden haft en relativt stabil och positiv värdeutveckling under hela 2000-talet. Under 2009 var dock avkastningen på räntemarknaderna negativ till skillnad från aktiemarknaderna som steg betydande under 2009.

Män har haft något bättre avkastning än kvinnor

Män med egen vald portfölj har i genomsnitt haft en något högre genomsnittlig värdeökning än motsvarande grupp kvinnor, 34,5 procent jämfört med 31,1 procent.

Längre fram i rapporten visas att under 2009 har män generellt haft en något högre risknivå i sina portföljer än kvinnor. Det kan vara en förklaring till varför män med egen vald portfölj har haft en något högre avkastning under 2009. För att dra några slutsatser om eventuella skillnader mellan kvinnor och mäns investeringsbeteende behövs dock en fördjupad analys.

Generellt hade kvinnor en lägre portföljrisk även under 2008. Detta år hade dock kvinnor med egen vald portfölj en bättre genomsnittlig värdeökning än motsvarande grupp män, -23,1 procent jämfört med -25,7 procent.

Tabell 8.1: Genomsnittlig värdeutveckling (internränta) under 2009, efter födelseår, procent.

	Samtliga	Fond- försäkring	Egen vald portfölj	Premie- sparfonden	Traditionell försäkring
Alla	29,9	33,6	32,8	34,9	3,2
Kvinnor	29,1	32,7	31,1	35,1	3,1
Män	30,7	34,5	34,5	34,6	3,2
Födelseår					
1938	33,3	35,8	35,3	36,3	2,2
1939	32,2	35,1	34,2	36,1	2,4
1940	29,7	34,2	33,0	35,7	1,9
1941	29,3	34,6	34,0	35,4	1,8
1942	29,0	33,6	32,8	35,0	1,9
1943	27,8	32,0	31,5	32,9	2,1
1944	29,3	32,1	31,4	33,4	8,9
1945	28,9	32,2	31,5	34,0	4,1
1946	31,0	32,9	32,6	33,6	3,2
1947	29,8	32,1	31,6	33,6	3,9
1948	31,7	32,5	32,2	33,4	11,8

Anmärkning: De födda 1944 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

8.2 Värdeutveckling sedan starten av premiepensionssystemet

Värdeutvecklingen för fondförsäkringen sedan start blev 3,9 procent

Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen av pensionsmedlen placerade i fondförsäkring var 3,9 procent⁹. Motsvarande siffra för 2008 var 0,9 procent. Denna betydande förbättring av värdeutvecklingen beror på en markant högre genomsnittlig värdeutveckling under 2009 jämfört med föregående år.

Den positiva värdeutvecklingen för pensionärerna under 2009 har dock inte fått lika stort genomslag i den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen som för pensionsspararna. Förklaringen är att ca 92 procent av pensionärerna kom in i systemet redan år 1995 (som pensionssparare) och har därmed tagit del av den långvariga uppgången på aktiemarknaderna under 2000-talet. Den årliga genomsnittliga avkastningen på deras pensionsmedel var ca 3,7 procent för perioden

⁹ De som är pensionärer 2009 var pensionssparare 1995.

1995–2009. Eftersom denna grupp av pensionärer är så stor får deras resultat stor påverkan på den genomsnittliga avkastningen beräknad över samtliga pensionärer.

Bättre värdeutveckling för eget valda portföljer än för Premiesparfonden

Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen för Premiesparfonden var lägre än för genomsnittet av de eget valda portföljerna, 3,3 (0,7) procent jämfört med 4,0 (1,7) procent, se tabell 8.2. Som redan nämnts varierar värdeutvecklingen mellan pensionärerna. En del av pensionärerna med egen portfölj har haft en betydligt bättre värdeutveckling än dem med Premiesparfonden, medan andra har haft en sämre värdeutveckling. I genomsnitt har dock pensionärer med egen vald portfölj haft bättre värdeutveckling än de med Premiesparfonden. Det gäller för alla åldersgrupper som presenteras i tabell 8.2

Värdeutvecklingen i den traditionella försäkringen ”mitt emellan”

Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen (internräntan) för pensionärer med traditionell försäkring har sedan start varit 3,7 (4,3) procent, dvs. högre än Premiesparfonden men lägre än egen vald portfölj, se tabell 8.2.

Som framgår av diagram 8.1 var återbäringsräntan 0 procent vid ingången av 2009. Mellan september och november höjdes återbäringsräntan i tre steg och låg vid utgången av 2009 på 4 procent. Den genomsnittliga återbäringsräntan var 1,1 procent under 2009.

Liten skillnad i värdeutvecklingen mellan kvinnor och män

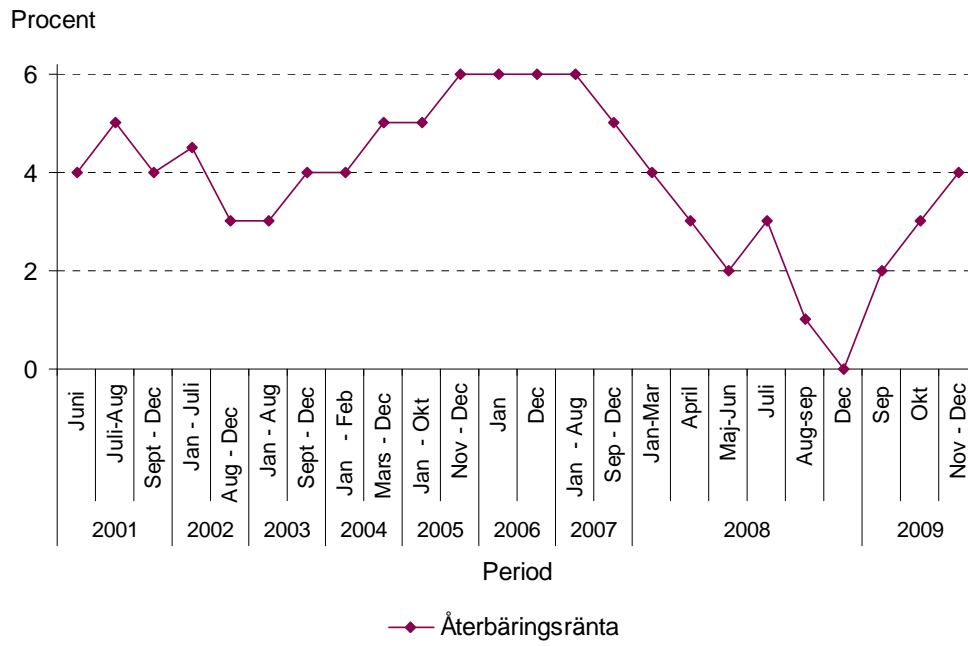
Män har haft en marginellt bättre årlig genomsnittlig värdeutveckling i fondförsäkringen och detsamma gäller för värdeutvecklingen i den traditionella försäkringen.

Tabell 8.2: Genomsnittlig årlig värdeutveckling (internränta) under perioden 1995–2009 för pensionärer med eget valda portföljer, Premiesparfonden eller traditionell försäkring, procent.

	Samtliga	Fond- försäkring	Egen vald portfölj	Premie- sparfonden	Traditionell försäkring
Alla	3,7	3,9	4,0	3,3	3,7
Kvinnor	3,7	3,9	3,9	3,3	3,6
Män	3,7	4,0	4,0	3,2	3,7
Födelseår					
1938	3,9	4,0	4,3	3,7	2,4
1939	3,7	3,7	4,0	3,4	3,4
1940	3,7	3,7	4,0	3,3	3,7
1941	3,7	3,6	3,9	3,1	4,5
1942	4,1	3,9	4,2	3,3	5,1
1943	3,6	3,6	3,9	3,1	3,4
1944	3,5	3,6	3,9	3,1	2,3
1945	3,6	3,6	3,8	3,1	3,5
1946	3,6	3,6	3,9	3,0	3,3
1947	3,3	3,4	3,6	2,9	2,4
1948	3,5	3,5	3,8	2,8	1,7

Anmärkning: De födda 1944 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

Diagram 8.1: Återbäringsränta för traditionell försäkring.

9 Val av portfölj

I det här kapitlet visas antalet fonder och de fonder som flest pensionärer har valt att ha i sina eget valda portföljer. Därefter beskrivs pensionärernas val av portfölj utifrån tillgångsallokering, risknivå och avgiftsnivå i portföljen.

9.1 Antal valda fonder

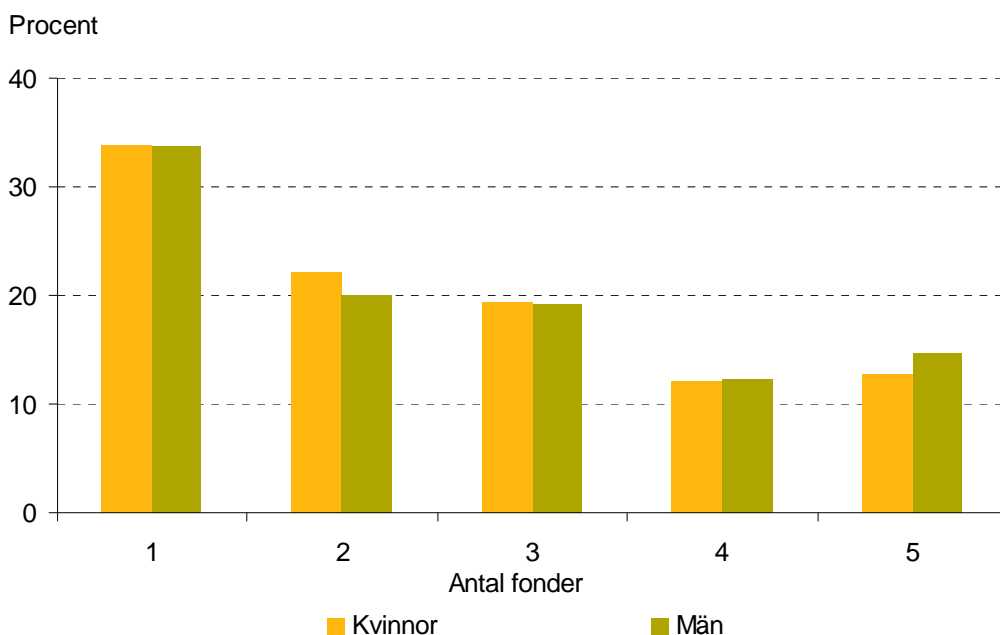
2,5 fonder i genomsnitt

Den som väljer en egen portfölj har möjlighet att placera premiepensionsmedlen i upp till fem olika fonder. Möjligheten att sprida risken är större ju fler fonder som ingår i portföljen. Under 2009 hade pensionärer med egen vald portfölj i genomsnitt 2,5 (2,4) fonder.

Diagram 9.1 visar att drygt hälften av pensionärerna har en till två fonder i sina portföljer. Resten har 3–5 fonder. En jämförelse med motsvarande uppgifter för 2008 visar att nivåerna är relativt oförändrade.

Det kan vara intressant att notera att pensionärerna fördelar sina premiepensionsmedel på färre antal fonder jämfört med pensionsspararna. Pensionsspararna har i genomsnitt 3,5 fonder i portföljen. En förklaring till skillnaden kan vara att pensionärerna i regel har mindre pensionsmedel att fördela och därför väljer färre antal fonder i portföljen.

Diagram 9.1: Antalet fonder i pensionärernas eget valda portföljer, i slutet av 2009.

9.2 De mest valda fonderna

De mest populära fonderna är främst aktiefonder

Tabell 9.1 visar tio-i-topplistan över de mest valda fonderna bland pensionärerna år 2009. Av dessa fonder dominerar aktiefonder, sex av fonderna i tabellen är aktiefonder. Av de övriga fonderna är två generationsfonder och två är blandfonder. Samtliga fonder har ökat i värde de senaste fem åren. De två fonder som har haft bäst värdeökning på denna lista tillhör riskkategorierna mycket hög risk. Bäst värdeökning i förhållande till risk har generationsfonden SPP Generation 40-tal och blandfonden Swedbank Robur Mixfond Pension gett.

Samtliga fonder har en högre risknivå 2009 jämfört med 2008. Sju av tio fonder på listan är klassade som fonder med hög risk eller mycket hög risk. Den främsta anledningen till att fonderna är klassade med högre risk under 2009 är den finansiella oron på aktiemarknaderna.

Samma fonder var populära 2008

En jämförelse med motsvarande topplista för 2008 visar att samtliga finns med på 2009 års lista. Den inbördes rangordningen är också densamma som föregående år.

Tabell 9.1: De tio mest valda fonder bland pensionärer med egen portfölj, rangordnade efter andel pensionärer som valt fonden, i slutet av 2009.

Fondnamn	Risk, procentenhet	Avkastning 2005–2009 per år, procent	Placering 2008
SPP Generation 40-tal	5	5	1
AMF Aktiefond Världen	23	8	2
AMF Aktiefond Sverige	27,8	11	3
Swedbank Robur Contura	19,7	4	4
AMF Balansfond	14,3	8	5
Didner & Gerge Aktiefond	29,6	11	6
Länsförsäkringar Pension 2010	11,4	6	7
Swedbank Robur Medica	16,1	4	8
Swedbank Robur Mixfond Pension	10,2	7	9
Swedbank Robur Aktiefond Pension	21,7	7	10

9.3 Tillgångsallokering och risk i portföljen

Riskenivån i portföljen har stor betydelse för premiepensionen

Som framgår av motsvarande avsnitt i delen om pensionsspararna har riskenivån i premiepensionsportföljen stor betydelse för den slutliga premiepensionen. Pensionärer som har kvar den eget valda portföljen kan själva bestämma och ändra riskenivån i portföljen. Risknivån för Premiesparfonden, liksom i den traditionella försäkringen, är given för pensionären. Därutöver garanterar den traditionella försäkringen ett lägsta belopp livet ut.

De två följande avsnitten tar upp risken i pensionärernas eget valda portföljer på samma sätt som i motsvarande avsnitt i kapitlet om pensionsspararna. I det första avsnittet används fördelningen mellan aktie- och räntefonder i portföljen, den så kallade tillgångsallokeringen, för att beskriva risken i portföljen. I det andra avsnittet mäts risken som den genomsnittliga standardavvikelsen av avkastningen på de fonder som ingår i portföljen. Risken uttrycks i procentenheter.

9.3.1 Fördelning av tillgångar i portföljen

Aktier är mer riskfyllda

Fondsammansättningen i premiepensionsportföljen speglar den risknivå pensionären har valt för sin premiepension. I regel är det så att ju större andel aktier som ingår i portföljen desto högre är riskenivån. Samtidigt har pensionären möjlighet att diversifiera bort en del av risken i de enskilda fonderna genom att ta hänsyn till hur fondernas avkastning samvarierar med varandra. Val av tillgångsallokering har därför stor betydelse för den framtida värdeutvecklingen och därmed premiepensionens storlek.

Störst andel aktier i Premiesparfonden

Tabell 9.2 visar att pensionärer med egen portfölj har investerat knappt 72 (66) procent av pensionsmedlen i aktier, medan närmare 91 (84) procent av Premiesparfondens tillgångar finns i aktier. Den traditionella försäkringen har en relativt låg andel av kapitalet investerat i aktier, cirka 32 (27) procent.

Tabell 9.2: Genomsnittlig tillgångsallokering för pensionärer med egen vald portfölj, Premiesparfonden samt traditionell försäkring, procent.

	Egen vald portfölj	Premie- sparfonden	Traditionell försäkring
Svenska aktier	26,0	19,7	0
Globala aktier	33,1	47,3	27
Tillväxtmarknader	12,5	19,2	5
Svenska räntor	25,9	5,7	68
Alternativa investeringar	0,2	4,9	0
Utländska räntor	2,3	3,2	0

Anmärkning: Tillväxtmarknader omfattar globala aktier på tillväxtmarknader. Alternativa investeringar är investeringar utanför de traditionella tillgångsklasserna, till exempel private equity och hedgefonder.

9.3.2 Risknivån

Risken har ökat under 2009

Den genomsnittliga risknivån i pensionärernas fondförsäkring uppgick i slutet av 2008 till 16,3 (14,9) procentenheter, dvs. hög risk. Överlag har risknivån i fondförsäkringen ökat under 2009. Det beror främst på att volatiliteten på de svenska och utländska aktiemarknaderna har ökat, samtidigt som de flesta av pensionärerna inte har placerat om sina medel till fonder med lägre risknivå.

Lägre risk i eget valda portföljer

Riskenivån var något lägre i de eget valda portföljerna än i Premiesparfonden, 15,5 (14,7) procent jämfört med 17,5 (15,2) procent. Notera att risknivån i Premiesparfonden har ökat med 2,3 procentenheter sedan 2008 medan risknivån i de eget valda portföljerna endast har ökat med 0,8 procentenheter.

De flesta har medel eller hög risk

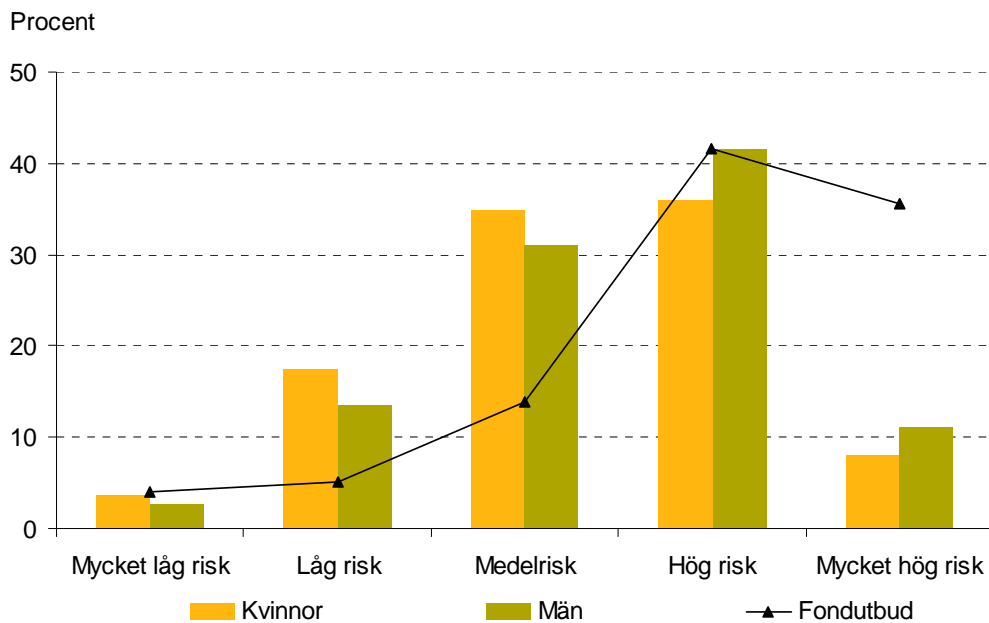
I diagram 9.1 visas andelen eget valda portföljer vid olika risknivåer i portföljen samt fördelningen av risknivån i fondutbudet. De fem riskkategorierna i diagrammet motsvarar de kategorier som används i fondkatalogen. Diagrammet ger en bild av hur väl risknivån i pensionärernas egna portföljer stämmer överens med risknivån i fondutbudet.

Föregående år följde fördelningen av andelen portföljer vid olika kategorier av risk i portföljen i stort mönstret för fördelningen av fondutbudet efter riskkategori. Under 2009 har risken ökat mer i fondutbudet jämfört risken i portföljerna. Framförallt är det utbudet i kategorin mycket hög risk som har ökat avsevärt. Även i portföljerna finns det en förskjutning mot högre risk men de flesta pensionärerna väljer fonder med medelrisk eller hög risk. Det är dock en större andel pensionärer som väljer fonder med medelrisk jämfört med utbudet. Däremot är andelen med mycket hög risk i portföljen underrepresenterad i förhållande till utbudet.

Kvinnor tenderar att välja lägre risk jämfört med män

Kvinnor och män skiljer sig något åt i valet av riskkategorier. Det är en större andel kvinnor som valt kategorierna låg risk och medelrisk jämfört med andelen män. Det är däremot en större andel män som valt fonder med hög till mycket hög risk.

Diagram 9.2: Andelen eget valda portföljer för pensionerade kvinnor och män samt andelen fonder på fondtorget, efter riskkategorier.

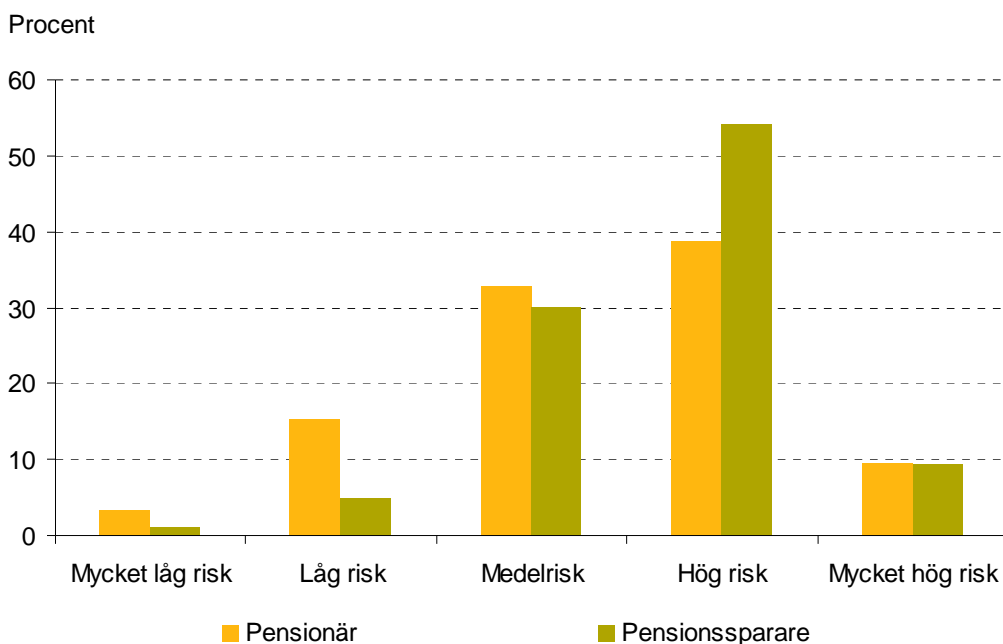

Anmärkning: Mätperioden för risken är de senaste 36 månaderna. Enbart de portföljer/fonder som har en riskhistorik på minst 36 månader ingår i beräkningarna. Likaså ingår enbart de pensionssparare vars portföljer/fonder har en riskhistorik på minst 36 månader.

Pensionärer har lägre risk än pensionssparare

I diagram 9.3 kan man utläsa att det är en större andel pensionärer som har mycket låg till medelrisk i sina portföljer jämfört med andelen pensionssparare.

Diagram 9.3: Andelen pensionärens och pensionssparares eget valda portföljer samt andelen fonder på fondtorget, efter riskkategorier.

Anmärkning: Mätperioden för risken är de senaste 36 månaderna. Enbart de portföljer/fonder som har en riskhistorik på minst 36 månader ingår i beräkningarna. Likaså ingår enbart de pensionssparare vars portföljer/fonder har en riskhistorik på minst 36 månader.

9.4 Avgiftsnivå i portföljen

Pensionärerna betalar i genomsnitt 0,31 procent i portföljavgift

Fondbolagen tar vanligen ut en avgift för förvaltningen av de fonder de erbjuder. Portföljavgiften är det vägda genomsnittet av förvaltningsavgifterna, efter rabatt, för de fonder som ingår i portföljen. Som visas i motsvarande avsnitt i kapitlet om pensionsspararna har nivån på avgiften stor betydelse för pensionsutfallet.

Den genomsnittliga avgiften för eget valda portföljer har ökat marginellt från föregående år, från 0,30 procent till 0,31 procent. Avgiften till Premiesparfonden är 0,15 (0,15) procent. Av tabell 9.3 framgår att kvinnor har lägre genomsnittlig portföljavgift än män.

Tabell 9.3: Portföljavgift för pensionärer med eget valda portföljer, i slutet av 2009, procent.

	Medelavgift	Median	5:e percentilen	95:e percentilen
Alla	0,31	0,25	0,15	0,67
Kvinnor	0,30	0,24	0,15	0,61
Män	0,32	0,26	0,16	0,69

10 Pensionärernas aktivitet

Kapitlet beskriver pensionärernas aktivitet med avseende på portföljval vid inträdet i premiepensionssystemet och antal fondbyten.

10.1 Andel med egen vald portfölj respektive Premiesparfonden

60 procent av pensionärerna har egen vald portfölj

De flesta av pensionärerna fick möjlighet att välja fonder till premiepensionsportföljen första gången år 2000, men då som pensionssparare. Cirka 53 procent av dem valde en egen portfölj detta år, medan de övrigas medel placerades i Premiesparfonden.

I slutet av år 2009 hade 60 (59) procent av pensionärerna en eget vald portfölj. Det är alltså en mindre andel av pensionärerna som har valt en egen portfölj jämfört med pensionsspararna.

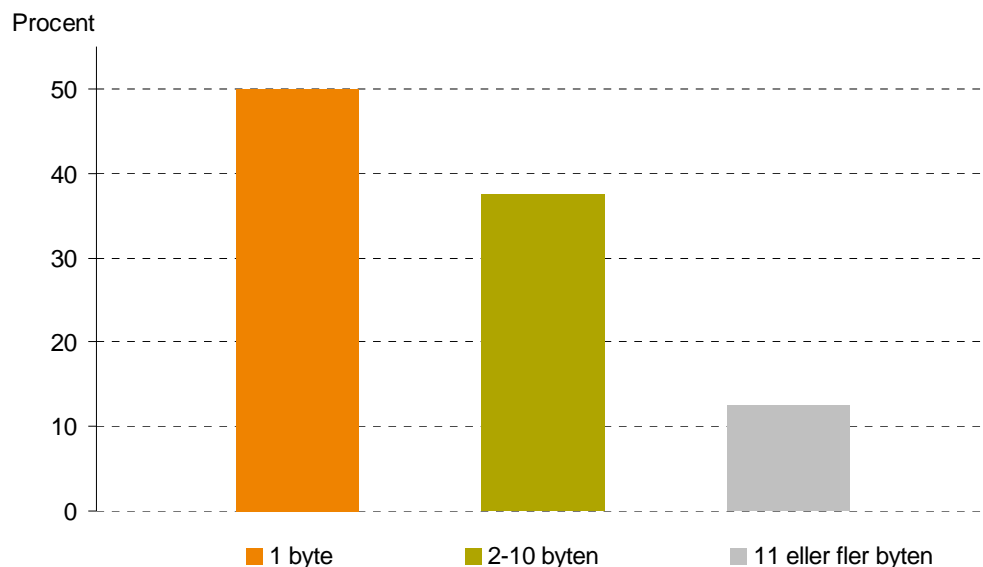
10.2 Antal fondbyten efter inträdesåret

Hälften av pensionärerna har bara gjort ett fondbyte sedan inträdet

Av de pensionärer som gjorde ett aktivt val vid inträdet i premiepensionssystemet har cirka 29 (26) procent gjort åtminstone ett fondbyte sedan de blev pensionärer.

Av diagram 10.1 framgår att ungefär 50 procent av de med egen portfölj har bytt fonder vid ett tillfälle efter inträdet. Drygt 10 procent har bytt fonder minst 11 gånger sedan inträdet.

Diagram 10.1: Andel pensionärer med egen vald portfölj, efter antal fondbyten gjorda sedan inträdesåret och fram till slutet av 2009.

Anmärkning: Diagrammet visar antalet fondbyten sedan inträdet i premiepensionssystemet och inte bara för tiden som pensionär. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen valt Premiesparfonden och som sedan valt en egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

10.3 Antal fondbyten och värdeutveckling

De aktiva pensionärerna hade något bättre värdeutveckling

Tabell 10.1 visar antalet fondbyten gjorda under 2009 av pensionärer med egen vald portfölj. Det framgår att drygt 7 procent av dessa pensionärer gjorde ett fondbyte under året, vilket kan jämföras med 28 procent av pensionspararna. Bäst värdeutveckling under 2009 hade de pensionärer som gjorde 2 till 5 fondbyten med en värdeutveckling på 37,1 procent. Skillnaden i värdeutveckling mellan de som gjorde många fondbyten och de som inte gjorde några fondbyten alls var 0,9 procentenheter till förmån för de som gjorde många byten. Det framgår också att det är de mest aktiva pensionärerna som har haft den bästa värdeutvecklingen sedan start.

En jämförelse mellan tabell 10.1 och motsvarande för 2008 indikerar att det framförallt är de mest aktiva pensionärerna har växlat upp risknivån i sina portföljer under 2009 genom att flytta sitt kapital till fonder med större inslag av räntebärande paper.

Tabell 10.1: Genomsnittlig värdeutveckling för 2009 samt årlig genomsnittlig värdeutveckling sedan inträdesåret och fram till 2009, uppdelat på antal fondbyten gjorda under 2009, för pensionärer med egen vald portfölj, procent.

Antal byten 2009	Värdeutveckling,		Andel räntebärande papper i portföljen	Risk i portföljen genomsnitt 2009, procentenhet	Andel sparare i varje kategori
	genomsnitt 2009	genomsnitt årlig			
0	32,6	3,9	29,6	15,3	92,6
1 byte	35,8	4,1	36,0	17,1	3,3
2 till 5 byten	37,1	5,6	22,6	22,6	2,4
6 till 10 byten	32,3	5,9	25,5	20,3	1,0
11 till 20 byten	33,5	7,0	18,2	22,8	0,6

Anmärkning: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

11 Pensionärernas premiepension

Premiepensionen får tidigast tas ut från 61 års ålder men det finns ingen övre åldersgräns för när uttagen senast måste påbörjas. Pensionären kan välja att ta ut enbart premiepension eller kombinera den med uttag av inkomstpensionen. I det följande avsnittet redovisas endast uttagen av premiepension.

11.1 Pensionsuttagen

Nästan alla tar ut hela det årliga pensionsbeloppet

Den som vill ta ut sin premiepension kan välja mellan de fyra uttagsnivåerna, 25 procent, 50 procent, 75 procent samt 100 procent. Pensionären kan ändra uttagsnivån och även avbryta uttagen. En pensionär som avbryter uttagen betraktas fortfarande som pensionär inom premiepensionssystemet och uttagsnivån fastställs till 0 procent.

Tabell 11.1 visar de genomsnittliga årliga uttagsbeloppen av premiepensionen. Det framgår att de allra flesta pensionärer, ca 96 (95) procent, tar ut hela det årliga pensionsbeloppet. Bland dem som enbart tar ut delar av sin pension är den vanligaste uttagsnivån 25 procent. Det är vanligare att pensionärer yngre än 65 år tar ut pensionen vid denna nivå jämfört med dem som är äldre. Andelen pensionärer vid de olika uttagsnivåerna har endast förändrats marginellt sedan föregående år.

127 kronor i månaden i genomsnittlig premiepension

Än så länge är uttagsbeloppen relativt små, vilket beror på att det nya pensionssystemet inte har fasats in fullt ut. De flesta tar i genomsnitt ut 1 500 kronor per år. Det motsvarar 127 kronor i månaden.

Den som väljer att ta ut premiepensionen kan samtidigt fortsätta förvärvsarbete och tjäna in nya pensionsrätter. Utifrån de data som är tillgänglig för rapporten är det inte möjligt att se huruvida en pensionär tjänade in pensionsrätter under 2009.

Tabell 11.1: Andel pensionärer, årligt uttag av premiepension samt behållning på premiepensionskonto, efter uttagsnivå, i slutet av 2009.

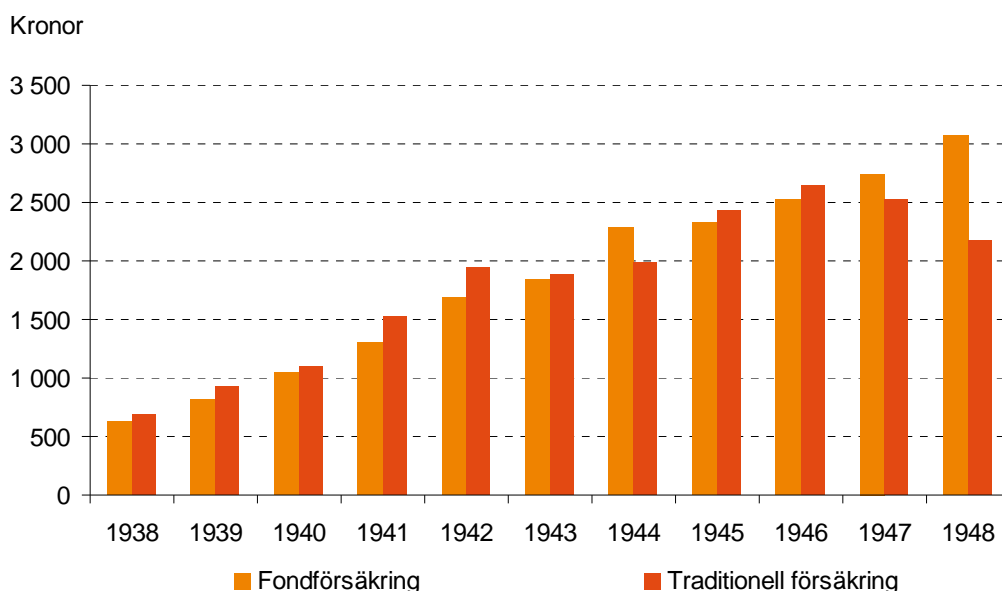
Uttagsnivå, procent	Pensionärer, andel, procent	Årligt uttag, medelvärde, kr	Kontobehållning, medelvärde, kr
0	0,0	2 400	52 000
25	3,0	750	58 300
50	0,6	1 200	45 000
75	0,2	1 700	41 800
100	96,2	1 500	25 900

Yngre pensionärer får ut mer i premiepension

I diagram 11.1 visas den årliga utbetalningen av premiepensionen för dem som tar ut hela det årliga beloppet, dvs. vid uttagsnivå 100 procent. Det framgår att ju senare födelseår (ju yngre pensionären är), desto högre är uttagsbeloppet. Det gäller både för fondförsäkringen och för den traditionella försäkringen. Beloppen varierar mellan 600 (900) kronor och 3 100 (3 100) kronor per år inom fondförsäkring och mellan 700 (700) kronor och 2 600 (2 600) kronor per år inom traditionell försäkring.

Skillnaderna i uttagsbelopp mellan de olika födelseåren beror främst på storleken på kontobehållningen. Som nämnts tidigare har de yngre pensionärerna i genomsnitt mer på sina premiepensionskonton än äldre pensionärer. De yngre kan därför ta ut större belopp. De yngre pensionärerna har mer i genomsnitt på sina konton eftersom de dels har satt av mer pensionsmedel per år, dels har satt av medel under fler år.

Diagram 11.1: Årligt uttag av premiepensionen under 2009, för pensionärer med uttagsnivå 100 procent, efter födelseår, genomsnittligt belopp.

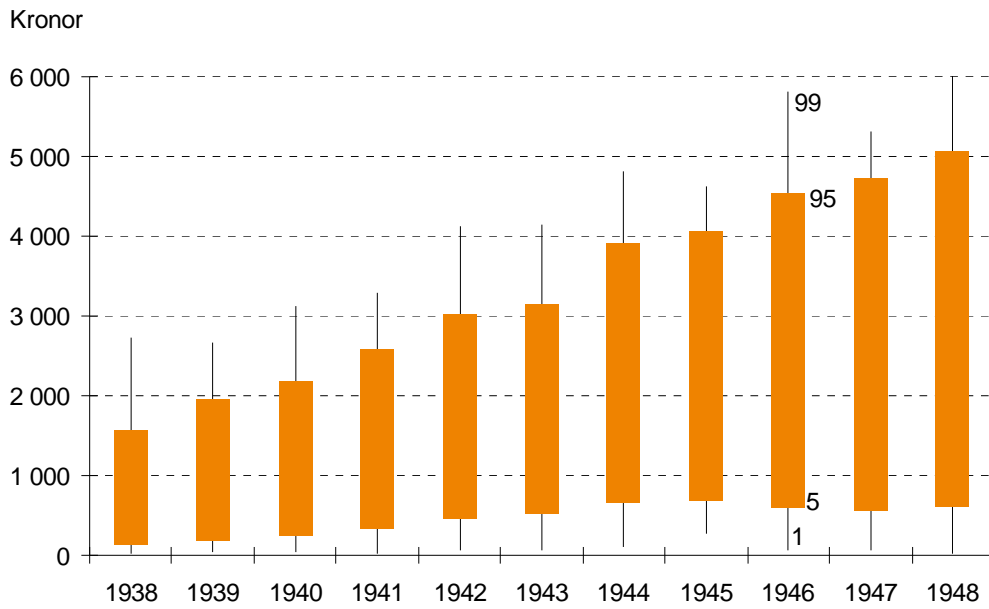
Anmärkning: De som är födda 1944 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

Stor spridning i utbetald premiepension

Diagram 11.2 visar spridningen av den utbetalda pensionen från fondförsäkringen för pensionärer med uttagsnivån 100 procent. Den nedre och övre kanten på stapeln markerar den 5:e percentilen respektive den 95:e percentilen¹⁰. Det framgår av diagrammet att det är en större variation i utbetald pension bland de yngre pensionärerna jämfört med de äldre.

¹⁰ Begreppet percentil kan förklaras enligt följande. Pensionärerna rangordnas med början från den pensionär som har det lägsta pensionsuttaget till den pensionär med högst pensionsuttaget. Därefter delas de in i hundra lika stora grupper, dvs. percentiler.

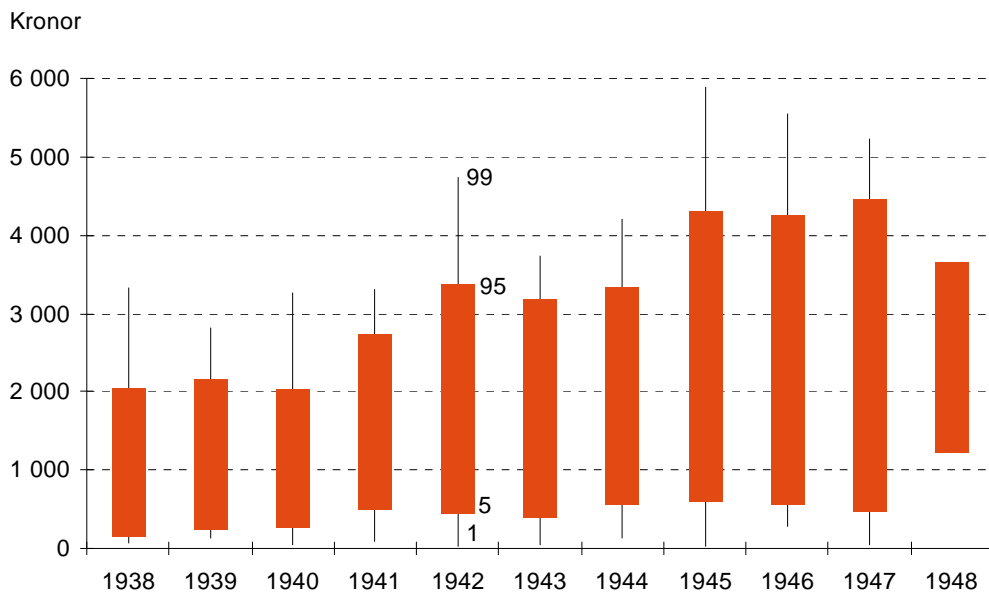
Diagram 11.2: Spridning av utbetald pension från fondförsäkring för pensionärer med uttagsnivå 100 procent, efter födelseår, i slutet av år 2009.

Anmärkning: De som är födda 1944 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

Diagram 11.3 visar spridningen av den utbetalda pensionen från traditionell försäkring för pensionärer med uttagsnivån 100 procent. Även bland dessa pensionärer är variation i utbetald pension större bland de yngre jämfört med de äldre pensionärerna.

Diagram 11.3: Spridning av utbetald pension från traditionell försäkring för pensionärer med uttagsnivå 100 procent, efter födelseår, i slutet av år 2009.

Anmärkning: De som är födda 1944 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

Skillnaderna i pensionsutbetalningar kommer att öka med tiden

På sikt kommer sannolikt skillnaderna i pensionsutbetalningar mellan individerna att öka. Det beror på att när premiepensionssystemet är helt infasat kommer skillnader i pensionsavsättningar att öka, eftersom det är fler som kommer att ha betalat in relativt lite respektive mycket till systemet. En annan anledning är att individerna kommer att ha olika värdeutveckling på sina premiepensionsmedel. Ju större belopp som investerats, desto större blir variationerna i värdeutveckling i kronor räknat. Detta i sin tur ger större variationer i kontobehållning och därmed större variation i pensionsutbetalningarna.

Bilaga 1

Beskrivning av data

Denna rapport baseras främst på data som genererats från Pensionsmyndighetens databaser Pluto och FIDB men även på data från Försäkringskassans datalager STORE. Pluto innehåller individspecifik information om pensionsspararnas och pensionärernas pensionsrätter samt premiepensionsportfölj, inklusive de transaktioner och den handel som sker med fonder. FIDB består däremot enbart av information om de fonder som ingår i premiepensionssystemet, exempelvis standardavvikelse för avkastning (risk), förvaltningsavgift, fondens namn och typ. STORE kompletterar data med utbildningsnivå, boendelän samt födelseland.

Beskrivningen av pensionsspararna och pensionärerna grundas på ett slumpmässigt urval, bestående av alla individer som ingår i premiepensionssystemet under 2009 och är födda den 10:e varje månad. Urvalet utgör drygt tre procent av den population som omfattas av premiepensionssystemet 2009. Pensionssparare och pensionärer som avlider under året ingår inte i urvalet. Däremot ingår de som emigrerat eller flyttat till Sverige under året. Urvalet består av drygt 200 000 individer, varav 178 500 pensionssparare och drygt 21 500 pensionärer. Det anges särskilt i rapporten när uppgifter är baserade på totalstatistik över populationen i premiepensionssystemet.

Om inget annat anges i rapporten är det data per den 31 december år 2009 som presenteras. Synonymer för denna tidpunkt är ”vid utgången av 2009” och ”i slutet av 2009”. De siffror som anges inom parentes avser 2008.

Bilaga 2

Övergripande fakta om premiepensionssystemet

Alla som har arbetsrelaterad inkomst och betalar skatt i Sverige tjänar in till den allmänna ålderspensionen. Ålderspensionen består av inkomstpension, premiepension och garantipension. Garantipensionen är ett grundskydd och är till för dem som inte tjänat in tillräckligt med inkomst- och premiepension. Inkomst- och premiepensionen bygger på livsinkomstprincipen och baseras på den årliga pensionsrätten som motsvarar 18,5 procent av pensionsunderlaget. Pensionsunderlaget är summan av den fastställda pensionsgrundande inkomsten och de fastställda pensionsgrundande beloppen. Pensionsavgiften ger rätt till allmän pension på inkomster upp till 7,5 inkomstbasbelopp.

Av pensionsrätten går 16 procentenheter till inkomstpensionen och 2,5 procentenheter till premiepensionen. Pensionsrätten för inkomstpensionen går till inkomstpensionssystemet som är ett fördelningssystem där medlen slussas direkt vidare till dem som är pensionärer¹¹. Den delen av pensionsrätten som går till premiepensionssystemet öronmärks för pensionsspararen och spararen väljer själv i vilka fonder medlen ska placeras.

Preliminära premiepensionsrätter kommer kontinuerligt in till Pensionsmyndigheten som förvaltar dessa medel fram till dess att pensionsrätterna är fastställda. När pensionsrätterna är fastställda förs premiepensionspengarna över till pensionsspararnas premiesparkonton. De pensionssparare som själva vill sätta samman en portfölj av fonder kan göra det genom att välja fonder på det s.k. fondtorg som utgörs av alla de fonder som anslutits till premiepensionssystemet. Pensionsspararen får då själv välja fördelning mellan olika tillgångsslag, fonder och förvaltare. Pensionsspararen kan välja att placera sina medel i upp till fem olika fonder. När spararen byter fonder påförs ingen bytesavgift. Däremot tar fondbolagen vanligen ut en förvaltningsavgift. Om en ny pensionssparare inte anmäler något val av fond placeras pensionspengarna i Premiesparfonden. Premiesparfonden är ett s.k. icke- väljaralternativ som finns i premiepensionssystemet och den förvaltas av Sjunde AP-fonden. Den som en gång valt andra fonder kan inte därefter välja Premiesparfonden.

I maj 2010 genomförs en del förändringar i premiepensionssystemet. Bland annat kommer Premiesparfonden att ersättas med AP7Såfa – *Statens årskullsförvaltningsalternativ*. Fonden kommer att förvaltas av Sjunde AP-fonden och kommer att vara valbar till skillnad från Premiesparfonden som idag inte är valbar.

Hur stor premiepensionen blir beror bland annat på hur mycket som betalats in, värdeutveckling, administrationsavgift, förvaltningskostnader, arvsvinster samt vid vilken ålder pensionsspararen väljer att ta ut sin pension. Premiepensionen får tas ut från och med den månad pensionsspararen fyller 61 år. Under pensionstiden kan premiepensionen fortsättningsvis vara placerad i värdepappersfonder eller i den

¹¹ Pensionsrätten i inkomstfördelningssystemet räknas om varje år med hänsyn till utvecklingen av inkomstindex, arvsvinster och kostnader.

traditionella försäkringen som Pensionsmyndigheten erbjuder. Pensionen är livsvarig och beräknas med utgångspunkt i tillgodohavandet på premiepensionskontot. För de som har premiepensionsmedlen placerade i fonder fastställer Pensionsmyndigheten varje år ett belopp i kronor som betalas ut månatligen under påföljande kalenderår. Inför utbetalningarna säljer Pensionsmyndigheten av så många fondandelar som behövs för att beloppet skall kunna betalas ut. Om pensionären väljer den traditionella försäkringen bestäms pensionen utifrån värdet på tillgångarna på kontot vid den tidpunkt när Pensionsmyndigheten löser in innehavet. Pensionsmyndigheten tar därigenom över risken för negativa utfall för pensionären. Varje år får alla som betalt in till det allmänna ålderspensionssystemet ett värdebesked genom det orange kuvertet från Pensionsmyndigheten. Beskedet visar tillgodohavandet på kontona för inkomstpension och premiepension. Dessutom ger beskedet en prognos över hur den allmänna ålderspensionen kan komma att se ut den dag man väljer att ta ut den.

Det allmänna ålderspensionssystemet reformerades under 1990-talet och införs successivt. Det innebär att de som är födda före 1938 omfattas av det tidigare pensionssystemet, medan de som är födda 1954 eller senare enbart berörs av det nya systemet. De som är födda 1938–1953 tillhör båda pensionssystemen och omfattas av övergångsregler. Reglerna är utformade så att det tidigare systemet fasas ut medan det reformerade fasas in. Övergångsreglerna är sådana att en person som är född 1938 får 16 tjugondelar av sin pension från det tidigare systemet och 4 tjugondelar från det nya systemet. De motsvarande tjugondelarna för en person född 1953 är 1 respektive 19. Detta innebär att ju senare år personen är född, desto större delar av pensionsinkomsten kommer från det nya pensionssystemet. Det innebär också att för de som är ålderspensionärer idag utgör premiepensionen en relativt liten del av inkomsten från det allmänna ålderspensionssystemet. Denna andel kommer att vara större för framtida pensionärer.

Bilaga 3

Avkastningsmått för fondförsäkringen

De premiepensionsmedel som avsätts för pensionsspararen varje månad förvaltas tillfälligt av Pensionsmyndigheten fram till dess att pensionsmedlen placeras på spararens premiepensionskonto. Denna placering sker en gång per år och då fördelas medlen efter den senast valda fördelningen av fonder i premiepensionsportföljen. Avkastningen på pensionsmedlen beror inledningsvis på utfallet av den tillfälliga förvaltning men på sikt är det avkastningen på fondförsäkringen som har den avgörande betydelsen. De avgifter som betalas till Pensionsmyndigheten och fondförvaltare samt den rabatt som ges på förvaltningsavgiften påverkar också avkastningen.

När det sker ett kapitalflöde på premiepensionskontot är det inte tillräckligt att jämföra ett ingående och utgående portföljvärde för att mäta avkastningen. Det beror på att det utgående portföljvärdet inte bara påverkas av marknadsvärdering utan även av fortsatta in- och utbetalningar. För att ge en korrekt beskrivning av hur avkastningen på premiepensionsplaceringen har utvecklats under flera perioder behöver avkastningen vägas samman på något sätt. De allmänt vedertagna mått som används i rapporten är tidsviktad avkastning och kapitalviktad avkastning. Den tidsviktade avkastningen mäter hur avkastningen har utvecklats för fonden medan den kapitalviktade avkastningen visar avkastningen för pensionsspararen. Nedan följer en förenklad beskrivning av de två måtten.

Tidsviktad avkastning

För att mäta avkastningen för en fond används tidsviktad avkastning. Måttet rensar bort effekterna av in- och utflöden av kapital, dvs. huruvida det har kommit in nya pensionsrätter eller att det har betalats ut avgifter inverkar inte på den framräknade avkastningen. Den tidsviktade avkastningen mäter alltså avkastningen för en insatt krona under en viss tidsperiod.

När tidsviktad avkastning beräknas för en period vägs avkastningen för delperioderna samman med lika vikter. En delperiod utgörs av tiden mellan två kassaflöden. Ekvation (1) beskriver den tidsvägda avkastningen.

$$R_T = \left[\prod_{t=0}^T \frac{MV_{t+1}}{MV_t + C_t} \right] - 1 \quad (1)$$

där

R_t = Avkastningen under perioden

MV_t = Marknadsvärdet vid tidpunkten t

C_t = Kassaflödet vid tidpunkten t

T = Sluttidpunkten

Tidsviktad avkastning kan användas för rättvisande jämförelser av avkastningen mellan fonder där fondförvaltare inte kan avsätta mer kapital vid goda avkastningsförhållanden eller omvänt. Måttet kan även användas för att jämföra med relevanta marknadsindex eller med andra förvaltares avkastning.

I premiepensionssystemet kan inte pensionsspararen fritt bestämma in- eller utflödet av kapital till premiepensionskontot. Däremot avgör spararen om och när de placerade pensionsmedlen ska föras över till en annan fond. Fondbolagen har inget inflytande över kapitalflödet i fonden.

Kapitalviktad avkastning

När värdeutvecklingen på pensionsspararens premiepension mäts används kapitalviktad avkastning, dvs. en internränta tas fram. Internräntan kan i detta fall jämföras med den ränta som skulle ha genererat behållningen på pensionskontot om motsvarande belopp av intjänade pensionsrätter istället hade placerats på ett bankkonto.

Den kapitalviktade avkastningen tar hänsyn till kapitalflödet på premiepensionskontot genom att väga samman avkastningen med det pensionsbelopp som finns på kontot under motsvarande period. Det innebär att avkastningen under perioder där det förvaltade kapitalet varit stort väger tyngre i beräkningen än avkastningen under perioder då kapitalet varit litet. De kapitalflöden som påverkar den kapitalviktade avkastningen är inbetalade pensionsrätter, räntan på de preliminära pensionsrätterna, avkastningen på fonderna i portföljen, administrationsavgiften till pensionsmyndigheten, förvaltningsavgiften till fondbolagen, rabatten på förvaltningsavgiften, arvsvinster samt pensionsutbetalningar.

Notera att pensionssparare som valt samma fond men haft olika kapitalflöden på sina konton, t ex i form av pensionsavsättningar, kommer att uppvisa olika kapitalviktad avkastning för samma fond. Den kapitalvägda avkastningen kan därför inte användas för att jämföra sparare som investerat i samma fond.

När den kapitalviktade avkastningen beräknas söks den s.k. internräntan. Internräntan är den diskonteringsränta som resulterar i att nuvärdet av alla kassaflöden, inklusive portföljens utgående värde, precis motsvarar portföljens ingående värde. Ekvation (2) beskriver den kapitalviktade avkastningen.

För att beräkna internräntan krävs kännedom om (1) utgående portföljvärde (marknadsvärde), (2) alla kassaflöden till och från portföljen, samt (3) tidpunkten för dessa kassaflöden.

Internräntan r i årstakt är den ränta som uppfyller följande relation:

$$\sum_{t=0}^T \frac{C_t}{(1+r)^{t/365}} = 0 \quad (2)$$

där

r = Internräntan under perioden uttryckt i årstakt

t = Antalet dagar sedan starttidpunkten

C_t = Kassaflöde vid tidpunkten t (C_t är slutvärdet som antas vara ett negativt kassaflöde)

Internräntan kan sägas ta fram den ”bankkontoränta” som, givet insättningar och uttag, resulterat i aktuellt slutvärde.

Bilaga 4

Portföljrisk

Portföljrisken beräknas utifrån standardavvikelsen i respektive fond som ingår i portföljen och kovariansen mellan fonderna i portföljen. För att beräkna portföljrisken används månadsdata för de senaste 36 månaderna. Det innebär att för portföljer, där fonder ingår som har kortare historik än 36 månader, görs ingen beräkning av portföljrisken.

Formel för portföljrisken:

$$\sigma_p = \left(\sum_{i=1}^K \sum_{j=1}^K \omega_i \omega_j \sigma_i \sigma_j \rho_{i,j} = \sum_{i=1}^K \omega_i^2 \sigma_i^2 + 2 \sum_{i \neq j} \sigma_{ij} \omega_i \omega_j \right)^{1/2}$$

Där

ω_i är vikten för fond i i portföljen P

σ_i är standardavvikelsen för fond i

$\rho_{i,j}$ är korrelationen mellan fond i och j

σ_{ij} är kovariansen mellan fond i och j .

Portföljrisken skall uttryckas i årstakt och beräkningen är gjord utifrån månadsvärden. Resultatet från ovanstående formel konverteras därför till årstakt genom att multiplicera portföljrisken med roten ur 12, dvs

$$= \sigma_p \cdot \sqrt{12} .$$

Riskkategorier

Portföljrisken (σ_p) är kategoriserad enligt samma intervall som fonderna på Pensionsmyndighetens hemsida:

Mycket låg risk:	$\sigma_p < 3$
Låg risk:	$3 \geq \sigma_p < 8$
Medelrisk:	$8 \geq \sigma_p < 16$
Hög risk:	$16 \geq \sigma_p < 25$
Mycket hög risk:	$25 \geq \sigma_p$